

Wykonania ekspertyzy: Wdrażanie zasad Nowego Europejskiego Bauhaus w województwie śląskim

na potrzeby projektu pn.: „Piloting COLlaborative ways to BETter Living LOcally (PICOBELLO)
- Inicjowanie wspólnych działań w kierunku poprawy jakości życia mieszkańców”,
współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Interreg Europa

Raport końcowy

Zamawiający

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

ul. Ligonía 46

40-037 Katowice

Wykonawca

EU-CONSULT sp. z o.o.

ul. Toruńska 18C, lokal D

80-747 Gdańsk

Gdańsk 2025 r.

1. Spis treści

2.	Spis skrótów.....	5
3.	Streszczenie w języku polskim	6
4.	Summary	7
5.	Wprowadzenie.....	8
5.1.	Cel analizy.....	8
5.2.	Zakres analizy	8
5.3.	Metodologia	10
6.	Wpływ zasad Nowego Europejskiego Bauhausu na rozwój województwa śląskiego	12
6.1.	Wprowadzenie do założeń NEB w kontekście województwa śląskiego	12
6.2.	Obszary oddziaływania NEB w województwie śląskim	16
6.3.	NEB jako element transformacji przestrzeni miejskich i regionalnych.....	18
6.4.	Korzyści wdrożenia zasad NEB dla województwa śląskiego	21
6.5.	Wyzwania związane z implementacją NEB.....	25
7.	Analiza możliwości wdrażania NEB na poziomie regionalnym.....	31
7.1.	Diagnoza stanu województwa śląskiego w kontekście NEB.....	31
7.2.	Ocena potencjału województwa śląskiego w kontekście wdrażania Nowego Europejskiego Bauhausu	61
7.3.	Analiza dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych.....	64
7.4.	Dostępne instrumenty finansowe dla realizacji projektów NEB	81
8.	Gotowość władz regionalnych, lokalnych, przedsiębiorców oraz mieszkańców na wdrożenie zasad NEB.....	93
8.1.	Idea NEB – wyzwania i korzyści dla województwa śląskiego	93
8.2.	Analiza SWOT dla wdrażania NEB na Śląsku	98
8.3.	Analiza PEST (czynniki polityczne, ekonomiczne, społeczne, technologiczne)	101
8.4.	Bariery wdrażania NEB na poziomie regionalnym	106
9.	Dobre praktyki wdrażania wartości NEB w województwie śląskim	112
9.1.	Przykłady dobrych praktyk wdrażania projektów	112
9.2.	Dobre praktyki w projektowaniu NEB – strategię, legislacja, finansowanie	131
10.	Rekomendacje	137

10.1.	Rekomendowane działania na rzecz wdrażania zasad Nowego Europejskiego Bauhausu w województwie śląskim	137
10.2.	Rekomendowane modele współpracy pomiędzy samorządami, sektorem prywatnym i mieszkańcami w celu skutecznego wdrażania projektów zgodnych z NEB...	143
10.3.	Długoterminowa wizja wdrażania NEB w regionie śląskim.....	146
11.	Podsumowanie i wnioski	149
12.	Bibliografia.....	151
12.1.	Spis ustaw, rozporządzeń i dyrektyw	151
12.2.	Lista strategii i programów związanych z wdrażaniem zasad NEB w województwie śląskim	153
12.3.	Lista artykułów i publikacji dotyczących wdrażania zasad NEB:.....	155
13.	Załącznik nr 1.....	157

2. Spis skrótów

B+R	Działalność badawczo-rozwojowa
FERC	Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027
FST	Fundusz Sprawiedliwej Transformacji
GUS	Główny Urząd Statystyczny
GZM	Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia
KPO	Krajowy Plan Odbudowy
LPR	Lokalne Programy Rewitalizacji
MPA	Miejskie Plany Adaptacji do Zmian Klimatu
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NCBiR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NEB	Nowy Europejski Bauhaus
PPP	Partnerstwo publiczno-prywatne
PRG	Polityka Rozwoju Gospodarczego Województwa Śląskiego 2030
PRT	Program Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2019-2030
PZP	Plany zagospodarowania przestrzennego
RPO WSL	Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego
RPRE	Regionalna Polityka Rozwoju Edukacji Województwa Śląskiego
SOR	Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju Polski
SZOP	Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027
TPST	Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030

3. Streszczenie w języku polskim

Województwo śląskie, region o bogatej historii przemysłowej, stoi przed szansą transformacji w kierunku bardziej zrównoważonego, estetycznego i inkluzywnego modelu rozwoju, zgodnego z zasadami Nowego Europejskiego Bauhausu (NEB). Ekspertyza dotycząca wdrażania tych zasad w regionie wskazuje zarówno na potencjał, jak i na wyzwania, które należy przezwyciężyć, aby NEB mógł stać się integralnym elementem strategii rozwoju Śląska.

Analiza wskazuje, że zasady NEB mogą znacząco wpłynąć na poprawę jakości życia mieszkańców, przyczyniając się do rewitalizacji obszarów poprzemysłowych, poprawy efektywności energetycznej budynków oraz wprowadzania innowacyjnych rozwiązań urbanistycznych. Istniejące dokumenty strategiczne i planistyczne województwa częściowo uwzględniają idee NEB, jednak wciąż brakuje kompleksowego podejścia, które pozwoliłoby na ich skuteczne wdrażanie na poziomie regionalnym i lokalnym.

Jednym z kluczowych aspektów analizy jest ocena gotowości regionu do implementacji zasad NEB. Władze samorządowe wykazują zainteresowanie tą tematyką, jednak często brakuje im narzędzi i jasno określonych mechanizmów finansowych wspierających wdrażanie tych założeń. Również wśród przedsiębiorców widać rosnącą świadomość ekologiczną i otwartość na innowacyjne rozwiązania, choć nadal istnieje potrzeba stworzenia odpowiednich zachęt inwestycyjnych. Mieszkańcy natomiast coraz częściej dostrzegają korzyści płynące z bardziej zielonych i estetycznych przestrzeni miejskich, jednak wdrażanie NEB wymaga dodatkowych działań edukacyjnych oraz zaangażowania społecznego.

Ekspertyza identyfikuje również bariery, które mogą utrudniać realizację zasad NEB na Śląsku. Należą do nich m.in. ograniczone środki finansowe, rozproszenie kompetencji decyzyjnych, brak skoordynowanego podejścia oraz konieczność zmiany mentalności w podejściu do projektowania przestrzeni miejskiej. Wskazuje jednak także na przykłady dobrych praktyk – już istniejące projekty, które wdrażają wartości NEB, takie jak zielona infrastruktura, energooszczędne budownictwo czy adaptacja przestrzeni poprzemysłowych do nowych funkcji.

Na podstawie analizy sformułowano rekomendacje, które mogą przyczynić się do skuteczniejszego wdrażania zasad NEB w regionie. Kluczowe działania obejmują: opracowanie regionalnej strategii wdrażania NEB, dostosowanie instrumentów finansowych do wspierania projektów zgodnych z jego założeniami, a także działania edukacyjne i promocyjne zwiększające świadomość mieszkańców i interesariuszy. Ważnym elementem będzie również wzmacnianie współpracy międzysektorowej – między samorządami, przedsiębiorcami, środowiskiem akademickim oraz organizacjami społecznymi.

Wnioski płynące z ekspertyzy pokazują, że województwo śląskie ma znaczący potencjał do wdrażania zasad Nowego Europejskiego Bauhausu. Odpowiednia koordynacja działań, wykorzystanie dostępnych funduszy oraz konsekwentna polityka regionalna mogą sprawić, że Śląsk stanie się modelowym przykładem transformacji postindustrialnej w duchu zrównoważonego rozwoju i innowacyjnego myślenia o przestrzeni miejskiej.

4. Summary

Silesian Voivodeship, a region with a rich industrial history, stands at the threshold of a transformation towards a more sustainable, aesthetic, and inclusive development model, aligned with the principles of the New European Bauhaus (NEB). An expert analysis on the implementation of these principles in the region highlights both the potential and the challenges that need to be overcome for the NEB to become an integral part of Silesia's development strategy.

The analysis indicates that the NEB principles can significantly improve the quality of life for residents, contributing to the revitalization of post-industrial areas, improving the energy efficiency of buildings, and introducing innovative urban planning solutions. Existing strategic and planning documents of the voivodeship partially incorporate the NEB ideas; however, a comprehensive approach is still lacking to enable their effective implementation at the regional and local levels.

One of the key aspects of the analysis is the assessment of the region's readiness to implement NEB principles. Local authorities show interest in this topic, but they often lack the tools and clearly defined financial mechanisms to support the implementation of these assumptions. Among entrepreneurs, there is also a growing environmental awareness and openness to innovative solutions, although there is still a need to create appropriate investment incentives. Residents, on the other hand, increasingly recognize the benefits of greener and more aesthetic urban spaces, but the implementation of the NEB requires additional educational activities and social engagement.

The expertise also identifies barriers that may hinder the implementation of NEB principles in Silesia. These include, among others, limited financial resources, fragmented decision-making competencies, lack of a coordinated approach, and the need to change the mindset in the approach to urban space design. However, it also points out examples of good practices – existing projects that implement NEB values, such as green infrastructure, energy-efficient construction, and the adaptation of post-industrial spaces to new functions.

Based on the analysis, recommendations have been formulated that can contribute to the more effective implementation of NEB principles in the region. Key actions include the development of a regional NEB implementation strategy, adaptation of financial instruments to support projects in line with its assumptions, as well as educational and promotional activities to raise awareness among residents and stakeholders. Strengthening cross-sectoral cooperation will also be important – among local governments, entrepreneurs, the academic community, and social organizations.

The conclusions from the expertise show that the Silesian Voivodeship has significant potential to implement the principles of the New European Bauhaus. Proper coordination of actions, utilization of available funds, and consistent regional policy can make Silesia a model example of post-industrial transformation in the spirit of sustainable development and innovative thinking about urban space.

5. Wprowadzenie

5.1. Cel analizy

Celem niniejszego raportu jest ocena aktualnego stanu oraz analiza możliwości wdrożenia zasad Nowego Europejskiego Bauhausu (NEB) w województwie śląskim. Raport ma na celu przedstawienie potencjału regionu w zakresie implementacji idei NEB, identyfikację wyzwań oraz wskazanie kluczowych rekomendacji dotyczących efektywnego wdrażania tej inicjatywy.

NEB łączy zrównoważony rozwój, estetykę i włączenie społeczne, dlatego w raporcie przeanalizowane zostały:

- wpływ zasad NEB na rozwój regionu,
- dostępne zasoby i instrumenty finansowe wspierające transformację,
- gotowość władz regionalnych, przedsiębiorców i mieszkańców do wdrażania wartości NEB,
- dobre praktyki już realizowane w regionie a także dobre przykłady ze świata i kraju do wykorzystania w województwie śląskim,
- bariery i wyzwania związane z implementacją NEB.

Wyniki analizy posłużą jako podstawa do opracowania rekomendacji dla samorządów, sektora prywatnego i społeczności lokalnych w zakresie działań, które mogą przyczynić się do skutecznej realizacji zasad NEB w województwie śląskim.

5.2. Zakres analizy

Raport obejmuje kompleksową analizę możliwości wdrażania zasad NEB w województwie śląskim. Zakres analizy uwzględnia zarówno aspekty przestrzenne, społeczne, gospodarcze, jak i instytucjonalne, które mogą wpływać na implementację NEB w regionie.

W szczególności analiza obejmuje:

- Diagnozę aktualnego stanu
 - Ocena potencjału województwa śląskiego pod kątem wdrażania NEB.
 - Identyfikacja kluczowych wyzwań związanych z transformacją regionu zgodnie z zasadami NEB.
 - Przegląd działań i inicjatyw już realizowanych w województwie, które wpisują się w wartości NEB.

- Analizę dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych
 - Ocena spójności zasad NEB z regionalnymi i krajowymi strategiami rozwoju.
 - Przegląd dokumentów, takich jak m.in. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, Krajowy Plan Odbudowy (KPO), regionalne programy operacyjne oraz inne inicjatywy wspierające rozwój zrównoważonej i estetycznej przestrzeni miejskiej.
- Dostępne instrumenty finansowe
 - Identyfikacja krajowych i unijnych źródeł finansowania projektów zgodnych z NEB.
 - Możliwości wykorzystania funduszy europejskich, programów krajowych oraz mechanizmów partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) do realizacji inicjatyw NEB w województwie śląskim.
- Ocenę gotowości kluczowych interesariuszy do wdrażania NEB w województwie śląskim
 - Analiza zaangażowania władz regionalnych i lokalnych w proces wdrażania NEB.
 - Przegląd inicjatyw podejmowanych przez sektor prywatny, w tym przedsiębiorców i deweloperów, w zakresie zrównoważonego budownictwa i rewitalizacji.
 - Badanie świadomości społecznej i poziomu akceptacji mieszkańców dla idei Nowego Europejskiego Bauhausu.
- Bariery i wyzwania wdrażania NEB
 - Identyfikacja kluczowych przeszkód m.in. formalno-prawnych, finansowych i społecznych utrudniających implementację NEB.
 - Analiza SWOT i PEST oceniająca mocne i słabe strony regionu oraz czynniki zewnętrzne wpływające na wdrażanie NEB.
- Dobre praktyki
 - Przegląd już realizowanych projektów i inicjatyw w województwie śląskim, które wpisują się w wartości NEB.
 - Analiza przykładów dobrych praktyk z innych regionów Polski i świata, mogących stanowić inspirację dla wdrożenia NEB w Śląskiem.
- Rekomendacje i wnioski
 - Opracowanie konkretnych propozycji działań wspierających wdrażanie zasad NEB w województwie śląskim.

- Wskazanie możliwych modeli współpracy pomiędzy samorządami, sektorem prywatnym i mieszkańcami w celu skutecznego wdrażania projektów zgodnych z NEB.
- Określenie długoterminowej wizji wdrażania NEB w regionie.

Analiza obejmuje okres od 2020 roku, kiedy to zapoczątkowano inicjatywę NEB, do chwili obecnej. Uwzględniane są zarówno bieżące projekty, jak i planowane działania do 2030 roku a nawet cele do 2050 roku. Zakres przestrzenny analizy dotyczy całego województwa śląskiego, z naciskiem na:

- obszary miejskie, w tym Katowice, Gliwice, Bytom, Zabrze oraz inne miasta Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM),
- tereny przemysłowe wymagające rewitalizacji,
- obszary wiejskie i podmiejskie objęte działaniami zgodnymi z zasadami NEB.

Zakres analizy został dostosowany do specyfiki województwa śląskiego, uwzględniając jego industrialne dziedzictwo, wyzwania transformacyjne oraz potencjał do wdrażania innowacyjnych i zrównoważonych rozwiązań urbanistycznych i architektonicznych.

5.3. Metodologia

Analiza przeprowadzona w ramach raportu opiera się na zróżnicowanych metodach badawczych, które pozwalają na kompleksową ocenę możliwości wdrażania NEB w województwie śląskim.

Analiza źródeł wtórnych (desk research)

Przegląd literatury, dokumentów strategicznych oraz danych statystycznych w celu identyfikacji kluczowych trendów i wyzwań:

- Dokumenty strategiczne i planistyczne na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym (np. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, KPO, programy operacyjne).
- Raporty i opracowania dotyczące wdrażania zasad NEB w Europie oraz zrównoważonego budownictwa i urbanistyki.
- Dane statystyczne (np. Główny Urząd Statystyczny, Eurostat) dotyczące rozwoju województwa, jakości życia, sytuacji społeczno-gospodarczej i ekologicznej.

Analiza SWOT i PEST

W celu oceny mocnych i słabych stron regionu oraz szans i zagrożeń związanych z wdrażaniem NEB, przeprowadzono:

- Analizę SWOT – identyfikacja wewnętrznych atutów i barier wdrażania NEB w województwie śląskim.

- Analizę PEST – ocena uwarunkowań politycznych, ekonomicznych, społecznych i technologicznych mających wpływ na wdrażanie NEB.

Studium przypadku (case studies)

Analiza dobrych praktyk wdrażania zasad NEB w województwie śląskim oraz w innych regionach Polski i świata. Przegląd wybranych projektów uwzględnia:

- Cele i założenia inicjatywy.
- Wykorzystane rozwiązania architektoniczne, ekologiczne i społeczne.
- Efekty wdrożenia i wpływ na społeczność lokalną.

Analiza dostępnych instrumentów finansowych

Identyfikacja i ocena źródeł finansowania, które mogą wspierać realizację projektów NEB, w tym:

- Fundusze Unii Europejskiej (m.in. Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego).
- Programy krajowe (np. Fundusz na Transformację Energetyczną Śląska).
- PPP jako model współpracy między sektorem publicznym a prywatnym.

Formułowanie rekomendacji

Na podstawie przeprowadzonych analiz opracowano propozycje działań wspierających wdrażanie zasad Nowego Europejskiego Bauhausu w województwie śląskim. Rekomendacje obejmują:

- Działania legislacyjne i polityczne.
- Wskazówki dotyczące finansowania i modeli wdrażania projektów NEB.
- Formy współpracy i sposoby angażowania społeczności lokalnych i sektora biznesowego w realizację założeń NEB.

Metodologia raportu pozwala na wielowymiarową ocenę możliwości wdrożenia NEB w regionie, uwzględniając zarówno aspekty techniczne i finansowe, jak i społeczne oraz środowiskowe.

6. Wpływ zasad Nowego Europejskiego Bauhausu na rozwój województwa śląskiego

6.1. Wprowadzenie do założeń NEB w kontekście województwa śląskiego

NEB to inicjatywa Unii Europejskiej zapoczątkowana w 2020 roku, której celem jest połączenie zasad zrównoważonego rozwoju, estetyki oraz inkluzywności w projektowaniu przestrzeni i procesach urbanistycznych.

Trzy główne zasady NEB:

- Zrównoważony rozwój – promowanie ekologicznych technologii, efektywności energetycznej, wykorzystania odnawialnych surowców i redukcji emisji CO₂.
- Estetyka – dążenie do tworzenia przestrzeni funkcjonalnych, ale również pięknych, harmonijnych i zgodnych z lokalnym dziedzictwem kulturowym.
- Włączenie społeczne – angażowanie społeczności lokalnych w procesy projektowania, wzmacnianie spójności społecznej i dostępność przestrzeni dla wszystkich grup społecznych.

NEB wpisuje się w Europejski Zielony Ład i ma na celu:

- Transformację budownictwa i urbanistyki w kierunku niskoemisyjnym i ekologicznym.
- Tworzenie modeli współpracy pomiędzy architektami, projektantami, naukowcami i społecznościami lokalnymi.
- Finansowanie projektów zgodnych z zasadami NEB poprzez Fundusze UE, takie jak Horyzont Europa czy polityka spójności.
- Zwiększanie świadomości społecznej na temat zrównoważonego budownictwa i projektowania.

NEB jest zintegrowany z politykami krajowymi i regionalnymi poprzez następujące inicjatywy i dokumenty strategiczne:

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Polski (SOR) – dokument określający długofalowe kierunki rozwoju kraju, w którym szczególny nacisk kładzie się na:
 - rewitalizację terenów przemysłowych i zdegradowanych,
 - promowanie ekologicznych i innowacyjnych technologii w budownictwie oraz gospodarce,

- wspieranie zrównoważonego rozwoju miast i obszarów wiejskich poprzez wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych.
- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – kluczowy dokument regionalny, który uwzględnia cele NEB poprzez:
 - wspieranie transformacji energetycznej i odchodzenie od węgla na rzecz odnawialnych źródeł energii,
 - poprawę jakości środowiska, m.in. poprzez ograniczanie emisji zanieczyszczeń i rozwój zielonej infrastruktury,
 - rozwój innowacyjnego budownictwa, w tym energooszczędnych i ekologicznych technologii w projektowaniu przestrzeni miejskich i obiektów mieszkalnych.
- KPO – instrument finansowy wspierający odbudowę gospodarki po pandemii COVID-19, który przewiduje:
 - finansowanie inicjatyw proekologicznych, takich jak budowa i modernizacja energooszczędnych budynków,
 - rozwój zielonych przestrzeni miejskich sprzyjających poprawie jakości życia mieszkańców,
 - inwestycje w zrównoważoną mobilność i inteligentne rozwiązania transportowe zgodne z ideą NEB.
- Fundusze Unijne – środki wspierające realizację projektów zgodnych z założeniami NEB, w tym:
 - Horyzont Europa – program finansujący innowacyjne badania i rozwój w zakresie zrównoważonej architektury, technologii budowlanych oraz rozwiązań ekologicznych,
 - Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) – dedykowany regionom pogórnym, takim jak Śląsk, w celu finansowania projektów wspierających transformację gospodarczą, społeczną i środowiskową, m.in. poprzez rozwój zielonej gospodarki, tworzenie nowych miejsc pracy w sektorach związanych z OZE i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań urbanistycznych,
 - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (w szczególności w ramach Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027) - w stosownych przypadkach program będzie wspierać inwestycje, które z powodzeniem łączą w sobie zasady zrównoważonego rozwoju, estetyki i szeroko pojętego włączenia, jako projekty realizujące założenia Nowego Europejskiego Bauhausu.

Województwo śląskie, jedno z najbardziej uprzemysłowionych regionów Polski, z silnymi tradycjami przemysłowymi, stoi przed szczególnymi wyzwaniami związanymi z transformacją w kierunku zrównoważonego rozwoju. Z jednej strony region boryka się z problemami związanymi z wysokimi emisjami z przemysłu węglowego i energetycznego, a z drugiej strony posiada ogromny potencjał do wdrażania innowacyjnych rozwiązań, które mogą sprzyjać poprawie jakości życia oraz ochronie środowiska.

Założenia NEB w kontekście województwa śląskiego obejmują:

- Zrównoważona transformacja przestrzeni miejskich i wiejskich – W ramach NEB, województwo śląskie może wprowadzać projekty, które będą łączyć aspekty ekologiczne, estetyczne i społeczne. Przykładem może być rozwój ekologicznych osiedli, przestrzeni publicznych, które będą spełniały wymagania zrównoważonego rozwoju, poprawiając jednocześnie jakość życia mieszkańców.
- Integracja innowacji i tradycji – Nowy Europejski Bauhaus zakłada wykorzystanie najnowszych technologii, które przyczynią się do zrównoważonego rozwoju, ale jednocześnie promuje zachowanie lokalnych tradycji i tożsamości. W kontekście Śląska może to oznaczać zastosowanie nowoczesnych materiałów i technologii w architekturze, przy jednoczesnym zachowaniu historycznego dziedzictwa przemysłowego regionu.
- Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii – Transformacja energetyczna jest kluczowym elementem NEB, a województwo śląskie, w którym tradycyjnie dominowały przemysł węglowy i energetyka konwencjonalna, ma szczególne możliwości i wyzwania w tym zakresie. Wdrożenie technologii zielonej energii, takich jak fotowoltaika, biogazownie, czy instalacje OZE w miejskich i wiejskich aglomeracjach, może przynieść korzyści ekologiczne i ekonomiczne.
- Społeczna inkluzyjność i zaangażowanie obywateli – NEB kładzie duży nacisk na integrację społeczną i włączenie różnych grup społecznych w procesy rozwoju i transformacji. Na Śląsku, który zmaga się z problemami związanymi z bezrobociem, migracją i marginalizacją niektórych społeczności, istotne jest włączenie lokalnych mieszkańców w procesy projektowania przestrzeni i podejmowanie działań wspierających lokalną przedsiębiorczość.
- Wzrost atrakcyjności regionu poprzez kulturę i sztukę – NEB podkreśla rolę kultury, sztuki i kreatywności w transformacji przestrzeni. W przypadku województwa śląskiego, z bogatym dziedzictwem przemysłowym i kulturowym, istotne jest wykorzystanie sztuki w projektach rewitalizacji przestrzeni, które łączą funkcjonalność z estetyką. Działa to na korzyść poprawy jakości życia mieszkańców, jak również wzmocnienia atrakcyjności regionu dla turystów oraz inwestorów.
- Zwiększenie jakości powietrza i ochrony środowiska – W regionie, który od lat zmaga się z problemem zanieczyszczeń powietrza, NEB stanowi impuls do poprawy jakości środowiska. Wdrażanie rozwiązań związanych z czystym powietrzem, zrównoważonym transportem czy zieloną infrastrukturą pomoże w poprawie jakości życia oraz zdrowia mieszkańców.

W kontekście Śląska, realizacja założeń NEB stwarza możliwość dynamicznej transformacji regionu w kierunku zrównoważonego, nowoczesnego i przyjaznego dla ludzi i środowiska. Inwestycje w zieloną gospodarkę, odnawialne źródła energii, przestrzenie publiczne oparte na zasadach ekologii i estetyki, a także zaangażowanie mieszkańców w procesy tworzenia innowacyjnych rozwiązań, to kluczowe elementy, które pozwolą województwu śląskiemu stawić czoła wyzwaniom XXI wieku i wykorzystać potencjał, jaki niesie ze sobą NEB.

6.2. Obszary oddziaływania NEB w województwie śląskim

Wsparcie transformacji postindustrialnej

NEB przyczynia się do nowego spojrzenia na rewitalizację przestrzeni przemysłowych. Projekty, takie jak renowacja Kopalni Ignacy w Rybniku, wpisują się w zasady NEB, łącząc ochronę dziedzictwa przemysłowego z nowoczesnymi funkcjami społecznymi i kulturalnymi. Rewitalizacja takich obiektów nie tylko podtrzymuje tożsamość regionalną, ale także zwiększa atrakcyjność turystyczną i kulturalną regionu.

Ocena: NEB wspiera wykorzystanie dziedzictwa industrialnego w nowoczesnym kontekście, jednak wpływ tych działań nadal pozostaje ograniczony w skali regionu.

Współpraca akademicka i projektowa

Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach podjęła współpracę z Bauhaus-Universität Weimar, co wpłynęło na rozwój innowacyjnych projektów opartych na zasadach NEB. Projekty te kładą nacisk na estetykę oraz zrównoważony rozwój w architekturze i urbanistyce.

Ocena: Współpraca naukowa wpisuje się w cele NEB, lecz jej efekty wciąż mają charakter pilotażowy i wymagają dalszego rozwinięcia oraz implementacji w praktyce urbanistycznej.

Zrównoważony rozwój i ekologia

Inicjatywy związane z NEB, jak planowane wzbogacenie roślinności na terenie Muzeum Śląskiego, pokazują dążenie do harmonijnego współistnienia przestrzeni miejskich i środowiska naturalnego. Śląskie, jako region silnie zurbanizowany, potrzebuje tego typu rozwiązań.

Ocena: Efekty ekologicznych działań inspirowanych NEB są widoczne, jednak nadal brakuje kompleksowych projektów na większą skalę.

Włączenie społeczne i edukacja ekologiczna

Programy realizowane przez organizacje społeczne, takie jak Fundacja Rzecz Społeczna czy Stowarzyszenie Serfenta, wspierają lokalne społeczności i rewitalizują tradycyjne rzemiosła. Włączenie mieszkańców w procesy decyzyjne oraz promocja zrównoważonego stylu życia to elementy zgodne z założeniami NEB.

Ocena: Choć działania społeczne oparte na NEB mają pozytywny wpływ na edukację i partycypację obywatelską, nadal brakuje spójnej strategii wdrażania tych zasad na poziomie województwa.

Wpływ Nowego Europejskiego Bauhausu na województwo śląskie jest zauważalny, lecz nadal ograniczony. Projekty realizowane w regionie, takie jak rewitalizacja obiektów postindustrialnych, współpraca akademicka oraz inicjatywy ekologiczne i społeczne, wpisują się w wartości NEB, jednak ich skala pozostaje niewystarczająca do wywołania istotnej zmiany w całym województwie.

W województwie śląskim, które znajduje się w trakcie transformacji postindustrialnej, wdrażanie zasad NEB może stać się ważnym elementem poprawy jakości życia mieszkańców, rewitalizacji obszarów przemysłowych oraz zwiększenia atrakcyjności miast i regionu jako całości. Dzięki integracji z powyższymi strategiami i funduszami NEB odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu zrównoważonej, estetycznej i inkluzywnej przestrzeni miejskiej w Polsce, zwłaszcza w regionach wymagających transformacji, takich jak województwo śląskie.

6.3. NEB jako element transformacji przestrzeni miejskich i regionalnych

Wpływ NEB na przestrzeń miejską w województwie śląskim

Śląsk charakteryzuje się silnie zurbanizowaną strukturą, z licznymi miastami o gęstej zabudowie, rozwiniętą infrastrukturą przemysłową oraz dzielnicami historycznymi. Proces urbanizacji oraz przemiany gospodarcze sprawiły, że wiele obszarów regionu boryka się z degradacją infrastruktury, problemami ekologicznymi i niską jakością przestrzeni publicznych. Zasady NEB mogą odegrać ważną rolę w następujących obszarach:

- **Rewitalizacja terenów poprzemysłowych** – transformacja nieczynnych zakładów przemysłowych w nowoczesne przestrzenie kulturalne, edukacyjne i biznesowe (np. Strefa Kultury w Katowicach, Nowe Gliwice).
- **Zielona infrastruktura w miastach** – tworzenie parków miejskich, ogrodów wertykalnych i dachów zielonych jako narzędzia poprawy mikroklimatu i jakości powietrza.
- **Nowoczesne budownictwo i design** – wdrażanie rozwiązań architektonicznych łączących funkcjonalność, estetykę i energooszczędność.
- **Poprawa mobilności miejskiej** – rozwój infrastruktury rowerowej, pieszej i transportu publicznego zgodnie z zasadami zrównoważonej mobilności.
- **Wzmacnianie partycypacji społecznej w kształtowaniu przestrzeni** – angażowanie mieszkańców w procesy projektowe poprzez konsultacje społeczne i warsztaty urbanistyczne. NEB promuje zaangażowanie mieszkańców w procesy projektowe i rewitalizacyjne, co może przyczynić się do lepszego dopasowania przestrzeni do lokalnych potrzeb. Programy konsultacyjne i warsztaty urbanistyczne mogą pomóc w wypracowaniu rozwiązań wspierających zarówno estetykę, jak i funkcjonalność przestrzeni publicznych.
- **Rozwój inteligentnych miast (smart cities)** – zastosowanie technologii cyfrowych w zarządzaniu miastem, np. inteligentnych systemów monitorowania jakości powietrza, zarządzania energią czy transportem publicznym, może poprawić jakość życia mieszkańców. Implementacja innowacyjnych rozwiązań w przestrzeni miejskiej, np. inteligentnego oświetlenia LED dostosowującego się do warunków atmosferycznych, nowoczesnych systemów segregacji odpadów czy cyfrowych platform do zarządzania infrastrukturą miejską.

Transformacja regionalna zgodnie z zasadami NEB

W skali regionalnej, wdrażanie NEB może wspierać zrównoważoną transformację województwa śląskiego poprzez integrację działań w obszarach gospodarki, środowiska i społeczeństwa.

Najważniejsze aspekty tej transformacji obejmują:

- **Przemiana regionu w hub innowacji i zielonych technologii** – NEB wspiera rozwój gospodarki cyrkularnej, odnawialnych źródeł energii oraz innowacyjnych materiałów budowlanych, co może sprzyjać tworzeniu nowych miejsc pracy i podnoszeniu konkurencyjności regionu.
- **Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i kulturalnej Śląska** – przemiany w duchu NEB mogą przyczynić się do podkreślenia unikalnego dziedzictwa architektonicznego i kulturowego regionu, co wpłynie na rozwój turystyki i lokalnej przedsiębiorczości.
- **Ochrona i renaturyzacja terenów zdegradowanych** – Śląsk posiada wiele obszarów wymagających działań rekultywacyjnych (np. hałdy pokopalniane, tereny po hutach), które można przekształcić w parki ekologiczne, tereny rekreacyjne i obszary bioróżnorodności.
- **Kształtowanie odporności miast na zmiany klimatu** – wdrażanie rozwiązań poprawiających retencję wody deszczowej, np. błękitno-zielonej infrastruktury, może pomóc w walce z miejskimi wyspami ciepła i powodzią. Rozwój terenów zielonych w śląskich miastach nie tylko poprawi estetykę, ale także zwiększy zdolność miast do adaptacji do ekstremalnych zjawisk pogodowych.
- **Nowe funkcje dla postindustrialnych terenów** – poza przestrzeniami kulturalnymi i biznesowymi, zdegradowane obszary poprzemysłowe mogą być przekształcane w nowoczesne centra technologiczne i badawcze, które przyciągną inwestorów i startupy. Możliwość tworzenia inkubatorów przedsiębiorczości oraz przestrzeni coworkingowych, które wykorzystają potencjał regionu i jego mieszkańców.

NEB jako odpowiedź na wyzwania urbanizacyjne Śląska

Zasady NEB mogą pomóc w rozwiązywaniu ważnych problemów miast województwa śląskiego, takich jak:

- **Wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza** – zastosowanie technologii proekologicznych, rozwój zielonych dachów i elewacji, zwiększenie obszarów zielonych w miastach.
- **Brak spójnej polityki przestrzennej** – NEB promuje zrównoważone planowanie urbanistyczne, w którym priorytetem jest jakość życia mieszkańców.
- **Starzenie się infrastruktury mieszkaniowej** – modernizacja i termomodernizacja budynków w sposób zgodny z zasadami efektywności energetycznej i estetyki.
- **Niska jakość przestrzeni publicznych** – wdrażanie projektów poprawiających dostępność i funkcjonalność przestrzeni miejskich dla różnych grup społecznych.
- **Nowe modele mieszkalnictwa zgodne z NEB** – Wspieranie budownictwa energooszczędnego i pasywnego, które nie tylko zmniejsza emisję CO₂, ale także obniża koszty eksploatacji mieszkań. Rozwój koncepcji mieszkalnictwa dostępnego (co-housing, osiedla społeczne), które integrują różne grupy społeczne i promują sąsiedzką współpracę.

Wdrażanie Nowego Europejskiego Bauhausu w województwie śląskim może stanowić ważny element transformacji przestrzeni miejskich i regionalnych, odpowiadający na wyzwania ekologiczne, społeczne i gospodarcze regionu. NEB może przyczynić się do stworzenia przestrzeni bardziej zrównoważonych, estetycznych i inkluzywnych, zwiększając tym samym atrakcyjność regionu jako miejsca do życia, pracy i inwestycji.

6.4. Korzyści wdrożenia zasad NEB dla województwa śląskiego

Wdrożenie NEB w regionie śląskim może przynieść istotne zmiany w różnych aspektach życia społecznego i gospodarczego. Poniżej przedstawiono analizę potencjalnego wpływu NEB na rozwój regionu śląskiego, opartą na dostępnych źródłach.

Wpływ na jakość życia mieszkańców

Implementacja zasad NEB w regionie śląskim może znacząco poprawić jakość życia mieszkańców poprzez tworzenie bardziej estetycznych, zrównoważonych i inkluzywnych przestrzeni miejskich. Projekty realizowane w ramach NEB kładą nacisk na integrację społeczną, co sprzyja budowaniu poczucia wspólnoty i przynależności. Działania te mogą obejmować rewitalizację przestrzeni publicznych, tworzenie zielonych obszarów oraz promowanie lokalnej kultury i dziedzictwa¹.

Jednym z głównych celów NEB jest stworzenie przestrzeni bardziej przyjaznych dla ludzi. W miastach województwa śląskiego często występuje problem chaotycznej zabudowy, braku spójnych przestrzeni publicznych oraz niewystarczającej ilości terenów zielonych. NEB promuje:

- Tworzenie nowoczesnych, otwartych przestrzeni miejskich, które sprzyjają integracji mieszkańców, rekreacji i odpoczynkowi.
- Modernizację istniejących osiedli poprzez poprawę jakości przestrzeni międzyblokowych, zwiększenie liczby miejsc do rekreacji, budowę placów zabaw oraz rozwój terenów zielonych.
- Przyjazne dla ludzi rozwiązania architektoniczne, takie jak dobrze zaprojektowane chodniki, deptaki i strefy dla pieszych, które poprawiają komfort poruszania się po mieście.

NEB kładzie duży nacisk na inkluzywność, czyli tworzenie przestrzeni dostępnych dla wszystkich grup społecznych. W śląskich miastach należy zadbać o:

- Lepszą dostępność dla osób z niepełnosprawnościami poprzez eliminację barier architektonicznych oraz tworzenie przestrzeni dostosowanych do ich potrzeb.
- Większą partycypację mieszkańców w planowaniu przestrzennym – lokalne społeczności powinny mieć możliwość wyrażania swoich opinii na temat projektów rewitalizacyjnych.
- Integrację różnych grup społecznych – miejsca publiczne powinny sprzyjać spotkaniom międzypokoleniowym, wspierając współpracę między młodzieżą, dorosłymi i seniorami.

W efekcie mieszkańcy województwa śląskiego zyskaliby bardziej funkcjonalne, estetyczne i bezpieczne przestrzenie do życia.

¹ <https://www.eesc.europa.eu/pl/news-media/news/nowy-europejski-bauhaus-niesie-wszechstronne-korzysci-dla-przyszlosci-europy>

Wzrost innowacyjności w sektorze budownictwa i urbanistyki

NEB wspiera zrównoważone planowanie urbanistyczne, które sprzyja tworzeniu bardziej spójnych i funkcjonalnych miast. Może to obejmować:

- Likwidację nieużytków i chaotycznej zabudowy.
- Rozwój niskoemisyjnego transportu – nowe ścieżki rowerowe, elektryczne autobusy.
- Lepsze zarządzanie przestrzenią miejską, co zwiększy komfort mieszkańców.

NEB promuje innowacyjne podejścia w budownictwie i urbanistyce, co może prowadzić do wdrażania nowych technologii i materiałów przyjaznych środowisku². W regionie śląskim, z jego bogatą tradycją przemysłową, istnieje potencjał do przekształcenia sektora budowlanego w bardziej zrównoważony i innowacyjny. Inicjatywy takie jak konkursy NEB zachęcają do tworzenia projektów łączących estetykę z funkcjonalnością i ekologią, co może przyczynić się do podniesienia standardów w branży budowlanej.

Poprawa środowiska naturalnego i rewitalizacja terenów zdegradowanych

Śląsk boryka się z problemem smogu i zanieczyszczenia powietrza. Wdrożenie NEB może pomóc poprzez:

- Zwiększenie liczby terenów zielonych w miastach – parki, zielone dachy, ogrody wertykalne.
- Stosowanie energooszczędnych technologii w budownictwie, które ograniczą emisję CO₂.

Region śląski, ze względu na swoją przemysłową przeszłość, posiada liczne tereny zdegradowane wymagające rewitalizacji. Zasady NEB mogą być zastosowane do przekształcenia tych obszarów w zielone przestrzenie publiczne, co przyczyni się do poprawy jakości powietrza i bioróżnorodności. Programy takie jak LIFE wspierają projekty promujące gospodarkę o obiegu zamkniętym i jakość życia, co jest zgodne z celami NEB i może być wykorzystane w procesie rewitalizacji terenów poprzemysłowych na Śląsku³.

Zmiany w strukturze gospodarki regionu

Wdrożenie NEB może wpłynąć na dywersyfikację gospodarki regionu śląskiego poprzez rozwój sektorów związanych z zielonym budownictwem, odnawialnymi źródłami energii oraz kreatywnymi przemysłami. Promowanie zrównoważonych praktyk i innowacji może przyciągnąć inwestycje i stworzyć nowe miejsca pracy, co przyczyni się do transformacji gospodarczej regionu⁴. Ponadto,

² <https://lpw-consulting.pl/nowy-europejski-bauhaus-sztuka-i-design-elementami-wizji-zrownowazonej-przyszlosci/>

³ <https://www.gov.pl/attachment/efed665c-9d5a-422e-8f86-f092fff0c277>

⁴ <https://www.eesc.europa.eu/pl/news-media/news/nowy-europejski-bauhaus-niesie-wszechstronne-korzysci-dla-przyszlosci-europy>

integracja zasad NEB z lokalnymi inicjatywami może wzmocnić współpracę między różnymi sektorami gospodarki, prowadząc do bardziej zrównoważonego rozwoju.

NEB może stać się impulsem dla rozwoju gospodarczego Śląska poprzez:

- Wsparcie dla nowoczesnego budownictwa i zielonych technologii, co stworzy nowe miejsca pracy w sektorach architektonicznym, budowlanym i ekologicznym.
- Przyciągnięcie inwestorów zainteresowanych tworzeniem nowoczesnych, energooszczędnych budynków oraz inteligentnych rozwiązań miejskich.
- Rozwój lokalnych startupów i innowacyjnych przedsiębiorstw, które mogą oferować nowe technologie w zakresie budownictwa i urbanistyki.

Nowy Europejski Bauhaus może wspierać lokalnych przedsiębiorców poprzez:

- Promowanie lokalnych materiałów budowlanych i tradycyjnych technik rzemieślniczych.
- Zwiększenie popytu na usługi architektoniczne, urbanistyczne i projektowe, co stworzy nowe możliwości biznesowe dla firm działających na Śląsku.
- Wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie ekologii i designu, które mogą stać się wyróżnikiem śląskiego przemysłu.

Rozwój sektora kultury i edukacji

Województwo śląskie posiada bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne, które może być lepiej wykorzystane w ramach Nowego Europejskiego Bauhausu. Wdrażanie NEB może sprzyjać:

- Ochronie i adaptacji zabytków poprzemysłowych, które mogą być przekształcone w centra kultury, galerie sztuki czy przestrzenie coworkingowe (np. Strefa Kultury w Katowicach, Fabryka Porcelany).
- Rozwojowi edukacji ekologicznej i architektonicznej, w tym organizacji warsztatów dla mieszkańców, które zwiększą ich świadomość na temat zrównoważonego projektowania przestrzeni.
- Promocji lokalnych artystów i projektantów, którzy mogliby zaangażować się w kształtowanie nowoczesnej, estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni miejskiej.

Wzrost atrakcyjności regionu dla turystów i nowych mieszkańców

Estetyczna, funkcjonalna i ekologiczna przestrzeń miejska przyciąga zarówno turystów, jak i nowych mieszkańców. Dzięki wdrożeniu NEB:

- Śląskie miasta mogą stać się bardziej atrakcyjne dla osób szukających nowoczesnego i komfortowego miejsca do życia.

- Rewitalizowane tereny przemysłowe mogą stać się nowymi atrakcjami turystycznymi (np. Strefa Kultury w Katowicach, Nikiszowiec).

Implementacja zasad Nowego Europejskiego Bauhausu w regionie śląskim ma potencjał przynieść szereg korzyści, takie jak poprawa jakości życia mieszkańców, wzrost innowacyjności w sektorze budownictwa, poprawa środowiska naturalnego oraz pozytywne zmiany w strukturze gospodarki. Jednak aby osiągnąć te cele, konieczne jest skuteczne stawienie czoła wyzwaniom związanym z wdrażaniem NEB, poprzez zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron i zapewnienie odpowiednich zasobów.

6.5. Wyzwania związane z implementacją NEB⁵

Implementacja zasad NEB w województwie śląskim, mimo licznych korzyści, wiąże się z wieloma wyzwaniami, które mogą utrudnić pełne wdrożenie tej idei. Są one zróżnicowane i wynikają zarówno z lokalnych uwarunkowań społecznych, jak i z regionalnych aspektów gospodarczych, legislacyjnych i przestrzennych.

Śląsk to historyczna kraina położona w Europie Środkowej, obejmująca tereny dzisiejszej Polski, Czech i Niemiec. Od XV–XVI wieku wyróżnia się Dolny i Górny Śląsk, z historyczną stolicą we Wrocławiu⁶.

W połowie XVIII wieku, dzięki polityce gospodarczej Prus, Górny Śląsk stał się jednym z najlepiej rozwiniętych przemysłowo regionów Europy. Fryderyk II sprowadzał nowe technologie i wykwalifikowaną kadrę, co przyczyniło się do dynamicznego rozwoju przemysłu⁷.

Po II wojnie światowej Górny Śląsk znalazł się w granicach Polski, a przemysł został znacjonalizowany. Region stał się kluczowym ośrodkiem przemysłowym, jednak musiał stawić czoła wyzwaniom związanym z restrukturyzacją i ochroną środowiska⁸.

Województwo śląskie jest jednym z liderów gospodarczych Polski, co wynika z bogatych złóż naturalnych i tradycji przemysłowych. Jednak tradycyjne sektory obniżają konkurencyjność gospodarki regionu, co przejawia się w spadku ich udziału w krajowym PKB (z 13,7% w 2004 r. do 12,3% w 2018 r.)⁹.

Region zмага się z depopulacją i starzeniem się ludności, co wpływa na rozwój społeczno-gospodarczy. W latach 2014–2023 odnotowano ujemne saldo migracji wynoszące 44 tys. osób, co stanowi drugi najgorszy wynik wśród województw w Polsce¹⁰.

Wyzwania instytucjonalne i legislacyjne

Jednym z pierwszych wyzwań, z którymi będzie musiało zmierzyć się województwo śląskie, jest brak jednoznacznych regulacji prawnych. W polskim systemie prawnym nie istnieją jeszcze szczegółowe przepisy dotyczące wdrażania zasad NEB. Z tego powodu na poziomie administracyjnym mogą wystąpić trudności w dostosowaniu lokalnych planów zagospodarowania przestrzennego do nowoczesnych standardów estetycznych i ekologicznych, które promuje NEB. Ponadto, proces uzyskiwania pozwoleń na inwestycje związane z wykorzystaniem nowatorskich materiałów budowlanych czy wdrażaniem nowoczesnych technologii ekologicznych, takich jak zielone dachy czy inteligentne systemy zarządzania energią, może napotkać opóźnienia związane z obowiązującymi przepisami prawa.

⁵ Rozdział przygotowany na podstawie desk research. Szczegóły opisane zostały w załączniku nr 1

⁶ <https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9A%C4%85sk>

⁷ <https://geszeft.co/slask/historia-slaska/>

⁸ <https://geszeft.co/slask/historia-slaska/>

⁹ https://invest-in-silesia.pl/images/1654174479_polityka_rozwoju_gosp.pdf

¹⁰ <https://samorząd.pap.pl/kategoria/aktualnosci/region-zmienia-strategie-kryzys-demograficzny-jednym-z-najwiekszych-wyzwan>

Brak jednoznacznych regulacji prawnych

- **Brak szczegółowych wytycznych dotyczących wdrażania zasad NEB w polskim systemie prawnym utrudnia ich implementację na poziomie regionalnym i lokalnym.**
- **Występuje konflikt między obowiązującymi przepisami a nowoczesnymi rozwiązaniami urbanistycznymi, co może prowadzić do trudności w ich zatwierdzeniu (np. stosowanie nowoczesnych materiałów budowlanych, zielone dachy, zabudowa modułowa).**
- **Długi proces administracyjny związany z uzyskiwaniem pozwoleń na inwestycje zgodne z NEB opóźnia wdrażanie projektów.**

Drugim ważnym aspektem jest konieczność koordynacji działań między różnymi instytucjami na poziomie lokalnym i regionalnym. W województwie śląskim brakuje skutecznej współpracy pomiędzy samorządami, sektorem prywatnym i organizacjami pozarządowymi, co może utrudniać wdrażanie kompleksowych projektów. Przykładem mogą być inwestycje, które wymagają współpracy wielu interesariuszy – zarówno administracji publicznej, jak i przedstawicieli lokalnej społeczności czy sektora biznesowego. Często występuje również problem z jasno określonym podziałem odpowiedzialności za realizację poszczególnych zadań, co prowadzi do opóźnień i braku spójności działań.

Niska koordynacja między instytucjami

- **Brak efektywnej współpracy między samorządami, instytucjami naukowymi i sektorem prywatnym ogranicza możliwości realizacji kompleksowych projektów NEB.**
- **Istnieje ryzyko nakładania się kompetencji i braku jasnego podziału odpowiedzialności między różnymi poziomami administracji publicznej.**
- **Konieczność uwzględnienia wielu interesariuszy (mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych) może utrudniać podejmowanie decyzji i wydłużać proces planowania.**

Wyzwania finansowe

W kontekście finansowym wdrożenie zasad NEB wymaga znacznych nakładów. Inwestycje związane z budową lub modernizacją przestrzeni miejskich w zgodzie z nowymi standardami ekologicznymi i estetycznymi, jak również z rozwojem innowacyjnych technologii, są kosztowne. Wiele samorządów w województwie śląskim zmagają się z ograniczonymi budżetami, które utrudniają realizację tego typu projektów. Koszty związane z budową nowoczesnych budynków, przestrzeni publicznych oraz infrastruktury miejskiej wymagają dużych inwestycji, a brak odpowiednich środków finansowych może stanowić istotną barierę. Choć dostępne są fundusze unijne, często skomplikowane procedury aplikacyjne oraz konieczność wniesienia wkładu własnego mogą odstraszać potencjalnych beneficjentów.

Ograniczony dostęp do źródeł finansowania

- Wdrożenie NEB wymaga znalezienia odpowiednich mechanizmów finansowania, w tym środków unijnych i krajowych.
- Często brakuje odpowiednich programów wsparcia dla lokalnych przedsiębiorców i start-upów, które mogłyby tworzyć innowacyjne rozwiązania zgodne z NEB.
- Niektóre jednostki samorządu terytorialnego mogą mieć trudności z absorpcją środków unijnych ze względu na skomplikowane procedury aplikacyjne i konieczność wkładu własnego.

Wysokie koszty wdrażania projektów NEB

- Inwestycje zgodne z zasadami NEB (np. innowacyjne materiały budowlane, ekologiczne technologie, inteligentne systemy zarządzania energią) wymagają znacznych nakładów finansowych.
- Często wyższy koszt budowy i modernizacji obiektów zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju stanowi barierę dla samorządów i inwestorów prywatnych.
- Wiele miast i gmin w województwie śląskim ma ograniczone budżety, co może utrudnić finansowanie projektów.

Wyzwania technologiczne i innowacyjne

Z kolei kwestia dostępności nowoczesnych technologii oraz materiałów budowlanych stanowi kolejne wyzwanie. Choć NEB promuje wykorzystanie innowacyjnych, ekologicznych rozwiązań, takich jak materiały budowlane o niskim śladzie węglowym czy technologie związane z efektywnością energetyczną, to ich dostępność na rynku jest wciąż ograniczona. Wiele firm budowlanych i architektonicznych w regionie nie jest jeszcze przygotowanych do wdrażania tych rozwiązań. Przemiany w tym zakresie wymagają znacznych inwestycji zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym, a także szerokiego przeszkolenia specjalistów, którzy będą w stanie realizować projekty zgodne z wytycznymi NEB.

Ograniczona dostępność nowoczesnych technologii

- Wciąż brakuje szerokiej dostępności innowacyjnych materiałów budowlanych i technologii zgodnych z NEB, co ogranicza możliwości wdrażania nowych rozwiązań.
- Wiele firm budowlanych i architektonicznych w regionie nie jest jeszcze gotowych na implementację innowacyjnych standardów ekologicznych i estetycznych.
- Konieczność przeszkolenia specjalistów, którzy będą w stanie wdrażać nowoczesne rozwiązania projektowe zgodne z zasadami NEB.

Wyzwania przestrzenne i urbanistyczne

Dodatkowo, województwo śląskie charakteryzuje się skomplikowaną strukturą przestrzenną, która może utrudniać wprowadzenie nowych, zrównoważonych rozwiązań urbanistycznych. Duża gęstość zabudowy oraz liczne obszary przemysłowe, które wymagają rewitalizacji, stawiają przed projektantami i władzami regionalnymi duże wyzwania. Wiele miast boryka się z problemem niekontrolowanej suburbanizacji, a także chaotyczną zabudową, która nie sprzyja wdrażaniu spójnych planów zagospodarowania przestrzennego. Rewitalizacja terenów zdegradowanych, takich jak dawnych zakładów przemysłowych, wymaga ogromnych nakładów finansowych i jest skomplikowanym procesem, który wiąże się z koniecznością spełnienia norm konserwatorskich i dostosowania budynków do nowych funkcji.

Złożona struktura przestrzenna regionu

- Województwo śląskie charakteryzuje się dużą gęstością zabudowy, licznymi obszarami przemysłowymi i skomplikowaną strukturą przestrzenną, co utrudnia wdrażanie nowych koncepcji urbanistycznych.
- Istnieje problem niekontrolowanej suburbanizacji, co prowadzi do chaotycznej zabudowy i rosnącego zapotrzebowania na transport indywidualny.
- Wiele miast boryka się z problemem niedostosowanej infrastruktury do nowych standardów ekologicznych i estetycznych.

Rewitalizacja terenów zdegradowanych

- Znaczna część przestrzeni w województwie śląskim to tereny przemysłowe i zdegradowane, które wymagają kosztownej rewitalizacji.
- Adaptacja starych budynków i ich dostosowanie do nowych funkcji może być trudne ze względu na stan techniczny obiektów oraz konieczność spełnienia norm konserwatorskich.
- Przekształcanie terenów postindustrialnych na nowoczesne, funkcjonalne przestrzenie zgodne z NEB wymaga długoterminowego planowania i dużych nakładów finansowych.

Wyzwania społeczne

Należy również wspomnieć o wyzwaniu, jakim jest zmiana nawyków społecznych. Wiele osób w regionie nie jest jeszcze świadomych korzyści płynących z wdrożenia zasad NEB. Wysoki poziom zanieczyszczeń powietrza, nieefektywne zarządzanie odpadami czy niewłaściwa gospodarka wodna to codzienne problemy mieszkańców Śląska. Zmiana ich nawyków w kierunku bardziej zrównoważonego stylu życia – na przykład poprzez promowanie korzystania z transportu publicznego lub rowerowego zamiast samochodów – wymaga czasu i zaangażowania. Do tego niezbędne będą szeroko zakrojone działania edukacyjne i informacyjne, które pomogą w zrozumieniu, jak ważne są te zmiany dla poprawy jakości życia w regionie.

Niski poziom świadomości społecznej dotyczącej NEB

- Wielu mieszkańców województwa śląskiego nie zna zasad NEB i nie rozumie ich znaczenia dla jakości życia.
- Istnieje opór przed zmianami, zwłaszcza wśród starszych mieszkańców, którzy mogą nie dostrzegać potrzeby transformacji przestrzeni miejskich.
- Brakuje kampanii edukacyjnych i informacyjnych, które tłumaczyłyby mieszkańcom korzyści płynące z wdrażania idei NEB.

Potrzeba zmiany nawyków i stylu życia

- Koncepcje zrównoważonego rozwoju wymagają zmiany nawyków mieszkańców, np. ograniczenia korzystania z samochodów na rzecz transportu publicznego i rowerowego.
- Wprowadzenie nowych rozwiązań urbanistycznych może spotkać się z niechęcią, jeśli mieszkańcy nie będą zaangażowani w proces projektowania i planowania zmian.
- Trudności w przekonaniu lokalnej społeczności do wdrażania nowych rozwiązań, takich jak zielona infrastruktura, gospodarka cyrkularna czy inteligentne systemy energetyczne.

Integracja nowych technologii z istniejącą infrastrukturą

Wreszcie, kolejnym problemem związanym z wdrożeniem NEB w województwie śląskim jest konieczność integracji nowych rozwiązań z istniejącą już infrastrukturą. Region dysponuje wieloma starymi, nieefektywnymi systemami transportowymi, energetycznymi i wodociagowymi, które będą musiały zostać zmodernizowane, aby mogły współpracować z nowymi technologiami. Integracja inteligentnych systemów zarządzania energią, ekologicznych rozwiązań transportowych czy zielonych dachów w budynkach mieszkalnych jest zatem wyzwaniem technologicznym i logistycznym, które wymaga ścisłej współpracy różnych sektorów.

Integracja nowych technologii z istniejącą infrastrukturą

- Wiele śląskich miast posiada stare systemy infrastrukturalne, które wymagają modernizacji, by mogły być kompatybilne z nowymi technologiami (np. inteligentne zarządzanie energią, sieci ciepłownicze, ekologiczne systemy wodne).
- Problemy z integracją nowych rozwiązań, np. zrównoważonego transportu, odnawialnych źródeł energii czy inteligentnych systemów oświetlenia miejskiego.

Wdrożenie zasad NEB w województwie śląskim to złożony i ambitny proces, który wymaga współdziałania administracji publicznej, sektora prywatnego, organizacji pozarządowych oraz społeczności lokalnych. Wyzwania związane z brakiem odpowiednich regulacji prawnych, kosztami, przestarzałą infrastrukturą czy świadomością społeczną stanowią poważne bariery, ale nie są one nie do pokonania. Kluczowe będzie opracowanie spójnej strategii, pozyskanie odpowiednich funduszy oraz prowadzenie działań edukacyjnych, które pozwolą pokonać opór i przyciągnąć mieszkańców oraz przedsiębiorców do wdrażania zasad Nowego Europejskiego Bauhausu.

7. Analiza możliwości wdrażania NEB na poziomie regionalnym

7.1. Diagnoza stanu województwa śląskiego w kontekście NEB

Województwo śląskie, położone w południowej Polsce, jest jednym z najbardziej zurbanizowanych i uprzemysłowionych regionów kraju. Jego historia jest ściśle związana z przemysłem ciężkim, zwłaszcza górnictwem i hutnictwem, co wpłynęło na obecny stan środowiska oraz strukturę społeczną regionu.

Województwo śląskie składa się ze 167 gmin, w tym 49 miejskich, 23 miejsko-wiejskich oraz 95 wiejskich. Gminy te tworzą 36 powiatów, w tym 19 miast na prawach powiatu oraz 17 powiatów ziemskich. Województwo śląskie jest jedynym województwem w Polsce, w którym jest więcej miast na prawach powiatu niż powiatów ziemskich.¹¹

Ocena obecnej sytuacji w województwie śląskim pod kątem wdrażania zasad NEB.

Województwo śląskie charakteryzuje się silnym dziedzictwem przemysłowym, co wpływa na stan przestrzeni miejskich i jakość środowiska. Ponad 60% powierzchni regionu stanowią obszary zurbanizowane, z czego duża część to tereny poprzemysłowe wymagające rewitalizacji. Województwo śląskie cechuje się najwyższym wśród województw wskaźnikiem urbanizacji, jednak wskaźnik ten systematycznie maleje¹².

W regionie obserwuje się rosnące zainteresowanie rewitalizacją obszarów poprzemysłowych oraz ich adaptacją do nowych funkcji zgodnych z zasadami NEB.

Wzrost świadomości ekologicznej i potrzeba transformacji energetycznej sprzyjają wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych. Przykładem jest wykorzystanie technologii pasywnych i energooszczędnych w nowych projektach budowlanych, takich jak Osiedle Nowy Nikiszowiec w Katowicach, które łączy ideę zrównoważonego rozwoju z wysoką jakością przestrzeni.

Istnieją inicjatywy związane z NEB, ale często mają one charakter rozproszony i wymagają lepszej koordynacji oraz wsparcia politycznego. W dokumencie „Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego 2030” wskazano potrzebę integracji działań rewitalizacyjnych i większego zaangażowania środków unijnych w rozwój projektów zgodnych z NEB.

Brak jest też spójnych strategii uwzględniających w pełni założenia NEB w planowaniu przestrzennym i politykach lokalnych. Chociaż istnieją dokumenty, takie jak „Koncepcja Przestrzennego

¹¹ Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

¹² https://rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2024/12/2024-12-23-sytuacja_spoleczno-demograficzna_2024.pdf

Zagospodarowania Kraju 2030”, ich implementacja na poziomie regionalnym wymaga dalszych działań.

Silna obecność uczelni technicznych i artystycznych w regionie może wspierać wdrażanie nowatorskich rozwiązań w architekturze, urbanistyce i projektowaniu przestrzeni. Przykłady:

- **Politechnika Śląska** – prowadzenie badań nad inteligentnymi miastami i zrównoważonym budownictwem. W ramach Priorytetowego Obszaru Badawczego "Inteligentne miasta i mobilność przyszłości" uczelnia koncentruje się na projektowaniu architektonicznym, badaniach jakościowych w architekturze oraz ocenie skutków implementacji idei smart city. Działania te opierają się na zasadach zrównoważonego rozwoju, mając na celu zaspokojenie potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń bez zagrożenia dla środowiska.¹³ Wyniki tych badań mogą zostać wykorzystane do opracowania strategii rozwoju miast, które będą bardziej zrównoważone, energooszczędne i lepiej dostosowane do potrzeb społeczności lokalnych. Przykładem zastosowania mogą być projekty systemów zarządzania ruchem opartych na sztucznej inteligencji, które zmniejszają zatoki komunikacyjne, lub inicjatywy związane z zielonym budownictwem, które wspierają tworzenie niskoemisyjnych budynków i przestrzeni publicznych.
 - Liczba studentów: ponad 15 600 osób kształci się na studiach I i II stopnia, w szkole doktorskiej oraz na studiach podyplomowych¹⁴.
 - Liczba pracowników naukowych: ponad 1 500¹⁵.
 - Lokalizacje: Gliwice, Katowice, Zabrze, Rybnik.
- **Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach** – inicjatywy związane z projektowaniem zrównoważonym i przestrzeniami przyjaznymi dla mieszkańców. Uczelnia organizuje coroczny konkurs "Design 32", prezentujący najlepsze dyplomy projektowe studentów z ośmiu publicznych akademii sztuk pięknych w Polsce. Wyróżnione projekty często koncentrują się na innowacyjnych rozwiązaniach w zakresie designu i architektury, promując zrównoważone podejście do projektowania przestrzeni miejskich¹⁶. W praktyce może to prowadzić do realizacji projektów, które odpowiadają na potrzeby lokalnych społeczności, takich jak tworzenie przestrzeni publicznych wspierających integrację mieszkańców i promujących zrównoważoną mobilność.
 - Liczba studentów: 596¹⁷.
 - Specjalizacje: projektowanie przestrzeni miejskich, design społecznie odpowiedzialny.

¹³ <https://www.polsl.pl/rdau/ofertybadawcze/ofertymiasta/>

¹⁴ <https://www.polsl.pl/uczelnia/politechnika-slaska-w-liczbach/>

¹⁵ <https://www.basecampstudent.com/pl/tips/nauka/uczelnie-w-katowicach-przeglad/>

¹⁶ <https://www.asp.katowice.pl/>

¹⁷ <https://uczelnie.studentnews.pl/s/4349/79516-Ogolnopolski-ranking-uczelni-wg-liczby-studentow.htm>

- **Uniwersytet Śląski** – interdyscyplinarne projekty urbanistyczne łączące aspekty ekologiczne i społeczne. Choć konkretne inicjatywy w tym zakresie nie zostały szczegółowo opisane w dostępnych źródłach, uczelnia jest znana z prowadzenia badań i projektów na styku nauk społecznych, przyrodniczych i technicznych, co sprzyja holistycznemu podejściu do zagadnień związanych z rozwojem miast i przestrzeni miejskich. Badania prowadzone na uczelni uwzględniają wpływ urbanizacji na środowisko, jakość życia mieszkańców oraz zagadnienia związane z partycypacją społeczną w projektowaniu przestrzeni miejskich. Wyniki tych badań mogą zostać wykorzystane w projektach, które angażują lokalne społeczności w procesy decyzyjne dotyczące rozwoju miast, a także w tworzeniu przestrzeni uwzględniających aspekty społeczne, takie jak dostępność, bezpieczeństwo czy integracja różnych grup społecznych.
 - Liczba studentów, słuchaczy i doktorantów: 19 142 (stan na 31.12.2024 r.), w tym 15 146 na studiach stacjonarnych, 2 832 na studiach niestacjonarnych, 671 na studiach podyplomowych oraz 493 doktorantów.¹⁸
 - Kluczowe obszary badań: zrównoważony rozwój miast, analiza wpływu urbanizacji na środowisko.

Łącznie, w roku akademickim 2022/2023, w województwie śląskim kształciło się 107,4 tys. studentów, z czego ponad połowa (58%) to kobiety.

Te dane podkreślają silny potencjał akademicki regionu, który może wspierać rozwój nowatorskich projektów w dziedzinie architektury i urbanistyki. Synergia między uczelniami technicznymi, artystycznymi i społecznymi sprzyja tworzeniu holistycznych rozwiązań, które nie tylko poprawiają funkcjonalność miast, ale także podnoszą jakość życia ich mieszkańców

Struktura społeczna

Województwo śląskie charakteryzuje się złożoną strukturą społeczną, ukształtowaną przez wielowiekową tradycję przemysłu ciężkiego, migracje ludności oraz dynamiczne procesy transformacji gospodarczej po upadku gospodarki centralnie planowanej...

Demografia

Województwo śląskie jest jednym z najgęściej zaludnionych regionów w Polsce. Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, liczba ludności wyniosła około 4,5 miliona osób. Procesy restrukturyzacji przemysłu, zwłaszcza w latach 90. XX wieku, wpłynęły na migracje ludności oraz zmiany w strukturze demograficznej. Obserwuje się starzenie się społeczeństwa oraz spadek liczby urodzeń, co stanowi wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej regionu¹⁹.

¹⁸ <https://us.edu.pl/uczelnia/o-nas/fakty-i-liczby/>

¹⁹ <https://katowice.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/spisy-powszechne/stan-i-struktura-demograficzno-spoeczna-ludnosci-w-województwie-slaskim-w-swietle-wynikow-nsp-2021%2C23%2C1.html>

Główne wskaźniki²⁰:

- Liczba mieszkańców województwa śląskiego cechuje się silną tendencją spadkową, a prognozy przewidują kontynuację tego trendu.
- Wskaźnik liczby urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w województwie śląskim należy do najniższych w kraju.
- Liczba urodzeń żywych w województwie śląskim cechuje się silną tendencją spadkową.
- Wartości wskaźnika liczby zgonów ogółem na 1000 urodzeń żywych należą w województwie śląskim do najwyższych wśród województw.
- Wskaźnik zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych w województwie śląskim cechuje się poziomem znacznie wyższym od średniej krajowej.
- Wartość wskaźnika przyrostu naturalnego w województwie śląskim należy do najniższych w kraju.
- Odsetek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w województwie śląskim jest znacznie niższy niż średnia dla Polski.
- Śląskie należy do grupy województw o najniższym udziale mieszkańców w wieku produkcyjnym, przy czym udział ten wykazuje stałą tendencję spadkową.
- Udział osób w wieku poprodukcyjnym w województwie śląskim należy do najwyższych w kraju, przy czym udział ten systematycznie rośnie, a prognozy przewidują kontynuację tego trendu.
- Udział osób w wieku 80+ w województwie śląskim należy do najwyższych w kraju, przy czym udział ten systematycznie rośnie, a prognozy przewidują kontynuację tego trendu.
- Poziom wskaźnika obciążenia demograficznego w województwie śląskim należy do najwyższych w kraju, przy czym udział ten systematycznie rośnie, a prognozy przewidują kontynuację tego trendu.
- Największa liczba mieszkańców województwa skoncentrowana jest w jego środkowej części.
- Trzy najbardziej zaludnione powiaty to m. Katowice, m. Częstochowa oraz m. Sosnowiec.

²⁰ https://rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2024/12/2024-12-23-sytuacja_spoleczno-demograficzna_2024.pdf

- Występuje bardzo duże zróżnicowanie liczby mieszkańców w podregionach województwa śląskiego, a różnica pomiędzy najbardziej (rybnicki) i najmniej (bytomski) zaludnionym jest prawie dwukrotna.

Bezrobocie

Restrukturyzacja przemysłu ciężkiego doprowadziła do wzrostu bezrobocia w niektórych obszarach województwa.

Według danych GUS na koniec stycznia 2025 roku, stopa bezrobocia w regionie wyniosła 3,9%²¹.

Powiaty o najniższej stopie bezrobocia:

- Katowice: 1,1%
- Powiat bieruńsko-lędziński: 1,5%
- Tychy: 1,7%
- Bielsko-Biała: 2,0%
- Gliwice: 2,3%

Powiaty o najwyższej stopie bezrobocia:

- Bytom: 8,5%
- Piekary Śląskie: 7,4%
- Powiat kłobucki: 7,2%
- Powiat częstochowski: 6,8%
- Powiat myszkowski: 6,2%

Warto zauważyć, że województwo śląskie plasuje się na drugim miejscu w kraju pod względem najniższej stopy bezrobocia, ustępując jedynie województwu wielkopolskiemu (3,0%), podczas gdy średnia krajowa wynosi 5,1%²².

²¹ <https://katowice.naszemiasto.pl/jest-wzrost-bezrobocia-w-woj-slaskim-gdzie-dokladnie-jest-najwiekszy-oto-lista-12-miast-i-powiatow-sporo-ludzi-szuka-tam-teraz-pracy/ar/c1p2-27329115>

²² <https://dziennikzachodni.pl/najwyzsze-bezrobocie-w-slaskiem-2024-te-miasta-sa-w-niechlubnej-czolowce-gdzie-jest-najciezej-o-prace-sprawdzcie/ar/c3-18375195>

Należy jednak zwrócić uwagę na lokalne różnice w poziomie bezrobocia. Na przykład, w Katowicach stopa bezrobocia wynosiła 1,0% na koniec grudnia 2023 roku, co stanowiło najniższy wskaźnik w regionie²³.

Chociaż w ostatnich latach odnotowano spadek stopy bezrobocia, nadal istnieją lokalne społeczności borykające się z problemem braku miejsc pracy. W odpowiedzi na te wyzwania, w regionie realizowane są programy aktywizacji zawodowej oraz wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym²⁴.

Integracja społeczna

Województwo śląskie podejmuje liczne inicjatywy mające na celu integrację różnych grup społecznych oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Przykładem jest projekt "Droga ku Integracji"²⁵, którego celem jest aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców regionu, w tym osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo, przyjęto "Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2024-2028"²⁶, koncentrujący się na wsparciu osób marginalizowanych społecznie.

Warto tutaj również wskazać przykłady realizowanych projektów, które są realizowane w ramach Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027: m.in. inicjatywy wspierające integrację społeczną osób z niepełnosprawnościami, takie jak projekty zakładające tworzenie centrów wsparcia, które oferują dostęp do rehabilitacji, doradztwa zawodowego oraz szkoleń zawodowych. Przykładem może być projekt „Aktywni i Niezależni”, który pomaga osobom z niepełnosprawnościami w zdobywaniu nowych kwalifikacji i włączaniu się do rynku pracy, dzięki organizacji staży zawodowych oraz szkoleń z zakresu obsługi nowoczesnych technologii.

Ponadto realizowane są projekty aktywizacji zawodowej osób z grup marginalizowanych, takich jak osoby długotrwale bezrobotne, młodzież z rodzin dysfunkcyjnych czy osoby starsze, w ramach których oferowane są kursy zawodowe, doradztwo zawodowe oraz pomoc w poszukiwaniu pracy. Przykładem jest projekt „Nowe Szanse”, który zapewnia kompleksowe wsparcie w postaci szkoleń zawodowych w branżach takich jak informatyka, opieka zdrowotna czy handel, a także organizację praktyk zawodowych, co zwiększa szanse uczestników na zatrudnienie.

Dodatkowo, realizowane są programy edukacyjne dla dzieci i młodzieży z rodzin o niskim dochodzie, które mają na celu zwiększenie ich szans na rynku pracy oraz integrację z różnymi środowiskami społecznymi. Programy takie jak „Edukacja dla Przyszłości” zapewniają młodym ludziom dostęp do dodatkowych zajęć pozalekcyjnych, warsztatów rozwijających umiejętności interpersonalne i

²³ <https://dziennikzachodni.pl/najwyzsze-bezrobocie-w-slaskiem-2024-te-miasta-sa-w-niechlubnej-czolowce-gdzie-jest-najciezej-o-prace-sprawdzenie/ar/c3-18375195>

²⁴ <https://www.slaskie.pl/content/miliony-na-aktywna-integracje>

²⁵ <https://www.klaster.org.pl/projekty/droga-ku-integracji-aktywizacja-spoleczno-zawodowa-mieszkancow-woj-slaskiego/>

²⁶ <https://rops-katowice.pl/2024/09/23/przyjecie-dokumentu-pn-program-przeciwdzialania-ubostwu-i-wykluczeniu-spolecznemu-w-wojewodztwie-slaskim-na-lata-2024-2028/>

zawodowe oraz stypendiów edukacyjnych, co pomaga w wyrównaniu szans edukacyjnych i w dążeniu do lepszej integracji społecznej i zawodowej w przyszłości

Województwo śląskie stoi przed wyzwaniem transformacji społeczno-gospodarczej, która w znaczący sposób może wpłynąć na powodzenie wdrażania NEB. Struktura demograficzna regionu, sytuacja na rynku pracy oraz poziom integracji społecznej będą miały kluczowe znaczenie dla skuteczności realizacji tej inicjatywy.

Jednym z istotnych czynników jest proces depopulacji i starzenia się społeczeństwa. Wiele miast województwa boryka się z odpływem młodych ludzi oraz wzrostem liczby osób starszych, co rodzi konieczność dostosowania przestrzeni miejskich do nowych potrzeb. Jeśli projekty w ramach NEB uwzględnią te zmiany, np. poprzez projektowanie bezbarierowych przestrzeni publicznych czy rozwój infrastruktury usługowej w modelu „miasta 15-minutowego”, mogą przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców i zwiększyć ich akceptację dla proponowanych rozwiązań. Z drugiej strony, malejąca liczba mieszkańców i potencjalne ograniczenia budżetowe mogą utrudnić realizację kosztownych projektów urbanistycznych i ekologicznych.

Transformacja gospodarcza regionu stanowi kolejne wyzwanie. Zamykane kopalnie i przemiany w przemyśle ciężkim powodują wzrost zapotrzebowania na nowe miejsca pracy i programy przekwalifikowania zawodowego. Jeśli wdrażanie NEB zostanie skorelowane z rozwojem sektora zielonych technologii, budownictwa ekologicznego i innowacji urbanistycznych, może przyczynić się do stworzenia nowych ścieżek zawodowych dla osób tracących zatrudnienie w tradycyjnych sektorach gospodarki. Kluczowe będzie jednak dostosowanie projektów NEB do lokalnego rynku pracy oraz wsparcie dla edukacji i szkoleń w zakresie nowych technologii budowlanych i projektowych.

Nie bez znaczenia pozostaje także kwestia integracji społecznej. Śląsk to region o silnej tożsamości kulturowej i zróżnicowanej strukturze społecznej. Wdrażanie koncepcji NEB wymaga akceptacji mieszkańców, a ta będzie zależna od sposobu prowadzenia procesu zmian. Projekty, które uwzględnią lokalne uwarunkowania historyczne i społeczne, np. poprzez adaptację istniejących budynków postindustrialnych do nowych funkcji zamiast ich wyburzania, mają większe szanse na powodzenie. Z kolei działania nieuwzględniające oczekiwań społecznych mogą spotkać się z oporem i utrudnić wdrażanie inicjatywy.

Kapitał społeczny i partycypacja mieszkańców

Województwo śląskie charakteryzuje się wysoką gęstością zaludnienia oraz zróżnicowaną strukturą demograficzną. Region, o bogatej historii przemysłowej, przeszedł znaczące procesy restrukturyzacji, które miały wpływ na rynek pracy i sytuację społeczno-ekonomiczną mieszkańców. Zamknięcie wielu kopalń i zakładów przemysłowych przyczyniło się do wzrostu bezrobocia w niektórych obszarach, a także do migracji ludności, zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Analizując sytuację demograficzną województwa śląskiego na tle średniej krajowej, można zauważyć, że region ten zmagają się z bardziej nasilonymi problemami depopulacji i starzenia się społeczeństwa niż reszta kraju.

Depopulacja:

W ciągu dekady między spisami powszechnymi liczba ludności w województwie śląskim zmniejszyła się o 4,9%, osiągając 4,403 mln osób. Dla porównania, w tym samym okresie średni spadek liczby ludności w Polsce wyniósł 1,2%. Szczególnie dotknięte depopulacją są miasta takie jak Bytom, gdzie odnotowano spadek liczby mieszkańców o około 13%²⁷.

Starzenie się społeczeństwa:

Proces starzenia się populacji jest w województwie śląskim bardziej zaawansowany niż w innych regionach. Wskaźnik starości, określający liczbę osób w wieku 65 lat i więcej przypadających na 100 osób w wieku 0-14 lat, wynosi w Polsce 119, podczas gdy w województwie śląskim osiąga wartość 132. W niektórych miastach sytuacja jest jeszcze bardziej alarmująca; na przykład w Sosnowcu 24% mieszkańców przekroczyło 65. rok życia²⁸.

Prognozy na przyszłość:

Prognozy demograficzne wskazują na dalsze pogłębianie się tych trendów. Szacuje się, że do 2060 roku liczba mieszkańców województwa śląskiego spadnie o ponad milion, co oznacza utratę około 25% obecnej populacji. W tym samym czasie odsetek osób w wieku 65 lat i więcej ma wzrosnąć do 34%, co stanowi znaczący wzrost w porównaniu z obecnym poziomem 21%.

Nierówności społeczne:

Choć dostępne źródła koncentrują się głównie na kwestiach depopulacji i starzenia się społeczeństwa, warto zauważyć, że te procesy mogą prowadzić do pogłębiania nierówności społecznych. Starzejące się społeczeństwo może zwiększać obciążenie systemu opieki zdrowotnej i zabezpieczenia społecznego, co może wpłynąć na dostępność i jakość usług dla różnych grup społecznych.

Podsumowując, województwo śląskie doświadcza intensywniejszych problemów związanych z depopulacją i starzeniem się społeczeństwa niż przeciętnie w Polsce, co może prowadzić do dalszych wyzwań społeczno-ekonomicznych w regionie.

Zaangażowanie społeczności lokalnych oraz współpraca pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi są kluczowe dla wdrażania idei NEB. Edukacja mieszkańców w zakresie ekobudownictwa, zrównoważonej urbanistyki oraz kształtowania przestrzeni publicznych sprzyjających integracji może odegrać ważną rolę w przyszłych projektach NEB.

Kapitał społeczny jako czynnik rozwoju regionu

Kapitał społeczny, rozumiany jako sieć powiązań międzyludzkich, poziom zaufania oraz gotowość do współpracy, odgrywa kluczową rolę w procesie transformacji województwa śląskiego. Region ten, przez dziesięciolecia oparty na przemyśle ciężkim, zwłaszcza górnictwie i hutnictwie, posiada bogate

²⁷ <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/slaskie-sie-wyludnia-a-jego-spoleczenstwo-jest-coraz-starsze%2C410612.html>

²⁸ <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/slaskie-sie-wyludnia-a-jego-spoleczenstwo-jest-coraz-starsze%2C410612.html>

tradycje wspólnotowe, które były fundamentem codziennego życia pracowniczego i rodzinnego. Jednak dynamiczne zmiany społeczno-ekonomiczne, restrukturyzacja gospodarki oraz migracje ludności doprowadziły do osłabienia więzi społecznych i erozji kapitału społecznego.

Pomimo historycznie silnych więzi społecznych wśród mieszkańców, wynikających m.in. z tradycji górniczych i robotniczych, w ostatnich dekadach region doświadczył osłabienia integracji społecznej, co przejawia się w niskim poziomie uczestnictwa w inicjatywach obywatelskich.

Jednym z ważnych wyzwań w kontekście wdrażania NEB jest aktywizacja społeczności lokalnych oraz wzmocnienie ich roli w procesie decyzyjnym dotyczącym kształtowania przestrzeni publicznych. Przykłady projektów partycypacyjnych, takich jak budżety obywatelskie w Katowicach, Gliwicach czy Częstochowie, pokazują, że mieszkańcy są zainteresowani współtworzeniem lokalnych polityk. To nie jedyne przykłady partycypacyjnych projektów. Przykłady zostały wskazane z uwagi na:

1. **Doświadczenie i popularność budżetów obywatelskich:** Katowice, Gliwice i Częstochowa są jednym z przykładów miast, które od lat prowadzą programy budżetów obywatelskich, z dużym zaangażowaniem mieszkańców. Działania te cieszą się dużym zainteresowaniem, a liczba zgłaszanych projektów oraz głosujących rośnie z roku na rok. Przykładem może być **Katowice**, gdzie budżet obywatelski jest realizowany od 2014 roku, a jego wartość z każdym rokiem wzrasta. W 2021 roku wynosił on około 16,5 mln zł.
2. **Efektywność i różnorodność projektów:** Projekty realizowane w ramach budżetów obywatelskich w tych miastach są różnorodne i dotyczą wielu obszarów życia miejskiego: od budowy infrastruktury (np. placów zabaw, ścieżek rowerowych) po inicjatywy kulturalne, ekologiczne czy społeczne. Pokazuje to, że mieszkańcy chcą mieć wpływ na to, jak wygląda ich przestrzeń publiczna i jakie usługi są dostępne w ich miastach.
3. **Reprezentatywność:** Budżety obywatelskie w tych miastach są stosunkowo dobrze rozwinięte, co czyni je reprezentatywnymi przykładami dla całego województwa śląskiego. Wprowadzenie takich inicjatyw w miastach o dużej liczbie mieszkańców może stanowić model, który z powodzeniem można przenieść do innych miejscowości w regionie.
4. **Potrzeba dalszego rozwoju narzędzi partycypacyjnych:** Chociaż budżety obywatelskie stanowią ważne narzędzie partycypacji, ich skuteczność zależy od dalszego rozwoju i doskonalenia narzędzi umożliwiających dialog i współpracę mieszkańców z władzami lokalnymi. W tym kontekście, przywołanie tych miast w analizie wskazuje na ich dojrzałość w implementowaniu budżetów obywatelskich, ale także na wyzwania, które wciąż pozostają w zakresie umożliwienia pełniejszego zaangażowania obywateli w kształtowanie polityk publicznych.

Ostatecznie, chodzi o to, że te konkretne przykłady obrazują rosnącą rolę mieszkańców w tworzeniu miast i lokalnych polityk, ale także wskazują na konieczność dalszego udoskonalania procesów partycypacyjnych, by były one bardziej skuteczne i dostępne dla szerokich grup społecznych.

Jednak aby proces związany z aktywizacją społeczną był skuteczniejszy, konieczne jest dalsze rozwijanie narzędzi ułatwiających dialog między społecznością a władzami lokalnymi. Do tych narzędzi należą m.in. platformy konsultacyjne, warsztaty deliberacyjne, a także aktywne włączanie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych w procesy decyzyjne.

W kontekście wdrażania NEB na Śląsku istotnym wyzwaniem jest aktywizacja społeczności lokalnych oraz wzmocnienie ich roli w projektowaniu przestrzeni publicznych w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, estetyki i inkluzywności. W tym celu warto rozwijać lokalne sieci współpracy między instytucjami kultury, szkołami wyższymi, samorządami oraz mieszkańcami, aby tworzyć inicjatywy uwzględniające potrzeby różnych grup społecznych.

Rozwój kapitału społecznego na Śląsku może przyczynić się nie tylko do poprawy jakości życia mieszkańców, ale także do zwiększenia atrakcyjności regionu dla inwestorów i nowych mieszkańców. Dlatego kluczowe jest kontynuowanie oraz intensyfikacja działań na rzecz budowy zaufania, edukacji obywatelskiej oraz integracji międzygeneracyjnej i międzykulturowej.

W ramach analizy warto również zwrócić uwagę na kampanię „**TransformujeMY Śląskie**”, której kluczowym elementem były **Kawiarenki Obywatelskie**. Jest to znacznie bardziej angażujący społecznie projekt niż klasyczny budżet obywatelski, ponieważ koncentruje się na **aktywnym udziale mieszkańców w kształtowaniu przyszłości regionu**, szczególnie w kontekście **sprawiedliwej transformacji i odchodzenia od paliw kopalnych**.

Kawiarenki organizowane były w różnych miastach województwa śląskiego, w tym w Zabrze, Radlinie, Łędzinach, Sosnowcu, Czechowicach-Dziedzicach i wielu innych. **Ich celem było podniesienie świadomości społecznej i aktywizacja mieszkańców do uczestnictwa w procesach transformacyjnych**. Spotkania odbywały się w formie warsztatów partycypacyjnych, które obejmowały:

- Mini-wykłady na temat transformacji regionu,
- Prace grupowe nad scenariuszami przyszłości,
- Debaty i burze mózgów dotyczące lokalnych inicjatyw,
- Tworzenie koncepcji oddolnych działań na rzecz regionu.

W odróżnieniu od budżetu obywatelskiego, który bazuje na składaniu wniosków i głosowaniu na gotowe projekty, Kawiarenki Obywatelskie stawiają na **interaktywność i bezpośrednio zaangażowanie uczestników** w proces decyzyjny. Dzięki temu mieszkańcy mogą nie tylko wyrazić swoją opinię, ale również aktywnie uczestniczyć w wypracowywaniu rozwiązań dla regionu.²⁹

Rola projektu w transformacji społeczno-gospodarczej

²⁹ https://funduszeue.slaskie.pl/czytaj/kawiarenki_obywatelskie_w_podregionach_gornicznych

Kawiarenki Obywatelskie stanowią istotny element procesu **sprawiedliwej transformacji Śląska**, w którym region przekształca swój model gospodarczy w kierunku bardziej zrównoważonego rozwoju. Dzięki nim mieszkańcy lepiej rozumieją zmiany zachodzące w ich otoczeniu i mogą wpływać na ich kształt. **Projekt przyczynia się również do budowania współpracy międzypokoleniowej oraz zwiększenia świadomości klimatycznej.**

Kampania „TransformujeMY Śląskie” i realizowane w jej ramach Kawiarenki Obywatelskie to modelowy przykład inicjatywy, która angażuje społeczność lokalną na poziomie znacznie głębszym niż budżet obywatelski. **Dzięki warsztatom, interaktywnym dyskusjom i współtworzeniu scenariuszy przyszłości mieszkańcy nie tylko wyrażają swoje zdanie, ale realnie wpływają na kształt polityki regionalnej.** Jest to podejście, które warto analizować i wdrażać także w innych regionach, szczególnie tam, gdzie społeczności stoją przed wyzwaniami transformacyjnymi

Rola partycypacji mieszkańców w projektach NEB

Zasady Nowego Europejskiego Bauhausu kładą duży nacisk na współtworzenie przestrzeni publicznych przez ich użytkowników. Wdrażanie koncepcji NEB w województwie śląskim wymaga szerokiej współpracy między mieszkańcami, samorządami, sektorem prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi. Kluczowe znaczenie mają tu:

- Edukacja i świadomość społeczna – Informowanie mieszkańców o korzyściach wynikających ze zrównoważonej urbanistyki, ekologicznego budownictwa oraz przekształcania zdegradowanych terenów w nowoczesne przestrzenie miejskie. Programy edukacyjne oraz kampanie społeczne mogą przyczynić się do zwiększenia zainteresowania tematyką NEB.
- Otwarte konsultacje społeczne – Włączenie mieszkańców w proces decyzyjny dotyczący planowania i realizacji projektów związanych z NEB. Wdrażanie mechanizmów takich jak panele obywatelskie, konsultacje online czy warsztaty urbanistyczne może zwiększyć akceptację dla nowych inwestycji i podnieść poziom zaangażowania społecznego.
- Współpraca międzysektorowa – Integracja sektora publicznego, prywatnego oraz organizacji pozarządowych w celu realizacji projektów zgodnych z zasadami NEB. Przykładem może być wykorzystanie partnerstw publiczno-prywatnych (PPP) do finansowania inwestycji w ekologiczne budownictwo i rewitalizację terenów postindustrialnych.

Poziom kapitału społecznego i stopień zaangażowania mieszkańców w procesy decyzyjne odgrywają istotną rolę w powodzeniu wdrażania NEB. Na Śląsku te kwestie są szczególnie istotne ze względu na silną tożsamość regionalną i historię, która kształtowała się przez dekady.

Województwo śląskie charakteryzuje się specyficzną strukturą społeczną, w której silne więzi wewnątrz lokalnych społeczności, zwłaszcza w mniejszych miastach i dzielnicach o historycznej tożsamości górniczej, współistnieją z ogólnie niskim poziomem zaufania do instytucji publicznych. Długotrwała industrializacja i centralnie planowana gospodarka w XX wieku ograniczały przestrzeń dla oddolnej inicjatywy, co wciąż ma wpływ na postrzeganie procesów partycypacyjnych.

Niski poziom zaufania społecznego i ograniczona tradycja angażowania mieszkańców w decyzje urbanistyczne mogą utrudniać wdrażanie NEB. Istnieje ryzyko, że mieszkańcy będą postrzegać projekty związane z nowoczesnym budownictwem i ekologiczną transformacją jako inicjatywy narzucone z góry, nieodpowiadające ich realnym potrzebom. Może to prowadzić do biernej postawy lub wręcz do sprzeciwu wobec planowanych zmian.

Z drugiej strony, silne poczucie wspólnotowości, widoczne zwłaszcza w dzielnicach o długiej historii przemysłowej, może stanowić atut. Jeśli mieszkańcy zostaną realnie włączeni w proces projektowania przestrzeni, a ich głos będzie uwzględniany, mogą oni aktywnie współtworzyć zmiany, a nie jedynie je akceptować. Kluczowe będą mechanizmy budowania zaufania, takie jak lokalne konsultacje społeczne, warsztaty urbanistyczne czy projekty pilotażowe uwzględniające oddolne inicjatywy.

Stopień partycypacji mieszkańców w decyzjach dotyczących przestrzeni publicznych i polityki rozwoju miast w województwie śląskim jest zróżnicowany. W dużych miastach, takich jak Katowice czy Gliwice, można zaobserwować rosnące zainteresowanie procesami konsultacyjnymi, jednak w mniejszych miejscowościach i wśród starszych mieszkańców nadal dominuje postawa pasywna.

Bariery utrudniające skuteczną partycypację obejmują:

- Brak wypracowanych mechanizmów współpracy między społecznościami a władzami lokalnymi – mieszkańcy często nie mają realnego wpływu na ostateczne decyzje dotyczące przestrzeni miejskich.
- Niedostateczne kompetencje w zakresie partycypacji – wielu mieszkańców nie posiada wiedzy o tym, w jaki sposób mogą angażować się w projekty urbanistyczne i jakie mają narzędzia do wyrażania swoich opinii.
- Dominacja interesów inwestorów i deweloperów – w niektórych przypadkach decyzje o przekształcaniach przestrzennych są podejmowane bez uwzględniania opinii lokalnych społeczności, co może prowadzić do konfliktów.

Mimo tych wyzwań, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w procesy decyzyjne może przynieść wymierne korzyści dla wdrażania NEB. Oddolne inicjatywy mogą przyczynić się do lepszego dopasowania projektów do realnych potrzeb społeczności, co zwiększy ich akceptację i trwałość. Ważnym narzędziem może być tu rozwój platform dialogu między mieszkańcami, architektami i samorządami, np. w formie warsztatów projektowych czy budżetów obywatelskich skoncentrowanych na rewitalizacji przestrzeni miejskich zgodnie z zasadami NEB.

Struktura urbanistyczna

Województwo śląskie charakteryzuje się zwartą zabudową miejską oraz rozwiniętą infrastrukturą transportową i przemysłową. Główne wskaźniki³⁰:

³⁰ https://rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2024/12/2024-12-23-sytuacja_spoleczno-demograficzna_2024.pdf

- Śląskie w 2023 roku miało najwyższy wskaźnik urbanizacji wśród województw;
- W województwie śląskim zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i długoterminowej zanotowano tendencję spadkową wskaźnika urbanizacji;
- Występuje bardzo duże zróżnicowanie wielkości wskaźnika urbanizacji w powiatach ziemskich.
- Najwyższy wskaźnik urbanizacji występuje w środkowej części województwa, a najniższy w północnej.

Region cechuje się wysokim poziomem urbanizacji, z dużą liczbą miast o zwartej zabudowie. W strukturze przestrzennej województwa wyróżnia się obszary centralne, pośrednie oraz peryferyjne. Obszary centralne skupione są wokół aglomeracji, takich jak Aglomeracja Częstochowska czy Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia. W odróżnieniu od większości województw w Polsce, śląskie ma kilka obszarów centralnych skupionych wokół aglomeracji (monocentrycznej: Aglomeracja Częstochowska oraz policentrycznych: Aglomeracja Górnośląska i Rybnickiego Okręgu Węglowego)³¹.

Wiele miast w regionie boryka się z problemem zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych oraz popegeerowskich. Tereny te stanowią potencjał do przekształcenia w nowoczesne i zrównoważone przestrzenie, zgodne z zasadami NEB.

Struktura urbanistyczna województwa śląskiego, ukształtowana przez wieloletni rozwój przemysłowy, odgrywa kluczową rolę w kontekście wdrażania NEB. Charakterystyczne dla regionu rozproszenie osadnictwa, mozaikowa zabudowa oraz postindustrialna infrastruktura stwarzają zarówno szanse, jak i wyzwania dla projektowania przestrzeni zgodnych z założeniami zrównoważonego, estetycznego i inkluzywnego środowiska życia.

W przeciwieństwie do wielu innych regionów Polski, województwo śląskie nie posiada jednego dominującego ośrodka miejskiego, a jego układ urbanistyczny przypomina policentryczną aglomerację. Miasta takie jak Katowice, Gliwice, Sosnowiec czy Bytom są ze sobą silnie powiązane, tworząc gęstą sieć osadniczą, w której zabudowa miejska przeplata się z terenami poprzemysłowymi i obszarami zielonymi.

Ten specyficzny układ przestrzenny sprawia, że planowanie urbanistyczne w duchu NEB musi uwzględniać wielopoziomą skalę – zarówno rewitalizację pojedynczych osiedli i obiektów, jak i szerokie działania obejmujące całe układy komunikacyjne oraz funkcjonalne powiązania miast. Brak wyraźnego centrum regionu oraz silne różnice w charakterze poszczególnych miejscowości mogą jednak utrudniać spójne wdrażanie projektów i wymagać indywidualnego podejścia do różnych części województwa.

³¹ https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-5e86a6ee-55f7-40da-a958-347740dd8923/c/Kaminski_Z_Planistyczna_6_2021.pdf

Dziedzictwo przemysłowe a możliwości rewitalizacji

Znaczący odsetek infrastruktury regionu stanowią obiekty poprzemysłowe, w tym dawne kopalnie, huty, zakłady produkcyjne oraz osiedla robotnicze. Ich obecność otwiera duże możliwości dla wdrażania NEB poprzez nadanie im nowych funkcji i przekształcenie w zrównoważone, nowoczesne przestrzenie.

Istnieją już przykłady udanych realizacji tego typu, jak wspomniana już wcześniej Strefa Kultury w Katowicach (zbudowana na terenie dawnej kopalni „Katowice”) czy rewitalizacja Nikiszowca. Warto również wspomnieć o innych projektach, takich jak na przykład:

- Sztolnia Królowa Luiza w Zabrzu: Rewitalizacja zabytkowych obiektów górniczych i udostępnienie ich zwiedzającym jako atrakcja turystyczna.³²
- Fabryka Porcelany w Katowicach: Dawna fabryka porcelany w katowickich Bogucicach została przekształcona w Park Przemysłowo-Technologiczny Porcelana Śląska Park. Obecnie mieści biura, przestrzenie coworkingowe oraz centrum rozrywki dla dzieci "Bajka Pana Kleksa".
- Zakłady Górniczo-Hutnicze "Orzeł Biały" w Bytomiu: Kompleks poprzemysłowych budynków został odrestaurowany, zachowując industrialny charakter, i zaadaptowany na nowe funkcje, stanowiąc przykład udanej rewitalizacji w regionie³³.
- Silesia City Center w Katowicach: Na terenie dawnej kopalni "Gottwald" powstało nowoczesne centrum handlowe, które stało się ważnym punktem na mapie miasta, łącząc funkcje handlowe, usługowe i rozrywkowe³⁴.
- Nowe Gliwice: Projekt rewitalizacji terenów po kopalni Gliwice obejmuje m.in. stworzenie przestrzeni dla firm z sektora nowoczesnych technologii oraz instytucji edukacyjnych, przyczyniając się do rozwoju gospodarczego miasta³⁵.

Niemniej jednak wiele obiektów poprzemysłowych wciąż pozostaje niewykorzystanych, a ich adaptacja wymaga znacznych nakładów finansowych oraz współpracy między sektorem publicznym a prywatnym. Dla NEB kluczowe będzie więc znalezienie modeli finansowania i organizacji projektów, które pozwolą na ich realizację w sposób efektywny i długofalowy.

Nowoczesne budownictwo i planowanie przestrzenne

Jednym z wyzwań wpływającym na wdrażanie zasad NEB jest problem niekontrolowanej suburbanizacji – rozrostu zabudowy jednorodzinnej na przedmieściach, który prowadzi do rozpraszania struktury osadniczej i zwiększa zapotrzebowanie na infrastrukturę drogową oraz komunalną. Jeśli NEB ma odnieść sukces, konieczne będzie promowanie modelu „miasta zwarteego”, w którym przestrzenie są projektowane w sposób kompaktowy i umożliwiają dostęp do kluczowych usług w promieniu kilkunastu minut pieszo lub rowerem.

³² <https://sztolnialuiza.pl/index.php/pl/wielki-projekt-rewitalizacji-sztolni>

³³ <https://www.slazag.pl/zaklady-orzel-bialy-bytom-siemianowicka-rewitalizacja>

³⁴ <https://ruj.uj.edu.pl/entities/publication/0baf8bd2-961d-41db-81c3-be4050d98526>

³⁵ <https://portalkomunalny.pl/zagospodarowanie-terenow-poprzemyslowych-ostatnie-dotacje-z-rpo-405479/>

Wdrażanie tego podejścia wymaga integracji nowoczesnych technologii budowlanych oraz inteligentnego zarządzania przestrzenią miejską. Kluczowe jest tworzenie wielofunkcyjnych obszarów łączących funkcje mieszkalne, usługowe i rekreacyjne, co ogranicza konieczność codziennych dojazdów i sprzyja bardziej zrównoważonemu stylowi życia. W tym kontekście istotne jest również zastosowanie ekologicznych materiałów budowlanych oraz rozwiązań ograniczających zużycie energii, takich jak pasywne systemy ogrzewania i chłodzenia, zielone dachy oraz instalacje wykorzystujące energię odnawialną.

Nowoczesne budownictwo w duchu NEB kładzie nacisk na estetykę i harmonię z otoczeniem, co oznacza wprowadzanie zielonej infrastruktury, parków kieszonkowych oraz adaptacyjnych przestrzeni publicznych. W planowaniu przestrzennym kluczowe jest także wykorzystanie koncepcji tzw. „placemakingu”, czyli projektowania miejsc, które wzmacniają więzi społeczne i sprzyjają interakcjom między mieszkańcami.

Ponadto istotne jest wdrażanie zasad tzw. mobilności zrównoważonej – tworzenie infrastruktury przyjaznej pieszym, rowerzystom i użytkownikom transportu publicznego. Ulice powinny być projektowane tak, aby minimalizować dominację samochodów, a jednocześnie zapewniać bezpieczeństwo i komfort dla wszystkich uczestników ruchu.

Zastosowanie tych założeń w praktyce pozwoli na rozwój miast zgodnie z ideą NEB, czyniąc je bardziej funkcjonalnymi, ekologicznymi i atrakcyjnymi do życia.

Województwo śląskie, jako jeden z najbardziej zurbanizowanych regionów Polski, stoi przed szczególnymi wyzwaniami związanymi z planowaniem przestrzennym. Obszary takie jak Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia mogą stać się modelowym przykładem wdrażania zasad NEB poprzez przekształcanie terenów przemysłowych w nowoczesne, zwarte przestrzenie miejskie. Dzięki rozwiniętej infrastrukturze transportowej oraz gęstej sieci osadniczej region ma potencjał do wdrażania koncepcji „miasta 15-minutowego”, które pozwala na ograniczenie konieczności codziennych, długich dojazdów. Inwestycje w zieloną infrastrukturę, zrównoważone budownictwo i rewitalizację postindustrialnych terenów mogą sprawić, że Śląsk stanie się wzorem dla innych regionów dążących do harmonijnego łączenia tradycji przemysłowej z nowoczesnymi trendami urbanistycznymi.

Infrastruktura transportowa

Województwo śląskie posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę transportową, obejmującą sieć dróg krajowych, autostrad oraz linii kolejowych. Doskonała infrastruktura transportowa i komunikacyjna stanowi niewątpliwą zaletę województwa śląskiego, zarówno pod kątem turystycznym, jak i inwestycyjnym³⁶.

Województwo śląskie charakteryzuje się jedną z najgęstszych i najdłuższych sieci dróg ekspresowych i autostrad w Polsce, przez które przebiegają kluczowe paneuropejskie korytarze transportowe. W

³⁶ <https://intersilesia.eu/potencjal-inwestycyjny-województwa-slaskiego-dlaczego-warto-inwestowac-w-województwie-slaskim/>

regionie krzyżują się autostrady A1 i A4, łączące północ z południem oraz wschód z zachodem Europy. Węzeł Sośnica pod Gliwicami jest jednym z największych węzłów drogowych w Europie Środkowej. Miasta Aglomeracji Górnośląskiej łączy wielopasmowa Drogowa Trasa Średnicowa (DTŚ), co zapewnia sprawną komunikację wewnątrz regionu³⁷.

Województwo śląskie posiada najdłuższą i najgęstsza sieć kolejową w Polsce, przez którą przebiegają trzy międzynarodowe szlaki kolejowe sieci AGC: E59, E65 i E75. W regionie realizowanych jest 50% krajowych przewozów kolejowych cargo. Ważnym elementem infrastruktury kolejowej jest Euroterminal w Sławkowie, będący najbardziej wysuniętym na zachód punktem kolei szerokotorowej, łączącym Śląskie z systemem transportowym Azji.

Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice w Pyrzowicach to jedno z kluczowych lotnisk regionalnych w Polsce, oferujące nowoczesną infrastrukturę i obsługujące zarówno ruch pasażerski, jak i cargo. W 2024 roku lotnisko obsłużyło ponad 6,4 miliona pasażerów³⁸, a terminal cargo przetworzył ponad 37 tysięcy ton frachtu.³⁹

Ważnym elementem infrastruktury transportowej regionu jest również transport wodny. Port w Gliwicach, uważany za najnowocześniejszy i najbardziej uniwersalny port śródlądowy w kraju, stanowi istotny element Śląskiego Centrum Logistyki. Planowane są inwestycje mające na celu modernizację szluz odrzańskich na Kanale Gliwickim, co przyczyni się do rozwoju transportu śródlądowego w województwie śląskim.

NEB, mocno opiera się na dobrze rozwiniętej infrastrukturze transportowej. W przypadku województwa śląskiego wpływ ten można rozpatrywać w kilku kluczowych aspektach:

Mobilność i zrównoważony transport

- Dobre połączenia drogowe i kolejowe pozwalają na lepszą integrację miast i gmin regionu, co sprzyja idei tworzenia 15-minutowych miast, czyli urbanistycznych przestrzeni, gdzie mieszkańcy mają dostęp do wszystkich kluczowych usług w niewielkiej odległości od miejsca zamieszkania.
- Inwestycje w transport publiczny, zwłaszcza kolej aglomeracyjną, mogą ułatwić rezygnację z samochodów na rzecz bardziej ekologicznych rozwiązań komunikacyjnych, co wpisuje się w założenia NEB dotyczące zrównoważonego rozwoju.

Rewitalizacja przestrzeni postindustrialnych

- Województwo śląskie, jako region o bogatej historii przemysłowej, posiada liczne tereny poprzemysłowe, które stanowią zarówno wyzwanie, jak i szansę na rozwój. Obszary te,

³⁷ https://www.slaskie.pl/content/1255609247_2009-10-15

³⁸ https://pl.wikipedia.org/wiki/Port_lotniczy_Katowice-Pyrzowice

³⁹ <https://www.katowice-airport.com/pl/nasze-lotnisko/aktualnosci>

obejmujące około 36 km², często zlokalizowane są w strategicznych punktach miast, co czyni je atrakcyjnymi dla potencjalnych inwestorów zainteresowanych ich rewitalizacją⁴⁰.

- Rewitalizacja terenów poprzemysłowych w regionie koncentruje się na przekształcaniu zdegradowanych obszarów w nowoczesne osiedla mieszkaniowe, centra kulturalne oraz innowacyjne przestrzenie miejskie. Proces ten nie tylko przyczynia się do poprawy estetyki i funkcjonalności miast, ale również wspiera rozwój społeczno-gospodarczy, zwiększając atrakcyjność regionu dla mieszkańców i przedsiębiorców.
- Bliskość kluczowych arterii komunikacyjnych, takich jak autostrady, linie kolejowe oraz porty lotnicze, dodatkowo podnosi wartość inwestycyjną tych terenów. Ułatwia to logistykę oraz dostępność, co jest istotnym czynnikiem przy planowaniu nowych inwestycji.
- Poza wspomnianymi przykładami można również wskazać projekt udanej rewitalizacji jest adaptacja terenów pokopalnianych na potrzeby Muzeum Śląskiego w Katowicach. Projekt ten polegał na przekształceniu obiektów przemysłowych oraz maszyn w przestrzeń muzealną, zachowując historyczny charakter miejsca, jednocześnie dostosowując je do współczesnych potrzeb kulturalnych i edukacyjnych⁴¹.
- Aby skutecznie realizować procesy rewitalizacji, istotne jest posiadanie aktualnych informacji na temat stanu i potencjału terenów poprzemysłowych. W tym celu w województwie śląskim wdrożono system informatyczny publikujący dane o terenach pogórnich, co wspiera planowanie ich ponownego wykorzystania.
- Działania te pokazują, że poprzez odpowiednie planowanie i inwestycje, tereny poprzemysłowe mogą zyskać "drugie życie", przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju regionu oraz poprawy jakości życia jego mieszkańców.

Logistyka i Przemysł 4.0

- Śląsk to jeden z najważniejszych regionów przemysłowych i logistycznych w Polsce i Europie Środkowej. Ze względu na swoje położenie geograficzne, rozwiniętą infrastrukturę transportową oraz silne tradycje przemysłowe, stanowi kluczowy hub dla produkcji, dystrybucji i innowacji technologicznych.
- Dominacja przemysłu ciężkiego – historycznie Śląsk był centrum wydobywania węgla, hutnictwa i produkcji stali. Chociaż przemysł ciężki wciąż odgrywa ważną rolę, region stopniowo zmierza w kierunku nowoczesnej gospodarki.

⁴⁰ <https://www.nowiny.pl/wiadomosci/236077-tereny-pokopalniane-w-województwie-slaskim-szansa-na-rozwoj.html>

⁴¹ <https://pfr.pl/baza-miejskich-innowacji/rewitalizacja-terenow-pokopalnianych-na-potrzeby-muzeum-slaskiego>

- Rozwój nowoczesnej produkcji – coraz większe znaczenie zyskują sektory motoryzacyjne, maszynowe oraz technologie Przemysłu 4.0, takie jak automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja procesów produkcyjnych.
- Inwestycje zagraniczne – obecność dużych międzynarodowych firm (np. Stellantis, FCA, LG Energy Solution) sprzyja wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań w produkcji i logistyce.
- Kluczowe aspekty wdrażania NEB w logistyce i przemyśle 4.0 na Śląsku:
 - Zielona transformacja transportu – inwestycje w niskoemisyjne i bezemisyjne środki transportu (kolej, transport intermodalny, pojazdy elektryczne i wodorowe) umożliwiają redukcję śladu węglowego sektora logistycznego.
 - Nowoczesne centra magazynowe – wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie inteligentnych magazynów, opartych na automatyzacji, AI oraz IoT, zwiększa efektywność operacyjną i zmniejsza zużycie zasobów.
 - Gospodarka o obiegu zamkniętym – rozwój systemów recyklingu i ponownego wykorzystania surowców w ramach łańcucha dostaw, co wpisuje się w ideę zrównoważonego przemysłu 4.0.
 - Huby transportowe jako centra innowacji – istniejące i rozwijające się węzły logistyczne, takie jak Euroterminal w Sławkowie, mogą stanowić fundament dla wdrażania nowych, ekologicznych rozwiązań, łącząc transport kolejowy, drogowy i wodny.
 - Cyfryzacja i automatyzacja – zastosowanie inteligentnych systemów zarządzania ruchem, robotyzacja procesów logistycznych oraz analiza danych w czasie rzeczywistym pozwalają na optymalizację transportu i produkcji.

Dzięki synergii pomiędzy założeniami Nowego Europejskiego Bauhausu a dynamicznym rozwojem Śląska jako regionu przemysłowego, możliwe jest stworzenie modelowego ekosystemu zrównoważonego przemysłu i logistyki, który łączy innowacyjność, efektywność i troskę o środowisko.

Integracja transportu i architektury

- NEB kładzie duży nacisk na łączenie przestrzeni mieszkalnych, miejsc pracy i terenów rekreacyjnych w sposób zrównoważony. Dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa w Śląskiem ułatwia projektowanie miast opartych na harmonijnym współistnieniu przestrzeni zielonych, zabudowy i transportu publicznego. Takie podejście umożliwia optymalizację układu urbanistycznego, minimalizując konflikty funkcjonalne między przestrzeniami mieszkalnymi, usługowymi i rekreacyjnymi. Dobrze skoordynowana infrastruktura transportowa zmniejsza zależność od transportu indywidualnego, co przekłada się na redukcję emisji spalin oraz poprawę efektywności energetycznej miasta. Ponadto zastosowanie modelu „miasta 15-minutowego” może zwiększyć dostępność kluczowych usług i miejsc pracy, co sprzyja lokalnej gospodarce i ogranicza problem suburbanizacji. Integracja terenów zielonych z zabudową przyczynia się do łagodzenia efektu miejskiej wyspy ciepła oraz poprawy retencji wód opadowych, co jest kluczowe w kontekście zmian klimatycznych.

Analiza przestrzeni miejskich i wiejskich pod względem jakości architektury, estetyki i zrównoważonego rozwoju.

Województwo śląskie charakteryzuje się unikalnym połączeniem terenów miejskich i wiejskich, które w kontekście NEB można analizować pod kątem jakości architektury, estetyki oraz zrównoważonego rozwoju, uwzględniając zarówno industrialne dziedzictwo regionu, jak i nowoczesne rozwiązania urbanistyczne. Przekształcenia przemysłowych przestrzeni, takie jak rewitalizacja osiedli patronackich, adaptacja postfabrycznych obiektów na centra kulturalne, czy rozwój ekologicznych projektów mieszkaniowych pokazują, jak tradycja harmonijnie współgra z nowoczesnymi standardami estetycznymi i funkcjonalnymi. Ponadto, region dąży do wdrażania innowacyjnych rozwiązań z zakresu zielonej infrastruktury, takich jak parki miejskie na terenach przemysłowych (np. Dolina Trzech Stawów) czy rozwój transportu niskoemisyjnego, wpisując się tym samym w europejskie standardy NEB.

Przestrzenie miejskie: jakość architektury i estetyka

Województwo śląskie posiada historycznie ukształtowaną, policentryczną sieć ośrodków miejskich, na którą składa się 1369 miejscowości, w tym 71 miast⁴². Województwo śląskie to region o unikalnym krajobrazie urbanistycznym, który łączy w sobie industrialne dziedzictwo, modernistyczne osiedla oraz nowoczesne realizacje architektoniczne. Miasta takie jak Katowice, Gliwice, Zabrze czy Bytom prezentują szeroki wachlarz przestrzeni miejskich, w których historia przenika się z nowoczesnością, a rewitalizacja odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu ich estetyki i funkcjonalności.

Wiele z tych miast, zwłaszcza w centralnej części regionu, charakteryzuje się wysoką koncentracją zasobów mieszkaniowych. W 2018 roku liczba mieszkańców wyniosła 1,77 mln, co plasuje region na drugim miejscu w kraju pod względem ilości zasobów mieszkaniowych⁴³.

W ostatnich latach zauważalny jest trend rewitalizacji przestrzeni centralnych małych miast, takich jak rynki miejskie, które pełnią kluczową rolę w kształtowaniu estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych. Przykładem jest miasto Pszczyna, gdzie przeprowadzono kompleksową rewitalizację rynku, podnosząc jego atrakcyjność i funkcjonalność⁴⁴.

Obok rewitalizacji, Śląsk rozwija także nowoczesne projekty architektoniczne, które wpływają na estetykę przestrzeni miejskich.

Śląskie miasta od dawna inwestują również w zrównoważoną urbanistykę, co przejawia się w tworzeniu przestrzeni zielonych w centrum aglomeracji. Dolina Trzech Stawów w Katowicach, Park Śląski w Chorzowie czy tereny wokół Sztauwajerów to przykłady udanej integracji zieleni w krajobraz miejski.

⁴² <https://journals.pan.pl/Content/97892/mainfile.pdf?handler=pdf>

⁴³

<https://bip.slaskie.pl/resource/41138/38394/za%25C5%2582%25C4%2585cznik%2Bnr%2B1%2Bdo%2BUZ%2Br%2B2416.pdf?>

⁴⁴ <https://journals.pan.pl/Content/97892/mainfile.pdf?handler=pdf>

Przestrzenie wiejskie: jakość architektury i estetyka

Województwo śląskie to nie tylko zurbanizowane miasta i postindustrialne przestrzenie, ale także bogata mozaika terenów wiejskich, które zachowują swój unikalny charakter. Architektura i estetyka przestrzeni wiejskich Śląska to harmonijne połączenie tradycyjnego budownictwa drewnianego i murowanego z nowoczesnymi rozwiązaniami, które wspierają zrównoważony rozwój i podnoszą jakość życia mieszkańców. Obszary wiejskie województwa śląskiego charakteryzują się zróżnicowanym krajobrazem kulturowym i przyrodniczym. W Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Śląskiego do roku 2030⁴⁵ podkreślono znaczenie zachowania dziedzictwa kulturowego oraz promowania tradycyjnej architektury wiejskiej jako elementów kształtujących tożsamość regionalną.

W śląskich wsiach do dziś można znaleźć przykłady drewnianych chałup zrębowych, charakterystycznych dla XIX-wiecznego budownictwa ludowego. Szczególnie wartościowe są zabytkowe budynki w regionach takich jak Beskid Śląski i Jura Krakowsko-Częstochowska, gdzie domy o konstrukcji przysłupowej oraz góralskie chaty z kamiennymi podmurówkami stanowią istotny element krajobrazu.

Ochrona tego dziedzictwa odbywa się m.in. poprzez działania Skansenu w Chorzowie, gdzie przeniesiono liczne przykłady drewnianej architektury wiejskiej, czy poprzez renowację zabytkowych gospodarstw i kościołów drewnianych wpisanych na Szlak Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego (np. kościół w Boronowie, świątynia w Szałszy).

Współczesne osiedla wiejskie coraz częściej uwzględniają zasady harmonijnego planowania przestrzennego, starając się nie zaburzać naturalnego krajobrazu. Przykłady dobrze wkomponowanej architektury to domy jednorodzinne w stylu nowoczesnej stodoły, które nawiązują do tradycyjnych form, ale wykorzystują ekologiczne materiały, jak drewno, cegła czy kamień.

Dodatkowo, w rejonach Jury czy Beskidów coraz częściej stosuje się ekologiczne rozwiązania, takie jak zielone dachy, pasywne technologie budowlane czy fotowoltaika, które nie tylko podnoszą jakość architektury, ale także wpisują się w koncepcję zrównoważonego rozwoju.

Nie tylko zabudowa mieszkalna, ale także przestrzenie publiczne mają kluczowe znaczenie dla estetyki śląskiej wsi. W ostatnich latach następuje rewitalizacja centrów wsi, gdzie powstają nowoczesne świetlice, skwery i place zabaw, które zachowują lokalny charakter i tradycyjne materiały.

Przykładem udanych inwestycji jest rewitalizacja rynku w Koszęcinie, gdzie nowoczesne elementy małej architektury wkomponowano w historyczny układ urbanistyczny. Podobne projekty można znaleźć w gminach Istebna, Brenna czy Goczałkowice-Zdrój, gdzie estetyka przestrzeni publicznych jest istotnym elementem budowania tożsamości lokalnej.

Zrównoważony rozwój przestrzeni miejskich i wiejskich

⁴⁵ <https://bip.slaskie.pl/resource/52862/53961/1463044397.pdf>

Zrównoważony rozwój jest kluczowym elementem strategii regionalnych. W Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”⁴⁶ zwrócono uwagę na konieczność integracji działań na rzecz ochrony środowiska z rozwojem gospodarczym i społecznym. W szczególności podkreślono potrzebę rewitalizacji obszarów przemysłowych oraz adaptacji ich do nowych funkcji, co wpisuje się w ideę zrównoważonego rozwoju.

W kontekście miejskim, miasta takie jak Katowice podejmują działania mające na celu zwiększenie dostępności przestrzeni publicznych dla osób z niepełnosprawnościami, co jest istotnym aspektem zrównoważonego rozwoju społecznego⁴⁷. Przykładem może być realizacja projektu „Katowice bez barier”, który wprowadza zmiany w przestrzeni publicznej, ułatwiające poruszanie się po mieście osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Inwestycje w transport niskoemisyjny, takie jak rozwój tramwajów elektrycznych czy systemu rowerów miejskich, również są odpowiedzią na potrzeby zrównoważonego rozwoju w przestrzeni miejskiej.

Nowy Europejski Bauhaus zakłada tworzenie przestrzeni przyjaznych człowiekowi, łączących estetykę z funkcjonalnością i zrównoważonym rozwojem. W województwie śląskim oznacza to konieczność dostosowania istniejącej zabudowy do współczesnych standardów ekologicznych oraz tworzenie nowych projektów w sposób harmonijny z otoczeniem. Przykłady takich działań to zielone dachy, wykorzystanie energii odnawialnej, budynki o niskim zużyciu energii oraz rozwój infrastruktury przyjaznej pieszym i rowerzystom. Dodatkowo, o czym była już mowa wielokrotnie, region stawia na rewitalizację terenów przemysłowych, oferując mieszkańcom przestrzeń do rekreacji i spotkań.

W przestrzeniach wiejskich zrównoważony rozwój koncentruje się na zachowaniu tradycyjnych wartości krajobrazowych i architektonicznych, przy jednoczesnym wdrażaniu ekologicznych technologii budowlanych. Projekty takie jak zielona energia w gminach, odbudowa tradycyjnych budynków w sposób energooszczędny, czy ochrona zasobów wodnych i naturalnych są przykładami dostosowania przestrzeni wiejskich do współczesnych wyzwań ekologicznych.

Przestrzenie miejskie – między rewitalizacją a chaosem architektonicznym

Miasta województwa śląskiego charakteryzują się dużym zróżnicowaniem architektonicznym. Z jednej strony można znaleźć historyczne dzielnice robotnicze, takie jak Nikiszowiec w Katowicach czy familoki w Rudzie Śląskiej, których unikalna tożsamość przestrzenna staje się inspiracją dla współczesnych działań rewitalizacyjnych. Z drugiej – wiele miast boryka się z niekontrolowaną zabudową i urbanistycznym chaosem wynikającym z dynamicznych, ale często nieskoordynowanych zmian zachodzących po transformacji gospodarczej.

Jakość architektury w miastach województwa bywa skrajnie różna. Obok dobrze zaprojektowanych przestrzeni, jak katowicka Strefa Kultury, istnieją osiedla mieszkaniowe z lat 90. i 2000., gdzie funkcjonalność często przegrywała z szybkim tempem inwestycji. NEB może odegrać kluczową rolę w

⁴⁶

https://bip.slaskie.pl/resource/31112/28084/01%2BStrategia%2BRozwoju%2BWojew%25C3%25B3dztwa%2B%25C5%259A%25C4%2585skiego_%25C5%259A%25C4%2585skie%2B2030.pdf

⁴⁷ <https://17celow.katowice.eu/pl/cele-zrownowazonego-rozwoju.htm?param=cel850>

podniesieniu standardów architektonicznych i urbanistycznych poprzez promowanie harmonijnej, estetycznej zabudowy, która będzie wpisywać się w kontekst miejsca i potrzeby mieszkańców.

Ważnym wyzwaniem dla wdrażania NEB w miastach województwa jest także poprawa jakości przestrzeni publicznych. Wiele rynków, skwerów i osiedlowych przestrzeni wspólnych wciąż wymaga modernizacji, aby stać się miejscami sprzyjającymi integracji społecznej i poprawie jakości życia. Projekty NEB mogą pomóc w tworzeniu zielonych, dostępnych przestrzeni miejskich, które będą odpowiadać na współczesne wyzwania, takie jak zmiany klimatyczne i potrzeba ograniczenia ruchu samochodowego w centrach miast.

Obszary wiejskie – między tradycją a współczesnością

Wiejska część województwa śląskiego jest równie zróżnicowana jak miasta regionu. Obok tradycyjnych wsi rolniczych, gdzie dominuje historyczna zabudowa, istnieją tereny o silnym wpływie przemysłowym, w których dawne osiedla pracownicze i poprzemysłowe pustostany tworzą unikalny, lecz często zaniedbany krajobraz.

Architektura na terenach wiejskich województwa śląskiego często stoi przed problemem niskiej jakości nowej zabudowy. Wiele współczesnych domów jednorodzinnych powstaje bez spójnej koncepcji urbanistycznej, co prowadzi do chaosu przestrzennego i utraty lokalnej tożsamości architektonicznej. NEB może pomóc w promowaniu harmonijnego budownictwa, które nawiązywałoby do regionalnych tradycji, jednocześnie spełniając współczesne standardy efektywności energetycznej i zrównoważonego rozwoju.

Ważnym aspektem w kontekście NEB jest także zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Wdrażanie rozwiązań proekologicznych, takich jak budownictwo pasywne, lokalne systemy odnawialnych źródeł energii czy strategię gospodarki o obiegu zamkniętym, może przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz zmniejszenia negatywnego wpływu budownictwa na środowisko.

Estetyka i tożsamość miejsca jako element zrównoważonego rozwoju

Jednym z kluczowych założeń Nowego Europejskiego Bauhausu jest łączenie estetyki z funkcjonalnością i ekologią. W kontekście województwa śląskiego oznacza to konieczność szukania rozwiązań, które będą uwzględniać zarówno przemysłowe dziedzictwo regionu, jak i potrzebę jego adaptacji do współczesnych wyzwań.

Zarówno w miastach, jak i na wsiach ważne będzie projektowanie przestrzeni w sposób kontekstualny – zamiast narzucania uniwersalnych, gotowych wzorców, istotne stanie się czerpanie z lokalnych tradycji architektonicznych i społecznych. W przypadku Śląska może to oznaczać adaptację istniejącej zabudowy postindustrialnej do nowych funkcji, np. poprzez przekształcanie dawnych hal przemysłowych na centra kultury czy przestrzenie coworkingowe, zamiast ich wyburzania i zastępowania nową, często mniej wartościową architekturą.

Środowisko naturalne

Województwo śląskie jest regionem o wysokim poziomie urbanizacji i intensywnym udziale przemysłu w gospodarce, co wpłynęło na stan środowiska naturalnego. Zanieczyszczenie powietrza, degradacja terenów poprzemysłowych oraz deficyt terenów zielonych na niektórych obszarach miejskich stanowią istotne wyzwania dla zintegrowanego podejścia NEB.

Pomimo postępu w dziedzinie ochrony środowiska, jakość powietrza w regionie nadal pozostaje na niezadowalającym poziomie, co negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców. Transformacja terenów poprzemysłowych w przestrzenie rekreacyjne i ekologiczne może stanowić kluczowy element wdrażania NEB, poprawiając warunki zamieszkania i integrację społeczną.

Zanieczyszczenie powietrza

Województwo śląskie od lat zмага się z problemem zanieczyszczenia powietrza, głównie z powodu emisji pyłów i gazów pochodzących z przemysłu oraz ogrzewania indywidualnego. Wysokie stężenia pyłów zawieszonych PM₁₀ i PM_{2.5} stanowią zagrożenie dla zdrowia mieszkańców.

Pomimo postępów w ochronie środowiska, jakość powietrza w regionie nadal pozostaje na niezadowalającym poziomie. Według Raportu Rocznej Oceny Jakości Powietrza w województwie śląskim za 2023 rok, choć na całym obszarze województwa dotrzymane zostały poziomy dopuszczalne pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5}, nadal odnotowuje się przekroczenia poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀. W 2023 roku obszar przekroczeń tego zanieczyszczenia obejmował ponad połowę ludności zamieszkującej województwo.⁴⁸

Degradacja gleb

Intensywna działalność przemysłowa w województwie śląskim, zwłaszcza w rejonie Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, doprowadziła do znacznego zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi. Badania wykazały wysokie stężenia takich pierwiastków jak ołów (Pb), kadm (Cd) i cynk (Zn) w glebie. Na przykład, w rejonie Piekara Śląskich, Bytomia i Miasteczka Śląskiego stwierdzono stężenia Pb dochodzące do 2290 mg/kg, Cd do 85 mg/kg, a Zn nawet do 12 592 mg/kg.⁴⁹

W Jaworznie, mieście o silnych tradycjach przemysłowych, zanieczyszczenie środowiska metalami ciężkimi jest również istotnym problemem. Badania wykazały podwyższone stężenia cynku (Zn), ołowiu (Pb), kadmu (Cd) i chromu (Cr) w glebie, co stanowi zagrożenie dla zdrowia mieszkańców i ekosystemów.⁵⁰

Rekultywacja terenów poprzemysłowych jest kluczowa dla przywrócenia ich wartości ekologicznej i użytkowej. Wymaga to zastosowania odpowiednich metod, takich jak fitoremediacja czy stabilizacja chemiczna, mających na celu ograniczenie mobilności metali ciężkich i poprawę jakości gleby.

⁴⁸ <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/rwms/content/show/11939>

⁴⁹ <https://9lib.org/article/dyskusja-wynik%C3%B3w-wspomagana-fitostabilizacja-metali-ci%C4%99%C5%BCkich-w-glebach.nq76jxdy>

⁵⁰ <https://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.agro-a8e93fc2-12c8-48b9-a525-826d9c470985>

Przykładowo, w Dolnym Śląsku podjęto działania mające na celu rekultywację gleb zanieczyszczonych metalami ciężkimi i arsenem, co pozwoliło na ograniczenie ich negatywnego wpływu na środowisko i zdrowie ludzi.⁵¹

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych

Województwo śląskie zmagają się z poważnymi wyzwaniami w zakresie jakości wód powierzchniowych, głównie z powodu zanieczyszczeń pochodzących z przemysłu oraz ścieków komunalnych.

Zanieczyszczenia wód powierzchniowych w regionie wynikają zarówno z działalności przemysłowej, jak i z odprowadzania nieoczyszczonych ścieków komunalnych. W szczególności w centralnej części województwa stwierdzono wysokie stężenia zanieczyszczeń w zlewniach rzek takich jak Kłonica, Mała Panew i Przemsza. W zlewniach tych odnotowano ponad 80% wód złej jakości, co wskazuje na poważne problemy ekologiczne.⁵²

Aby poprawić jakość wód i ograniczyć zanieczyszczenia, konieczne są inwestycje w rozwój i modernizację infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Województwo śląskie aktywnie realizuje projekty mające na celu budowę i modernizację sieci wodociągowych oraz kanalizacyjnych, szczególnie na terenach wiejskich. Przykładem jest projekt w Gminie Kuźnia Raciborska, gdzie planuje się budowę sieci kanalizacyjnej w latach 2024–2027, co pozwoli na podłączenie mieszkańców do systemu oczyszczania ścieków⁵³.

Oprócz inwestycji infrastrukturalnych, istotne są działania mające na celu ochronę zasobów wodnych przed zanieczyszczeniami. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach wspiera projekty związane z poprawą gospodarki wodno-ściekowej, co przyczynia się do ochrony wód przed zanieczyszczeniami.

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych w województwie śląskim stanowi poważne wyzwanie. Wymaga to skoordynowanych działań, takich jak inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną oraz skuteczne mechanizmy ochrony zasobów wodnych przed zanieczyszczeniami, aby zapewnić zrównoważony rozwój regionu i poprawę jakości życia jego mieszkańców.

Obszary chronione

Pomimo problemów ekologicznych, województwo śląskie posiada cenne obszary przyrodnicze. Na terenie regionu znajduje się 8 parków krajobrazowych, powołanych ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, w celu zachowania, popularyzacji i upowszechnienia tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju⁵⁴. Są to:

⁵¹ <https://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.agro-a8e93fc2-12c8-48b9-a525-826d9c470985>

⁵² <https://portalkomunalny.pl/plus/artukul/stan-srodowiska-w-wojewodztwie-slaskim/>

⁵³ <https://gpwik.pl/inwestycje-w-zakresie-gospodarki-wodno-sciekowej>

⁵⁴ <https://www.slaskie.pl/content/ekologia>

- Park Krajobrazowy Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich: Charakteryzuje się unikalnymi zespołami leśnymi oraz cennymi elementami dziedzictwa kulturowego związanymi z działalnością cystersów.
- Park Krajobrazowy Orlich Gniazd: Znany z malowniczych wapiennych ostańców i licznych zamków, stanowi ważny punkt na turystycznej mapie regionu.
- Park Krajobrazowy Lasy nad Górną Liswartą: Oferuje rozległe kompleksy leśne oraz tereny podmokłe, będące siedliskiem wielu gatunków fauny i flory.
- Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego: Obfituje w różnorodne ekosystemy leśne oraz stanowi źródło rzeki Wisły.
- Żywiecki Park Krajobrazowy: Zachwyca bogactwem przyrody Beskidu Żywieckiego oraz tradycyjną architekturą.
- Park Krajobrazowy Beskidu Małego: Urokliwe pasmo górskie z licznymi szlakami turystycznymi i malowniczymi widokami.
- Park Krajobrazowy Stawki: Najmniejszy z parków, wyróżnia się unikalnymi ekosystemami wodnymi i torfowiskami.
- Załęczański Park Krajobrazowy: Część tego parku leży również poza granicami województwa, jednak w śląskiej części oferuje cenne tereny przyrodnicze.

Łącznie, te parki krajobrazowe zajmują powierzchnię 2296,69 km², co stanowi ponad 18,5% powierzchni województwa. Ich utworzenie ma na celu nie tylko ochronę unikalnych zasobów przyrodniczych, ale także promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez umożliwienie racjonalnego korzystania z tych terenów w celach edukacyjnych, turystycznych i rekreacyjnych.⁵⁵

Bioróżnorodność

W regionie występują zróżnicowane siedliska przyrodnicze, od terenów górskich po nizinne, co sprzyja bogactwu flory i fauny. Jednak działalność człowieka wpłynęła na fragmentację siedlisk i spadek liczebności niektórych gatunków.

Fragmentacja siedlisk polega na podziale większych, spójnych obszarów naturalnych na mniejsze, izolowane fragmenty. Proces ten prowadzi do zmniejszenia powierzchni dostępnych dla dzikich gatunków oraz utrudnia ich migrację, co może skutkować spadkiem różnorodności biologicznej. W województwie śląskim, intensywny rozwój infrastruktury oraz urbanizacja przyczyniły się do znacznej fragmentacji siedlisk przyrodniczych. Przykładowo, typowe gatunki łąkowe czy murawowe egzystują na coraz mniejszych naturalnych i półnaturalnych siedliskach, często ograniczających się do miedz czy innych drobnych obszarów, co sprawia, że powierzchnia dostępna dla ich populacji staje się zbyt mała, aby mogły na niej występować.⁵⁶

Jednym z przykładów gatunków dotkniętych tymi zmianami jest czajka (*Vanellus vanellus*). W skali całej Polski jej liczebność spada w tempie około 40% na 10 lat, co kwalifikuje ją jako gatunek narażony na wyginięcie według kryteriów Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN).⁵⁷

⁵⁵ Damian Czechowski, Przemysław Skrzypiec – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach – Formy ochrony przyrody w województwie śląskim

⁵⁶ https://rcin.org.pl/Content/79392/PDF/KR038_97927_r2007_IntegOP-Adamski-85-88.pdf

⁵⁷ <https://przyrodadlasosnowca.wordpress.com/2019/10/31/czajka-trudny-los-ptasiego-wedrowca/>

Aby przeciwdziałać negatywnym skutkom fragmentacji siedlisk i spadku liczebności gatunków, w województwie śląskim realizowane są różnorodne projekty z zakresu ochrony czynnej. Obejmują one m.in. reintrodukcję gatunków, takich jak kotewka orzech wodny czy warzucha polska, translokację populacji roślin oraz zasilanie populacji poprzez dosadzanie czy dosiewanie. Ponadto, podejmowane są działania mające na celu ochronę siedlisk poprzez rewitalizację rzek i zbiorników wodnych oraz zwalczanie inwazyjnych gatunków roślin.⁵⁸

Mimo tych wysiłków, konieczne jest dalsze monitorowanie stanu siedlisk i populacji gatunków oraz wdrażanie skutecznych strategii ochrony przyrody, aby zachować bogactwo biologiczne regionu dla przyszłych pokoleń.

Krajobraz znaturalny

Województwo śląskie charakteryzuje się krajobrazami góorskimi, pogórz, wyżynnymi i nizinnymi o charakterze naturalnym, półnaturalnym, kulturowym oraz zdewastowanym. Występują tu enklawy bogatej i żywej przyrody, będące przetrwalnikami dawnych środowisk, takich jak puszcza górnośląska, łąki i zlewnie rzek⁵⁹.

Jednym z takich miejsc jest Puszcza Dulowska, położona na terenie Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego. Stanowi ona pozostałość prastarej puszczy, która niegdyś, jeszcze w średniowieczu, rozciągała się pomiędzy Krakowem a rzeką Przemszą. Obecnie jest to jeden z największych kompleksów leśnych na obszarze jurajskich parków krajobrazowych, oferujący schronienie wielu gatunkom flory i fauny.⁶⁰

Region obfituje również w malownicze łąki oraz zlewnie rzek, które stanowią cenne siedliska przyrodnicze. Przykładem jest rzeka Pilica, najdłuższy lewy dopływ Warty, której śląski odcinek przepływa przez dziewicze, łąkowo-leśne obszary, z rzadka napotykając niewielkie osady mieszkalne. Tereny te są nie tylko ostoją dla wielu gatunków roślin i zwierząt, ale również atrakcyjnym miejscem dla miłośników turystyki kajakowej.⁶¹

Na uwagę zasługuje także Obszar Chronionego Krajobrazu Meandry rzeki Odry, położony w zachodniej części województwa. Jest to nieodkryta przez tłumy przyrodnicza perła regionu, gdzie gniazdują i bytują rzadkie gatunki fauny i flory, takie jak szczeżuja wielka czy kumak górski. Obszar ten stanowi doskonały przykład harmonijnego współistnienia człowieka z naturą.⁶²

Mimo presji urbanizacyjnej i przemysłowej, województwo śląskie kryje w sobie liczne zakątki o wysokiej wartości przyrodniczej, będące świadectwem dawnego bogactwa ekologicznego regionu.

⁵⁸ Strategia ochrony przyrody województwa śląskiego do roku 2030.

⁵⁹ https://gliwice.pbw.katowice.pl/materialy/projekt/krajobrazy_wojewodztwa_slaskiego_cz._1.pdf

⁶⁰ <https://zpkwm.pl/park/tenczynski-park-krajobrazowy/turystyka/atrakcje-turystyczne-copy/>

⁶¹ <https://www.slaskie.travel/article/1020316/najciekawsze-rzeki-slaskiego-propozycje-splywow-kajakowych-cz-2>

⁶² <https://powroty.do/polska/zielonymi-sciezkami-wojewodztwa-slaskiego/>

Środowisko naturalne województwa śląskiego od dziesięcioleci pozostaje pod silnym wpływem działalności przemysłowej, co wciąż odciska swoje piętno na krajobrazie i jakości życia mieszkańców. Szerzej opisano to we wcześniejszych częściach. Jednak region ten nie jest jedynie obszarem poprzemysłowym – to także mozaika terenów zielonych, parków krajobrazowych i cennych przyrodniczo obszarów, które mogą stać się fundamentem dla zrównoważonego rozwoju w duchu NEB. Wdrażanie koncepcji łączącej ekologię, estetykę i funkcjonalność w projektowaniu przestrzeni będzie wymagało zarówno rewitalizacji zdegradowanych terenów, jak i ochrony oraz świadomego wykorzystania istniejących zasobów przyrodniczych.

Dziedzictwo przemysłowe a potrzeba regeneracji środowiska

Jednym z największych wyzwań dla wdrażania NEB w województwie śląskim jest wpływ wieloletniego uprzemysłowienia na środowisko naturalne. Szkody górnicze, zdegradowane hałdy, zanieczyszczone gleby i wody podziemne oraz wysokie stężenia zanieczyszczeń powietrza to problemy, które wciąż wymagają systemowych rozwiązań. W tym kontekście NEB może pełnić rolę katalizatora zmian poprzez wprowadzanie innowacyjnych metod rewitalizacji i ponownego wykorzystania terenów zdegradowanych.

Jednym z kierunków działań może być przywracanie naturze terenów poprzemysłowych i ich adaptacja na funkcje rekreacyjne czy ekologiczne. Dobrym przykładem jest Park Śląski w Chorzowie, który powstał na terenach dawnych wyrobisk i hałd, stając się jednym z największych parków miejskich w Europie. Podobne podejście można zastosować w innych częściach regionu, przekształcając hałdy w tereny zielone czy wykorzystując zamknięte wyrobiska na zbiorniki retencyjne wspierające lokalny mikroklimat.

Jakość powietrza i kwestie energetyczne

Jak już wspomniano wcześniej jednym z najistotniejszych problemów środowiskowych regionu jest zanieczyszczenie powietrza, wynikające zarówno z działalności przemysłowej, jak i emisji z indywidualnych źródeł ogrzewania oraz transportu. Wysoki poziom smogu, zwłaszcza w sezonie grzewczym, stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia mieszkańców i wymaga zdecydowanych działań w kierunku transformacji energetycznej.

NEB może odegrać kluczową rolę w promowaniu ekologicznych standardów budownictwa, które ograniczają zużycie energii i emisję szkodliwych substancji. Zastosowanie technologii pasywnych, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii czy wdrażanie systemów zielonych dachów i fasad to rozwiązania, które mogą poprawić jakość powietrza i mikroklimat miast województwa śląskiego.

W województwie śląskim istnieje kilka godnych uwagi przykładów ekologicznych i energooszczędnych inwestycji, które wpisują się w założenia NEB:

- "Kopalnia Zielonej Energii" w Bytomiu: W Bytomiu zrealizowano projekt "Kopalnia Zielonej Energii", będący pierwszą tego typu instalacją w Polsce wykonaną przez spółkę komunalną. Inwestycja ta znacząco przyczynia się do poprawy jakości powietrza w mieście, redukując emisję CO₂ o 80 ton rocznie, co odpowiada wyeliminowaniu spalania 40 ton węgla. Całość

została dofinansowana kwotą niemal 1,35 mln zł przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.⁶³

- Nowoczesny biurowiec w Katowicach: W centralnej części Katowic powstał nowoczesny biurowiec, stanowiący załóżek ekologicznej dzielnicy miasta. Inwestycja realizowana przez Górnośląski Park Przemysłowy obejmuje rewitalizację 60 hektarów poprzemysłowego obszaru, przekształcając go w strefę nowoczesnego biznesu, rekreacji i codziennego życia. Budynek otrzymał certyfikat BREEAM, potwierdzający jego wysoką jakość i zgodność z zasadami zrównoważonego rozwoju.
- Domy energooszczędne realizowane przez lokalne firmy: Na terenie Śląska działają przedsiębiorstwa specjalizujące się w budowie domów energooszczędnych. Przykładem jest firma która oferuje budowę domów w technologii szkieletowej z prefabrykatów. Ich konstrukcje charakteryzują się niskim zużyciem energii, wynoszącym około 30-55 kWh/m² rocznie, w porównaniu do 120-180 kWh/m² rocznie w tradycyjnych technologiach. Czas realizacji takich inwestycji to około 2-3 miesiące, a gwarancja na konstrukcję wynosi 35 lat.⁶⁴

Te inicjatywy pokazują, że województwo śląskie aktywnie wdraża ekologiczne standardy w budownictwie, przyczyniając się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz stanu środowiska naturalnego.

Zielona infrastruktura jako element odbudowy ekologicznej

Wdrażanie NEB w województwie śląskim powinno kłaść duży nacisk na rozwój zielonej infrastruktury, zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich. W praktyce oznacza to nie tylko zwiększenie powierzchni terenów zielonych, ale także świadome projektowanie przestrzeni z uwzględnieniem ekosystemowych funkcji roślinności.

Miasta regionu wciąż borykają się z problemem niedostatecznej ilości zieleni, szczególnie w gęsto zabudowanych obszarach. Rozwiązaniem może być wdrażanie koncepcji tzw. „miasta gąbki”, w którym zieleń miejska i rozwiązania oparte na naturze (np. ogrody deszczowe, zielone dachy, parki kieszonkowe) pełnią funkcję regulatorów wodnych i mikroklimatycznych. W obliczu zmian klimatycznych i coraz częstszych ekstremalnych zjawisk pogodowych, takich jak fale upałów czy ulew, takie rozwiązania stają się nie tylko estetycznym dodatkiem, ale koniecznością.

Na obszarach wiejskich z kolei warto postawić na odbudowę naturalnych ekosystemów, takich jak doliny rzeczne, mokradła czy lasy, które mogą pełnić funkcję naturalnych korytarzy ekologicznych oraz magazynów wody, przeciwdziałając suszom i powodziom.

Woda jako kluczowy zasób w planowaniu przestrzennym

Zarówno w miastach, jak i na wsiach województwa śląskiego woda staje się coraz bardziej istotnym elementem planowania przestrzennego. Problemy związane z niskim poziomem wód gruntowych oraz rosnącym ryzykiem powodzi wymagają nowoczesnych i ekologicznych rozwiązań w duchu NEB.

⁶³ <https://www.gramwzielone.pl/energia-sloneczna/20308425/zielona-energia-ogrzeje-budynek-na-slasku>

⁶⁴ <https://ecobud.pl/oferta.html>

Jednym z nich może być tworzenie systemów retencji wody w przestrzeni miejskiej, takich jak otwarte zbiorniki wodne, zielone dachy z funkcją gromadzenia opadów czy nawierzchnie przepuszczalne, które zmniejszają efekt betonowej pustyni. Na obszarach wiejskich warto z kolei inwestować w renaturalizację rzek i ochranianie terenów podmokłych, które stanowią naturalne rezerwuary wodne i przyczyniają się do odbudowy lokalnych ekosystemów.

W obliczu wyzwań związanych z niskim poziomem wód gruntowych oraz rosnącym ryzykiem powodzi, województwo śląskie podejmuje szereg inicjatyw mających na celu poprawę gospodarki wodnej w duchu NEB.

- Władze regionu realizują Program Małej Retencji, którego celem jest zwiększenie zdolności retencyjnych zlewni poprzez działania nietechniczne, takie jak kształtowanie krajobrazu, zwiększanie lesistości oraz tworzenie stref buforowych. Program promuje również renaturyzację rzek i terenów zalewowych, co przyczynia się do odbudowy naturalnych ekosystemów wodnych.⁶⁵
- Miasto Gliwice wdraża elektroniczny system monitoringu wód deszczowych, pozwalający na bieżące reagowanie na ryzyko powodzi błyskawicznych. System ten umożliwia efektywne zarządzanie wodami opadowymi, co jest kluczowe w kontekście zmian klimatycznych i zwiększonej częstotliwości ekstremalnych zjawisk pogodowych.⁶⁶
- Województwo śląskie uruchomiło programy dofinansowania systemów retencji wody deszczowej, wspierając mieszkańców w instalacji rozwiązań takich jak zbiorniki na deszczówkę czy ogrody deszczowe. Takie inicjatywy nie tylko pomagają w zarządzaniu wodami opadowymi, ale również przyczyniają się do zwiększenia świadomości ekologicznej społeczności lokalnych.⁶⁷
- Na obszarach wiejskich województwa śląskiego podejmowane są działania mające na celu renaturyzację rzek oraz ochronę terenów podmokłych. Przywracanie naturalnych procesów ekologicznych wzdłuż rzek, tworzenie stref buforowych oraz ochrona mokradeł są kluczowe dla zwiększenia retencji wody, poprawy jakości ekosystemów oraz przeciwdziałania skutkom suszy.⁶⁸

Te inicjatywy wpisują się w założenia Nowego Europejskiego Bauhausu, łącząc funkcjonalność z estetyką oraz zrównoważonym rozwojem, co przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców województwa śląskiego.

⁶⁵ <https://www.slaskie.pl/content/program-malej-retencji>

⁶⁶ <https://www.teraz-srodowisko.pl/aktualnosci/gliwice-monitoring-wody-deszczowe-deszcze-nawalne-11483.html>

⁶⁷ <https://ecol-unicon.com/blog/jak-miasta-wspieraja-lapanie-deszczowki-dofinansowania-na-mala-retencje-torun-lodz-oraz-wojewodztwo-slaskie/>

⁶⁸ https://wody.gov.pl/images/Pracownicze/Nasze_wody_nr_2_2023.pdf

Województwo śląskie znajduje się w ważnym momencie swojej transformacji, w której kontekst NEB może stanowić istotny impuls do pozytywnych zmian. Inicjatywa ta, łącząc aspekty ekologii, estetyki i inkluzyjności, może przyczynić się do rewitalizacji regionu, poprawy jakości życia mieszkańców oraz zrównoważonego rozwoju. Przemiany w sektorze energetycznym, rewitalizacja miast, budowa przestrzeni publicznych oraz dążenie do włączenia społecznego stanowią kluczowe wyzwania, którym województwo może stawić czoła, bazując na zasadach NEB. Realizacja tych celów wymaga współpracy międzysektorowej, innowacyjnych rozwiązań oraz zaangażowania lokalnych społeczności, co w rezultacie pozwoli Śląskowi stać się przykładem regionu łączącego nowoczesność z troską o zrównoważony rozwój.

Analiza przestrzeni miejskich i wiejskich w województwie śląskim wskazuje na istotne działania podejmowane na rzecz poprawy jakości architektury, estetyki oraz zrównoważonego rozwoju. Rewitalizacja przestrzeni publicznych, zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz adaptacja obszarów poprzemysłowych do nowych funkcji są kluczowymi elementami tych działań. Inicjatywy te wpisują się w założenia NEB, promując integrację estetyki, zrównoważonego rozwoju i inkluzyjności w kształtowaniu przestrzeni życiowej mieszkańców regionu.

7.2. Ocena potencjału województwa śląskiego w kontekście wdrażania Nowego Europejskiego Bauhausu

Jak przedstawiono w diagnozie w podrozdziale 7.1. województwo śląskie, jako jeden z kluczowych regionów Polski, posiada zarówno wyzwania, jak i unikalny potencjał do wdrażania założeń NEB.

Ocena potencjału Śląska pod kątem NEB uwzględnia następujące aspekty: **zasoby infrastrukturalne i przestrzenne, rozwój technologii i innowacji, zrównoważoną transformację energetyczną, potencjał społeczny oraz ramy instytucjonalne i finansowe.**

Zasoby infrastrukturalne i przestrzenne – przestrzeń dla Nowego Europejskiego Bauhausu:

Województwo śląskie charakteryzuje się unikalnym układem urbanistycznym – jest to jeden z najbardziej zurbanizowanych regionów w Polsce, w którym dominują policentryczne struktury miejskie (np. Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia). To stwarza zarówno możliwości, jak i wyzwania dla wdrażania NEB.

Potencjał:

- Bogata baza obiektów poprzemysłowych – ogromne tereny po byłych zakładach przemysłowych i kopalniach stanowią potencjalne przestrzenie do rewitalizacji w duchu NEB. Przykłady udanych adaptacji, jak Strefa Kultury w Katowicach czy Muzeum Śląskie, pokazują, że region potrafi łączyć dziedzictwo z nowoczesnym designem i funkcjonalnością.
- Możliwość rozwoju zielonej infrastruktury – z uwagi na zdegradowane tereny, możliwe jest wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie zazieleniania miast, renaturalizacji terenów poprzemysłowych oraz rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury.
- Duże doświadczenie w projektach rewitalizacyjnych – liczne inwestycje zrealizowane w ostatnich latach wskazują, że samorządy oraz lokalne społeczności posiadają kompetencje w przekształcaniu przestrzeni miejskich.

Wyzwania:

- Fragmentacja przestrzenna – nieuporządkowana urbanistyka regionu, rozproszenie zabudowy i brak spójnych planów zagospodarowania utrudniają wdrażanie kompleksowych strategii zgodnych z NEB.
- Silne zurbanizowanie i brak przestrzeni do rozwoju nowych ekosystemów miejskich – wiele miast posiada ograniczoną powierzchnię na tworzenie nowych zielonych przestrzeni i musi polegać na adaptacji istniejących struktur.

Potencjał technologiczny i innowacyjny: Nowy Europejski Bauhaus promuje wykorzystanie nowoczesnych technologii w budownictwie i urbanistyce. Śląsk, dzięki swojemu zapleczu naukowo-badawczemu oraz rozwiniętemu przemysłowi, ma możliwość odegrania kluczowej roli w tym zakresie.

Potencjał:

- Lokalne uczelnie techniczne i instytuty badawcze – Politechnika Śląska, Uniwersytet Śląski oraz Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych prowadzą badania w zakresie nowoczesnych materiałów budowlanych, efektywności energetycznej i technologii smart city.
- Silny sektor innowacji – rozwój start-upów i firm zajmujących się zrównoważonym budownictwem, nowymi materiałami oraz odnawialnymi źródłami energii wspiera wdrażanie NEB.
- Przemysł 4.0 i digitalizacja – automatyzacja procesów produkcji budowlanej oraz rozwój technologii cyfrowych (np. modelowanie BIM, Internet Rzeczy) mogą znacząco zwiększyć efektywność projektowania w duchu NEB.

Wyzwania:

- Ograniczona implementacja nowoczesnych technologii w budownictwie mieszkaniowym – wciąż dominuje tradycyjne budownictwo, a innowacyjne materiały i ekologiczne technologie są stosowane głównie w projektach pilotażowych.
- Niedostateczne wsparcie dla zielonego budownictwa – brak systemowych zachęt do wdrażania niskoemisyjnych technologii w budownictwie publicznym i mieszkaniowym.

Transformacja energetyczna i neutralność klimatyczna: Jednym z kluczowych filarów NEB jest dążenie do neutralności klimatycznej, co stanowi szczególne wyzwanie dla województwa śląskiego ze względu na jego silne powiązania z przemysłem wydobywczym i energetyką węglową.

Potencjał:

- Proces transformacji energetycznej – stopniowe wygaszanie kopalń oraz rozwój sektora OZE (np. farmy fotowoltaiczne na terenach pokopalnianych) otwierają nowe możliwości dla zrównoważonego projektowania i planowania przestrzennego.
- Programy modernizacji energetycznej budynków – istnieją liczne inicjatywy poprawiające efektywność energetyczną budynków w regionie, które wpisują się w cele NEB.
- Możliwość wdrażania koncepcji miasta 15-minutowego – rozwój zrównoważonej mobilności i zmniejszenie zależności od transportu samochodowego.

Wyzwania:

- Dominacja wysokoemisyjnych źródeł energii – duża część regionu wciąż opiera się na węglu, co utrudnia osiągnięcie neutralności klimatycznej.
- Kosztowna transformacja energetyczna – modernizacja istniejącej infrastruktury w kierunku efektywności energetycznej wymaga dużych nakładów finansowych.

Potencjał społeczny i instytucjonalny: NEB kładzie duży nacisk na partycypację społeczną i inkluzję w procesach planowania i projektowania.

Potencjał:

- Aktywne społeczeństwo obywatelskie – liczne ruchy miejskie, budżety obywatelskie i oddolne inicjatywy wspierające transformację przestrzeni miejskich.
- Silna współpraca samorządów i instytucji naukowych – istnieją przykłady udanych projektów łączących sektor publiczny, prywatny i akademicki.
- Fundusze europejskie – Śląsk jest objęty programami wsparcia transformacji, które mogą finansować projekty zgodne z NEB.

Wyzwania:

- Brak spójnej polityki urbanistycznej – niektóre miasta nie posiadają długoterminowych strategii zrównoważonego rozwoju.
- Nierównomierny dostęp do wysokiej jakości przestrzeni publicznych – nie wszystkie społeczności mogą korzystać z nowoczesnych, ekologicznych rozwiązań urbanistycznych.

Województwo śląskie ma duży potencjał infrastrukturalny, technologiczny i społeczny do wdrażania Nowego Europejskiego Bauhausu, jednak jego pełna realizacja wymaga spójnej strategii, finansowania oraz dalszej transformacji przestrzennej i energetycznej.

7.3. Analiza dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych

Ta część raportu obejmuje analizę dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych województwa śląskiego, które mają wpływ na realizację zasad NEB w województwie śląskim. W szczególności analiza skupiła się na:

- Strategie rozwoju województwa śląskiego – ocena dokumentów takich jak „Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego 2030” w kontekście integracji zasad NEB z planami długoterminowego rozwoju regionu.
- Dokumenty planistyczne – przegląd planów zagospodarowania przestrzennego, planów transportowych, rewitalizacji miast i terenów przemysłowych, które mogą stanowić podstawy do wprowadzenia innowacyjnych, zrównoważonych rozwiązań w przestrzeni publicznej.
- Programy operacyjne i fundusze unijne – analiza dostępnych środków finansowych, w tym funduszy unijnych, krajowych oraz regionalnych, które mogą wspierać inicjatywy związane z NEB.
- Dokumenty związane z polityką energetyczną i ochroną środowiska – w kontekście transformacji energetycznej regionu oraz działań związanych z ekologiczną rewitalizacją i zrównoważonym rozwojem.

Przegląd regionalnych i lokalnych strategii rozwoju oraz dokumentów planistycznych pod kątem zgodności z ideami NEB.

Przegląd śląskich regionalnych i lokalnych strategii rozwoju oraz dokumentów planistycznych pod kątem zgodności z ideami NEB ujawnia, że wiele z tych dokumentów integruje wartości NEB, takie jak zrównoważony rozwój, estetyka i inkluzywność społeczna.

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2030"

Strategia "Śląskie 2030" kładzie nacisk na transformację gospodarczą regionu, z uwzględnieniem innowacyjności i zrównoważonego rozwoju. Cele i kierunki wskazane w dokumencie mają na celu pobudzenie tempa rozwoju gospodarczego poprzez rozwój sektora przedsiębiorstw innowacyjnych. Strategia odpowiada również na wyzwania demograficzne oraz dąży do poprawy warunków życia mieszkańców, co jest zgodne z ideami NEB.

Strategia „Śląskie 2030” stanowi kluczowy dokument określający kierunki rozwoju regionu. Podkreśla ona potrzebę **transformacji gospodarczej województwa**, szczególnie w kontekście **odchodzenia od gospodarki węglowej i wprowadzania zielonych technologii**.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** – dokument przewiduje rozwój innowacyjnych technologii i gospodarki niskoemisyjnej, co jest zgodne z ekologicznymi założeniami NEB.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** – strategia zakłada modernizację i ponowne zagospodarowanie obszarów poprzemysłowych, co wpływa na poprawę jakości przestrzeni publicznych i ich estetykę.
- **Inkluzywność społeczna** – polityka rozwoju społecznego koncentruje się na działaniach związanych z jakością życia mieszkańców, zwiększeniem dostępu do usług i poprawą warunków mieszkaniowych.

Dokument wskazuje również na potrzebę **ochrony dziedzictwa kulturowego** i jego adaptacji do współczesnych funkcji, co bezpośrednio wpisuje się w filozofię NEB łączącą **tradycję z nowoczesnością**.

Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji

Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030 (TPST) jest dokumentem strategicznym, mającym na celu przeprowadzenie regionu przez proces transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu. Plan ten koncentruje się na łagodzeniu skutków społecznych, gospodarczych i środowiskowych związanych z odchodzeniem od gospodarki opartej na węglu oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju regionu.

Zgodność NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - TPST przewiduje działania na rzecz redukcji emisji poprzez transformację energetyczną, rozwój odnawialnych źródeł energii oraz poprawę efektywności energetycznej. Takie podejście jest zgodne z ekologicznymi założeniami NEB, promującymi harmonijne współistnienie człowieka z naturą.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - Plan zakłada rekultywację terenów zdegradowanych oraz ponowne zagospodarowanie obszarów poprzemysłowych, co przyczynia się do poprawy jakości przestrzeni publicznych i ich estetyki. Działania te wpisują się w ideę NEB, łącząc funkcjonalność z estetyką w projektowaniu przestrzeni miejskich.
- **Inkluzywność społeczna** - TPST kładzie nacisk na działania związane z przekwalifikowaniem pracowników sektora górniczego, wsparciem rynku pracy oraz poprawą jakości życia mieszkańców. Takie podejście sprzyja budowaniu spójności społecznej i zwiększa dostęp do nowych możliwości zawodowych, co jest zgodne z wartościami NEB.⁶⁹

Dodatkowo, TPST uwzględnia potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego regionu oraz jego adaptacji do współczesnych funkcji, co harmonizuje z filozofią NEB, łączącą tradycję z nowoczesnością.

69

https://fundusze.malopolska.pl/sites/default/files/2023/09/3373/11_Matryca_logiki_intervencji_FST_MLP.pdf

Polityka Rozwoju Gospodarczego Województwa Śląskiego 2030

Polityka Rozwoju Gospodarczego Województwa Śląskiego 2030 (PRG) jest kluczowym dokumentem strategicznym, mającym na celu przyspieszenie rozwoju gospodarczego regionu poprzez wspieranie innowacyjności, przedsiębiorczości oraz zrównoważonego rozwoju. Dokument ten stanowi uszczegółowienie założeń zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - PRG kładzie nacisk na rozwój gospodarki niskoemisyjnej oraz promowanie zielonych technologii. Działania te są zgodne z ekologicznymi założeniami NEB, dążącymi do harmonijnego współistnienia człowieka z naturą.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - Dokument przewiduje modernizację i ponowne zagospodarowanie obszarów poprzemysłowych, co przyczynia się do poprawy jakości przestrzeni publicznych oraz ich estetyki. Takie podejście wpisuje się w ideę NEB, łącząc funkcjonalność z estetyką w projektowaniu przestrzeni miejskich.
- **Inkluzywność społeczna** - PRG podkreśla znaczenie działań na rzecz poprawy warunków życia mieszkańców, zwiększenia dostępu do usług oraz wsparcia dla lokalnych społeczności. Takie podejście sprzyja budowaniu spójności społecznej i jest zgodne z wartościami NEB.

Dodatkowo, PRG uwzględnia potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego regionu oraz jego adaptacji do współczesnych funkcji, co harmonizuje z filozofią NEB, łączącą tradycję z nowoczesnością.

Program Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2019-2030 Program Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2019-2030 (PRT) jest kluczowym dokumentem strategicznym, którego celem jest identyfikacja i rozwój potencjału technologicznego regionu, wspieranie innowacyjności oraz budowanie przewagi konkurencyjnej województwa śląskiego. Dokument dostarcza aktualnej wiedzy o kierunkach rozwoju technologicznego oraz metodach ich oceny i monitorowania.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - PRT promuje rozwój technologii przyjaznych środowisku, takich jak technologie dla energetyki, co jest zgodne z ekologicznymi założeniami NEB, dążącymi do harmonijnego współistnienia człowieka z naturą.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - Chociaż głównym celem PRT jest rozwój technologiczny, pośrednio wspiera on modernizację i adaptację przestrzeni miejskich poprzez promowanie innowacyjnych rozwiązań w budownictwie i urbanistyce, co wpisuje się w ideę NEB łączenia funkcjonalności z estetyką.
- **Inkluzywność społeczna** - PRT podkreśla znaczenie współpracy między sektorem badawczo-rozwojowym a przedsiębiorstwami, co sprzyja tworzeniu nowych miejsc pracy i podnoszeniu kwalifikacji mieszkańców regionu. Takie podejście wspiera budowanie spójności społecznej i jest zgodne z wartościami NEB.

Dodatkowo, PRT uwzględnia potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego regionu poprzez promowanie technologii wspierających konserwację zabytków oraz adaptację historycznych obiektów do nowych funkcji, co harmonizuje z filozofią NEB łączenia tradycji z nowoczesnością.

Regionalna Polityka Rozwoju Edukacji Województwa Śląskiego

Regionalna Polityka Rozwoju Edukacji Województwa Śląskiego (RPRE) to strategiczny dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Śląskiego, mający na celu diagnozę systemu edukacji w regionie oraz wyznaczenie kierunków jego rozwoju.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - RPRE promuje edukację ekologiczną oraz kształtowanie postaw prośrodowiskowych wśród uczniów, co jest zgodne z założeniami NEB dotyczącymi harmonijnego współistnienia człowieka z naturą.
- **Rewitalizacja przestrzeni edukacyjnych** - Dokument zakłada modernizację infrastruktury oświatowej, tworzenie przyjaznych i estetycznych przestrzeni do nauki, co wpisuje się w ideę NEB łączenia funkcjonalności z estetyką w projektowaniu przestrzeni publicznych.
- **Inkluzywność społeczna** - RPRE kładzie nacisk na wyrównywanie szans edukacyjnych, wspieranie uczniów z różnych środowisk oraz integrację społeczną poprzez edukację, co jest zgodne z wartościami NEB promującymi dostępność i inkluzywność.

Dodatkowo, RPRE uwzględnia działania na rzecz edukacji regionalnej, mającej na celu kultywowanie dziedzictwa kulturowego Śląska oraz jego adaptację do współczesnych potrzeb, co harmonizuje z filozofią NEB łączenia tradycji z nowoczesnością.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022-2025

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022–2025 stanowi strategiczny dokument mający na celu ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego regionu.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - Program promuje działania mające na celu zahamowanie procesów degradacji zabytków oraz poprawę stanu ich zachowania, co przyczynia się do zrównoważonego rozwoju poprzez ochronę zasobów kulturowych dla przyszłych pokoleń.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - W ramach Programu planowane są działania związane z ochroną i rewaloryzacją zasobów dziedzictwa kulturowego, co wpływa na poprawę estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych w regionie.
- **Inkluzywność społeczna** - Program zakłada zwiększenie atrakcyjności zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne, co sprzyja integracji społecznej i edukacji kulturalnej mieszkańców.

Dodatkowo, Program uwzględnia ochronę dziedzictwa kulturowego jako elementu budowy tożsamości regionalnej i narodowej, co wpisuje się w filozofię NEB łączącą tradycję z nowoczesnością.

Polityka Rozwoju Turystyki Województwa Śląskiego 2030

Polityka Rozwoju Turystyki Województwa Śląskiego 2030 to strategiczny dokument opracowany przez samorząd województwa, mający na celu wyznaczenie kierunków rozwoju turystyki w regionie do roku 2030.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - Polityka kładzie nacisk na rozwój infrastruktury turystycznej z poszanowaniem środowiska naturalnego, co jest zgodne z ekologicznymi założeniami NEB.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - W strategii uwzględniono ochronę i eksponowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, co wpływa na poprawę estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych.
- **Inkluzywność społeczna** - Polityka promuje rozwój usług czasu wolnego, wspierających tworzenie oferty turystycznej, co sprzyja integracji społecznej i zwiększa dostępność do atrakcji turystycznych dla różnych grup społecznych.

Dodatkowo, Polityka Rozwoju Turystyki wpisuje się w filozofię NEB poprzez łączenie tradycji z nowoczesnością, promując regionalne dziedzictwo kulturowe w sposób innowacyjny i atrakcyjny dla współczesnych odbiorców.

Regionalna Polityka Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Śląskiego do roku 2030

Regionalna Polityka Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Śląskiego do roku 2030 to dokument strategiczny którego celem jest wyznaczenie kierunków rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie, uwzględniając dynamiczne zmiany technologiczne oraz potrzebę zwiększenia kompetencji cyfrowych mieszkańców.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - Polityka promuje rozwój cyfryzacji w sposób odpowiedzialny, dbając o minimalizację wpływu technologii na środowisko naturalne. Inwestycje w infrastrukturę cyfrową są planowane z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - W ramach polityki przewidziano wykorzystanie technologii informacyjnych do ożywienia przestrzeni miejskich, poprzez m.in. rozwój inteligentnych miast, co przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców.
- **Inkluzywność społeczna** - Polityka kładzie duży nacisk na zwiększenie kompetencji cyfrowych wszystkich grup społecznych, aby zapewnić równy dostęp do nowoczesnych technologii i usług cyfrowych, co jest zgodne z zasadami NEB promującymi inkluzję.

Dodatkowo, dokument uwzględnia współpracę z różnymi interesariuszami, takimi jak jednostki samorządu terytorialnego, uczelnie wyższe czy organizacje społeczne, co sprzyja integracji społecznej i wspólnemu tworzeniu rozwiązań cyfrowych odpowiadających na lokalne potrzeby.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030

Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030 to dokument przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego w listopadzie 2020 roku. Określa ona kierunki rozwoju polityki społecznej w regionie na 10 lat, zawierając diagnozę sytuacji społeczno-ekonomicznej, misję, cele strategiczne oraz kierunki działań.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - Strategia uwzględnia potrzebę integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, co sprzyja zrównoważonemu rozwojowi społecznemu regionu.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - W ramach działań strategicznych planuje się poprawę jakości usług społecznych, w tym zdrowotnych, co może wpłynąć na rewitalizację obszarów miejskich i podniesienie jakości życia ich mieszkańców.
- **Inkluzywność społeczna** - Głównym celem strategii jest wspieranie działań na rzecz integracji społecznej oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, co bezpośrednio wpisuje się w ideę inkluzywności promowaną przez NEB.

Polityka Rewitalizacji Województwa Śląskiego

Polityka Rewitalizacji Województwa Śląskiego to strategiczny dokument mający na celu wyznaczenie kierunków działań związanych z rewitalizacją obszarów zdegradowanych w regionie. Zarząd Województwa Śląskiego przyjął ten dokument, podkreślając znaczenie kompleksowych i zintegrowanych działań na rzecz ożywienia społecznego, gospodarczego i przestrzennego tych obszarów.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - Polityka rewitalizacji kładzie nacisk na zrównoważony rozwój poprzez promowanie działań mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz ochronę i adaptację dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - Dokument zawiera wytyczne dotyczące rewitalizacji przestrzeni miejskich, co przyczynia się do poprawy estetyki i funkcjonalności tych obszarów, zgodnie z ideą NEB.
- **Inkluzywność społeczna** - Polityka rewitalizacji promuje włączenie społeczne poprzez angażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne dotyczące rozwoju ich lokalnych społeczności, co jest zgodne z zasadami NEB.

Regionalna Polityka Miejska Województwa Śląskiego

Regionalna Polityka Miejska Województwa Śląskiego to dokument strategiczny przyjęty przez Zarząd Województwa Śląskiego, mający na celu wyznaczenie kierunków działań dla miast regionu w obszarze planowania przestrzennego i rozwoju miejskiego. Dokument ten uwzględnia specyfikę oraz wyzwania urbanizacyjne województwa, dążąc do zrównoważonego i spójnego rozwoju obszarów miejskich.

Zgodność z NEB:

- **Zrównoważony rozwój** - Regionalna Polityka Miejska promuje zrównoważony rozwój miast poprzez integrację działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców, ochrony środowiska oraz efektywnego zarządzania przestrzenią miejską.
- **Rewitalizacja przestrzeni miejskich** - Dokument skupia się na rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich, co przyczynia się do poprawy estetyki, funkcjonalności oraz jakości życia w miastach.
- **Inkluzywność społeczna** - Polityka zakłada aktywne włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne dotyczące rozwoju ich lokalnych społeczności, co sprzyja budowaniu zaangażowania obywatelskiego i poczucia przynależności.

Strategia Rozwoju Miasta Katowice 2030⁷⁰

Wizja rozwoju Katowic do 2030 roku opiera się na koncepcjach miasta wzmacniającego wewnętrzne potencjały, zintegrowanego w globalnych sieciach, innowacyjnego, zielonego i przyjaznego mieszkańcom. Strategia podkreśla znaczenie zrównoważonej struktury funkcjonalno-przestrzennej, wysokiej jakości technologicznej mieszkań oraz rozwijania miejskich systemów logistycznych. Te założenia są spójne z wartościami NEB, promującymi zrównoważony rozwój, estetykę i inkluzywność społeczną.

Strategia rozwoju Katowic do 2030 roku zakłada przekształcenie miasta w ośrodek **zielony, innowacyjny i przyjazny mieszkańcom**. Dokument podkreśla znaczenie **harmonijnego rozwoju urbanistycznego**, w którym nowoczesna architektura łączy się z ekologicznymi rozwiązaniami.

Zgodność z NEB:

- **Estetyka i jakość przestrzeni** – strategia uwzględnia **modernizację infrastruktury miejskiej**, rewitalizację przestrzeni publicznych oraz poprawę estetyki architektonicznej.
- **Zielona transformacja** – rozwój Katowic oparty jest na koncepcji miasta przyjaznego środowisku, w którym kluczową rolę odgrywają tereny zielone, poprawa jakości powietrza i wykorzystanie energii odnawialnej.
- **Mobilność miejska** – wdrażane są rozwiązania promujące **zrównoważony transport**, w tym rozwój infrastruktury rowerowej, pieszej i transportu publicznego.

Dodatkowo Katowice podejmują działania na rzecz **integracji społecznej**, uwzględniając potrzeby różnych grup mieszkańców w planowaniu przestrzeni publicznych i programach kulturalnych.

Inne lokalne strategie rozwoju

Wiele miast i gmin w województwie śląskim opracowuje własne strategie rozwoju, które w różnym stopniu uwzględniają elementy zgodne z ideami NEB. Dokumenty te koncentrują się na

⁷⁰ <https://www.katowice.eu/dla-mieszka%C5%84ca/strategie-i-raporty/strategia-rozwoju-miasta-2030>

zrównoważonym rozwoju, poprawie jakości przestrzeni publicznych oraz wzmacnianiu integracji społecznej. Przykłady:

Gliwice

Gliwice, jako jedno z najbardziej dynamicznie rozwijających się miast regionu, w swojej Strategii Rozwoju Miasta Gliwice 2040⁷¹ kładzie szczególny nacisk na:

- Zrównoważoną urbanistykę – rozwój nowoczesnych, ekologicznych osiedli i poprawę jakości przestrzeni publicznych.
- Zieloną transformację – działania związane z poprawą jakości powietrza, rozwojem terenów zielonych i innowacyjnymi rozwiązaniami energetycznymi (np. budowa niskoemisyjnych osiedli).
- Nowoczesną mobilność – wdrażanie polityki transportu miejskiego opartej na transporcie publicznym, infrastrukturze rowerowej i pieszej.

Częstochowa

Częstochowa w ramach swojej strategii rozwoju oraz Miejskiego Planu Adaptacji do Zmian Klimatu⁷² wprowadza działania związane z:

- Rewitalizacją przestrzeni miejskich – modernizacja historycznych dzielnic oraz terenów postindustrialnych, np. obszaru Starego Rynku.
- Ekologicznymi rozwiązaniami urbanistycznymi – rozbudowa systemów retencji wód opadowych, zazielenianie miasta oraz wprowadzanie energooszczędnych technologii w budynkach użyteczności publicznej.
- Inkluzyjnością społeczną – działania na rzecz dostępności przestrzeni miejskich dla osób starszych, niepełnosprawnych i rodzin z dziećmi.

Bielsko-Biała

Bielsko-Biała, jako miasto o bogatym dziedzictwie architektonicznym, w swojej Strategii Rozwoju Bielska-Białej 2030⁷³ uwzględnia:

- Połączenie tradycji z nowoczesnością – rewitalizacja obiektów przemysłowych i historycznych w duchu zrównoważonej architektury.

⁷¹ <https://bip.gliwice.eu/storage/brm/strategia/strategia-gliwice-2040-1.pdf>

⁷² https://www.czystochowa.pl/page_id=113276

⁷³ https://bielsko-biala.pl/sites/default/files/inline-files/SRBB_2030.pdf

- Ochronę terenów zielonych – zrównoważony rozwój obszarów rekreacyjnych, w tym Beskidów, oraz promowanie ekologicznych form turystyki.
- Poprawę estetyki przestrzeni publicznych – modernizacja placów, rynków i infrastruktury miejskiej z uwzględnieniem wysokiej jakości architektury i designu.

Dokumenty planistyczne i programowe

Oprócz strategii rozwoju miast i województwa, w regionie śląskim funkcjonuje szereg dokumentów planistycznych i programowych, które w sposób pośredni lub bezpośredni wspierają wdrażanie wartości NEB. Ich celem jest **zrównoważona urbanistyka, poprawa jakości przestrzeni publicznych, rewitalizacja terenów zdegradowanych oraz ochrona środowiska i klimatu.**

Miejskie Plany Adaptacji do Zmian Klimatu (MPA)

Miejskie Plany Adaptacji do Zmian Klimatu to dokumenty strategiczne opracowane w wielu miastach województwa śląskiego, w tym m.in. dla **Katowic, Gliwic i Częstochowy**. Ich głównym celem jest zwiększenie odporności miast na skutki zmian klimatycznych oraz poprawa jakości życia mieszkańców poprzez zielone i ekologiczne rozwiązania urbanistyczne.

Przykłady działań wpisujących się w NEB:

- **Katowice:** Projekt "Klimatyczne Osiedle" – modernizacja osiedli z uwzględnieniem rozwiązań proekologicznych, takich jak **zielone dachy, ogrody deszczowe i systemy retencji wód opadowych**.
- **Gliwice:** Program zwiększania terenów zielonych poprzez **zakładanie parków kieszonkowych** oraz zalesianie zdegradowanych obszarów.
- **Częstochowa:** Wprowadzenie systemów **gromadzenia i wykorzystywania wód opadowych** oraz zielonych ekranów poprawiających jakość powietrza.

Lokalne Programy Rewitalizacji (LPR)

Lokalne Programy Rewitalizacji to dokumenty opracowywane przez miasta i gminy, które określają obszary wymagające działań naprawczych oraz strategie ich rewitalizacji. Skupiają się na poprawie **estetyki przestrzeni publicznych,żywieniu terenów zdegradowanych oraz integracji społecznej mieszkańców.**

Przykłady działań rewitalizacyjnych wpisujących się w NEB:

- **Bytom:** Projekt rewitalizacji Śródmieścia obejmuje **renowację zabytkowych kamienic, modernizację przestrzeni publicznych (np. ul. Dworcowej) oraz wsparcie lokalnych inicjatyw społecznych.**
- **Ruda Śląska:** Program "Nowe Życie dla Rudy" – adaptacja terenów przemysłowych, w tym budowa nowoczesnego centrum kulturalnego w dawnych halach przemysłowych.

- **Zabrze:** Rewitalizacja terenów wokół Sztolni Królowa Luiza z przeznaczeniem na przestrzeń rekreacyjną i edukacyjną promującą **zrównoważony rozwój i ochronę dziedzictwa industrialnego**.

Plany zagospodarowania przestrzennego (PZP)

Plany zagospodarowania przestrzennego to kluczowe dokumenty regulujące sposób użytkowania terenu i kształtowania przestrzeni miejskich. W województwie śląskim coraz częściej uwzględniają one **zasady zrównoważonego projektowania, dostępności dla wszystkich mieszkańców oraz integracji terenów zielonych z zabudową miejską**.

Przykłady działań zgodnych z NEB:

- **Tychy:** Wprowadzenie zapisów dotyczących **obowiązkowego zazieleniania dachów i elewacji** dla nowych inwestycji oraz tworzenia ogólnodostępnych przestrzeni rekreacyjnych w obrębie osiedli mieszkaniowych.
- **Sosnowiec:** Plan zagospodarowania dla terenów pokolejowych – **utworzenie terenów rekreacyjnych, parków miejskich i ścieżek rowerowych w miejsce dawnych bocznic kolejowych**.
- **Rybnik:** Promowanie **kompaktowej zabudowy miejskiej**, czyli koncepcji minimalizującej rozlewanie się miast i wspierającej rozwój **przyjaznych dla mieszkańców, estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni**.

Regionalne Programy Operacyjne wspierające zasady NEB

Śląskie miasta i gminy od jakiegoś czasu korzystają z dofinansowań – w poprzedniej perspektywie finansowej w ramach **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego (RPO WSL)**, który wspierał realizację projektów infrastrukturalnych, urbanistycznych i środowiskowych zgodnych z ideami NEB.

Przykłady finansowanych projektów:

- **Program "Zielone Śląskie"** – rozwój zielonej infrastruktury, w tym **ogrodów wertykalnych, parków miejskich i zielonych przystanków**.
- **Modernizacja budynków publicznych** – dofinansowanie na **termomodernizację, instalacje odnawialnych źródeł energii i poprawę efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej**.
- **Rozwój przestrzeni dla innowacji** – finansowanie projektów takich jak **Strefa Kultury w Katowicach** czy Centrum Nauki i Techniki w dawnej Kopalni "Ignacy" w Rybniku, łączących przemysłowe dziedzictwo regionu z nowoczesnymi funkcjami kulturalnymi i edukacyjnymi.

W perspektywie finansowej 2021-2027 RPO WSL został zastąpiony przez Program Fundusze Europejskie dla Śląskiego (FESL) 2021-2027. FESL jest oparty na czterech głównych priorytetach:

- Inteligentny rozwój,
- Zrównoważony rozwój,
- Spójność społeczna,
- Wspieranie współpracy międzyregionalnej

W ramach tych priorytetów istnieje wiele obszarów, w których Fundusze Europejskie mogą wspierać realizację założeń NEB na terenie Śląskiego. Oto kilka kluczowych punktów:

1. Zrównoważony rozwój i transformacja energetyczna

W ramach priorytetu „Zrównoważony rozwój” w FESL 2021-2027, fundusze mogą wspierać projekty związane z poprawą efektywności energetycznej, zastosowaniem odnawialnych źródeł energii oraz budową zielonych, niskoemisyjnych przestrzeni. Projekty takie jak:

- Renowacja budynków w sposób energooszczędny, w tym budowa "zielonych" budynków zgodnych z zasadami NEB.
- Modernizacja infrastruktury miejskiej, w tym inteligentne systemy zarządzania energią.
- Tworzenie przestrzeni publicznych z wykorzystaniem naturalnych materiałów i projektów proekologicznych.

2. Zrównoważona urbanistyka i architektura

FESL 2021-2027 może wspierać projekty związane z urbanistyką, które odpowiadają na zasady estetyki i jakości przestrzeni NEB. Przykłady:

- Rewitalizacja i adaptacja postindustrialnych obiektów w sposób zgodny z zasadami NEB.
- Tworzenie przyjaznych przestrzeni miejskich, które sprzyjają integracji społecznej (np. przestrzenie dla seniorów, dzieci, osób z niepełnosprawnościami).
- Projektowanie „zielonych” przestrzeni publicznych, parków, ogrodów, które poprawiają jakość życia mieszkańców.

3. Włączenie społeczne

FESL może wspierać projekty w ramach:

- Inicjatyw promujących integrację różnych grup społecznych poprzez dostęp do kultury, edukacji, zdrowia.
- Projekty związane z dostępnością przestrzeni publicznych dla osób z niepełnosprawnościami oraz promowaniem różnorodności społecznej.
- Wsparcie dla przedsiębiorczości społecznej, organizacji non-profit oraz inicjatyw wspierających aktywizację społeczną.

4. Innowacje i technologie

Fundusze Europejskie wspierają również rozwój innowacji, co jest zgodne z duchem NEB. Projekty mogą obejmować:

- Wspieranie innowacyjnych technologii w budownictwie, takich jak technologie pasywne, wykorzystanie materiałów odpornych na zmiany klimatyczne.
- Inwestycje w technologie, które przyczyniają się do ochrony środowiska, jak systemy zarządzania wodami opadowymi, recykling materiałów budowlanych, czy zrównoważone systemy transportowe.

5. Edukacja i kultura

Fundusze mogą wspierać również działania edukacyjne i kulturalne, które mają na celu promowanie idei NEB wśród lokalnych społeczności:

- Tworzenie przestrzeni edukacyjnych, wystawienniczych, kulturalnych w zgodzie z ideą estetyki i zrównoważonego rozwoju.
- Programy edukacyjne i warsztaty związane z projektowaniem zgodnym z zasadami NEB, w tym dla młodych architektów, urbanistów, projektantów.

Przykłady możliwych projektów

- Rewitalizacja starych fabryk i przestrzeni przemysłowych: Przekształcanie starych, postindustrialnych terenów w przestrzenie mieszkalne, biurowe i publiczne, które łączą nowoczesne technologie, zrównoważony rozwój i estetykę, zgodnie z zasadami Nowego Europejskiego Bauhausu.
- Edukacja na temat zrównoważonego budownictwa: Projekty edukacyjne skierowane do studentów i profesjonalistów z branży budowlanej, dotyczące ekologicznych materiałów budowlanych, energooszczędności i projektowania przestrzeni w duchu NEB.
- Przekształcanie przestrzeni publicznych: Projekty mające na celu poprawę jakości przestrzeni publicznych poprzez wprowadzenie rozwiązań z zakresu zrównoważonego rozwoju (np. energooszczędne oświetlenie, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, stworzenie zielonych stref w miastach).

Program Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027 stwarza wiele możliwości do wspierania realizacji zasad Nowego Europejskiego Bauhausu. Dzięki funduszom można realizować projekty, które odpowiadają na potrzeby zrównoważonego rozwoju, estetyki przestrzeni oraz włączenia społecznego, przyczyniając się do poprawy jakości życia w regionie i promowania innowacyjnych rozwiązań w budownictwie i urbanistyce.

Ocena polityk przestrzennych i urbanistycznych w kontekście inkluzywności, estetyki i zrównoważonego rozwoju.

Ocena polityk przestrzennych i urbanistycznych województwa śląskiego wskazuje na istotne zaangażowanie regionu w promowanie wartości zgodnych z ideami NEB. Działania te obejmują zarówno **planowanie strategiczne, programy rewitalizacyjne, jak i innowacyjne projekty miejskie.**

Zrównoważony rozwój

Województwo śląskie podejmuje liczne inicjatywy mające na celu promowanie **zrównoważonego rozwoju**, obejmujące zarówno **transformację energetyczną, zrównoważoną mobilność, jak i rozwój zielonej infrastruktury.**

Przykłady działań:

- **Regionalna polityka rowerowa** – rozwój infrastruktury rowerowej w miastach takich jak Katowice, Rybnik i Gliwice, gdzie realizowane są projekty związane z budową tras rowerowych i systemów roweru miejskiego.
- **Program „Zielone Śląskie”** – promowanie zielonych dachów, parków kieszonkowych i zazieleniania miejskich przestrzeni, m.in. poprzez projekt „Zielona Strefa” w Katowicach.
- **Gospodarka obiegu zamkniętego (GOZ)** – strategię na poziomie województwa oraz poszczególnych miast (np. Bytom, Sosnowiec) promujące ograniczenie zużycia surowców i wykorzystanie recyklingu w urbanistyce.
- **Transformacja przemysłowych terenów** – przekształcanie dawnych kopalni i zakładów przemysłowych w nowoczesne przestrzenie rekreacyjne i edukacyjne, np. Sztolnia Królowa Luiza w Zabrze czy Muzeum Śląskie w Katowicach.

Inkluzywność

Polityki przestrzenne województwa śląskiego kładą duży nacisk na **zaangażowanie społeczności lokalnych** w procesy planistyczne oraz zapewnienie **dostępności przestrzeni publicznych dla wszystkich mieszkańców.**

Przykłady działań:

- **Strategia Rozwoju Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii na lata 2022-2027⁷⁴** – podkreśla rolę **konsultacji społecznych** w kształtowaniu polityk miejskich, co zwiększa zaangażowanie mieszkańców w rozwój ich otoczenia.

⁷⁴ <https://bip.metropoliagzm.pl/artikul/34552/129693/strategia-rozwoju-gornoslasko-zaglebiowskiej-metropolii-na-lata-20222027-z-perspektywa-do-2035-r>

- **Programy rewitalizacyjne** w miastach takich jak Bytom, Ruda Śląska czy Chorzów, które koncentrują się na odnowie zdegradowanych dzielnic, przywracając im funkcję społeczną i kulturową.
- **Dostępność przestrzeni publicznych** – modernizacja dworców, przystanków i przestrzeni miejskich pod kątem osób z niepełnosprawnościami (np. program „Katowice bez barier”).
- **Lokalne budżety obywatelskie** – mieszkańcy mają możliwość decydowania o realizacji projektów miejskich, takich jak nowe parki, place zabaw czy ścieżki rowerowe.

Estetyka

Chociaż estetyka nie zawsze jest bezpośrednio wymieniana w dokumentach strategicznych, w praktyce jest kluczowym elementem wielu polityk miejskich i regionalnych. Śląskie miasta podejmują działania mające na celu **poprawę jakości przestrzeni publicznych, modernizację obszarów zdegradowanych i dbałość o tożsamość kulturową regionu**.

Przykłady działań:

- **Strategia Rozwoju Bielska-Białej do 2030 roku** – uwzględnia estetykę jako element podnoszący jakość życia mieszkańców i konkurencyjność miasta.
- **Program "Strefa Kultury" w Katowicach⁷⁵** – rewitalizacja terenów po dawnej kopalni Katowice i przekształcenie ich w nowoczesne centrum kulturalne, obejmujące Muzeum Śląskie, Narodową Orkiestrę Symfoniczną Polskiego Radia oraz Międzynarodowe Centrum Kongresowe.
- **Projekty modernizacji rynków i placów miejskich** – np. rewitalizacja rynku w Tarnowskich Górach, który łączy nowoczesne rozwiązania z historycznym charakterem miejsca.
- **Rewaloryzacja zabytkowych kamienic** – w miastach takich jak Bytom, Gliwice czy Cieszyn realizowane są programy poprawy estetyki zabytkowej zabudowy.

Ocena spójności dokumentów regionalnych z politykami UE dotyczącymi NEB.

Analiza zgodności regionalnych dokumentów województwa śląskiego z politykami Unii Europejskiej dotyczącymi NEB wskazuje na istotne zbieżności w obszarach **zrównoważonego rozwoju, estetyki i inkluzywności**. Dokumenty regionalne odzwierciedlają cele **Europejskiego Zielonego Ładu, polityki spójności oraz strategii związanych z rewitalizacją i transformacją regionów przemysłowych**.

Zrównoważony rozwój

Zarówno polityki UE w ramach **NEB**, jak i regionalne strategie województwa śląskiego kładą nacisk na **zrównoważony rozwój**, integrując go z aspektami społecznymi i estetycznymi. **NEB promuje**

⁷⁵ <https://katowice.eu/czas-wolny/strefa-kultury>

rozwiązania proekologiczne i gospodarkę cyrkularną, co jest zgodne z celami Europejskiego Zielonego Ładu (European Green Deal) oraz Nowej Europejskiej Agendy Miejskiej.

Przykłady działań i dokumentów regionalnych:

- **Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”** – uwzględnia cele transformacji regionu w kierunku **gospodarki niskoemisyjnej**, rewitalizacji terenów zdegradowanych i poprawy jakości życia mieszkańców.
- **Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego**⁷⁶ – dokument ten, finansowany w ramach **Funduszu Sprawiedliwej Transformacji UE**, zakłada modernizację sektora energetycznego i rozwój technologii zeroemisyjnych.
- **Strategia Rozwoju GZM 2022-2027** – zakłada rozwój **zielonej i błękitnej infrastruktury**, wzmacnianie transportu publicznego oraz rozwój terenów zielonych w miastach.

Zbieżność z NEB: Wspomniane dokumenty wpisują się w założenia **Nowego Europejskiego Bauhausu**, promując **ekologiczną transformację miast i regionów przemysłowych**, rozwój **gospodarki obiegu zamkniętego** oraz integrację **zrównoważonej mobilności** z polityką przestrzenną.

Estetyka

Nowy Europejski Bauhaus podkreśla znaczenie **estetyki** w projektach architektonicznych i urbanistycznych, dążąc do tworzenia przestrzeni, które są **zarówno funkcjonalne, jak i atrakcyjne wizualnie**. W dokumentach regionalnych województwa śląskiego aspekt estetyczny często pojawia się **w kontekście rewitalizacji przestrzeni miejskich, ochrony dziedzictwa kulturowego i projektów modernizacyjnych**.

Przykłady działań i dokumentów regionalnych:

- **Program Rewitalizacji Miast Śląskich** – obejmuje modernizację **rynków miejskich, kamienic i przestrzeni publicznych**, zgodnie z zasadami NEB.
- **Katowicka Strefa Kultury** – przykład rewitalizacji terenów postindustrialnych, które zyskały **wysokiej jakości architekturę** (Muzeum Śląskie, NOSPR, Międzynarodowe Centrum Kongresowe).
- **Strategia Rozwoju Kultury Województwa Śląskiego** – promuje **estetykę przestrzeni publicznych**, szczególnie w miastach postindustrialnych.

Zbieżność z NEB: Europejska Agenda Miejska oraz Nowy Europejski Bauhaus podkreślają konieczność tworzenia przestrzeni **atrakcyjnych wizualnie, odzwierciedlających lokalną tożsamość kulturową**. Województwo śląskie realizuje te założenia poprzez **projekty rewitalizacyjne i**

⁷⁶ https://transformacja.slaskie.pl/images/Dokumenty/1646921120_terytorialny_plan_spr.04.pdf

modernizacyjne, które poprawiają jakość przestrzeni publicznych, łącząc **nowoczesną architekturę z dziedzictwem historycznym regionu**.

Inkluzywność

Jednym z kluczowych filarów **NEB** jest **tworzenie przestrzeni dostępnych i przyjaznych dla wszystkich mieszkańców**, w tym **osób starszych, z niepełnosprawnościami oraz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym**. Polityki przestrzenne województwa śląskiego uwzględniają ten aspekt, m.in. poprzez **zaangażowanie społeczności lokalnych w procesy planistyczne i rozwój infrastruktury dostępnej dla wszystkich**.

Przykłady działań i dokumentów regionalnych:

- **Lokalne Programy Rewitalizacji** (np. Bytom, Ruda Śląska, Chorzów) – zakładają **partycypację społeczną w planowaniu przestrzeni miejskich**, co zwiększa ich dostępność i funkcjonalność.
- **Koncepcja „Katowice bez barier”** – program poprawy **dostępności przestrzeni publicznych dla osób z niepełnosprawnościami**.
- **Budżety obywatelskie w miastach województwa śląskiego** – umożliwiają mieszkańcom współdecydowanie o przestrzeniach miejskich, zgodnie z zasadami **inkluzywnego planowania**.

Zbieżność z NEB: Dokumenty regionalne są **spójne z politykami UE w zakresie inkluzywności**, gdyż promują **aktywny udział mieszkańców w tworzeniu przestrzeni miejskich** i dbają o **równość w dostępie do infrastruktury i usług publicznych**.

Analiza regionalnych i lokalnych strategii rozwoju w województwie śląskim wskazuje na rosnącą świadomość i integrację wartości Nowego Europejskiego Bauhausu. Dokumenty te promują **zrównoważony rozwój, estetykę oraz inkluzywność społeczną**, co jest zgodne z założeniami NEB. Kontynuacja tego trendu może przyczynić się do harmonijnego i zrównoważonego rozwoju regionu, zgodnie z europejskimi standardami.

Strategie i programy operacyjne województwa śląskiego zawierają liczne zapisy promujące **zrównoważoną architekturę, innowacje oraz transformację ekologiczną**. Dokumenty te są zgodne z wartościami NEB, dążąc do stworzenia **bardziej zrównoważonego, estetycznego i inkluzywnego środowiska życia dla mieszkańców regionu**.

Regionalne dokumenty wykazują spójność z politykami Unii Europejskiej dotyczącymi Nowego Europejskiego Bauhausu. Poprzez promowanie **zrównoważonego rozwoju, dbałość o estetykę przestrzeni publicznej oraz zaangażowanie społeczności lokalnych**, region dąży do realizacji wartości NEB, przyczyniając się do tworzenia **bardziej zrównoważonego, estetycznego i inkluzywnego środowiska życia**.

Dokumenty te promują zrównoważony rozwój, estetykę oraz inkluzywność społeczną, co jest zgodne z założeniami NEB. Kontynuacja tego trendu może przyczynić się do harmonijnego i zrównoważonego rozwoju regionu, zgodnie z europejskimi standardami.

Polityki przestrzenne i urbanistyczne województwa śląskiego wykazują również zgodność z wartościami inkluzywności, estetyki i zrównoważonego rozwoju. Poprzez inicjatywy promujące zrównoważoną mobilność, zaangażowanie społeczne oraz dbałość o estetykę przestrzeni publicznej, region dąży do tworzenia przyjaznego i zrównoważonego środowiska miejskiego.

7.4. Dostępne instrumenty finansowe dla realizacji projektów NEB

Projekty realizujące założenia NEB mogą liczyć na wsparcie z różnych źródeł finansowania na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym, w tym w województwie śląskim.

Fundusze europejskie:

W latach 2021-2022 Komisja Europejska przeznaczyła 85 mln euro na finansowanie projektów w ramach NEB. Środki te pochodzą z programów takich jak Horyzont Europa, LIFE oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Projekty mogą obejmować m.in. budowę, renowację czy dostosowanie budynków i przestrzeni publicznych z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju, neutralności klimatycznej oraz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Fundusze krajowe:

Na poziomie krajowym, projekty NEB mogą być wspierane przez programy realizowane przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR). Przykładem jest konkurs ogłoszony w 2022 roku, w którym Komisja Europejska przyznała nagrody finansowe dla projektów promujących zrównoważony rozwój i innowacje w architekturze oraz wzornictwie.

Fundusze regionalne w województwie śląskim:

W ramach programu "Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027" przewidziano wsparcie dla projektów wpisujących się w założenia NEB.

Program oferuje możliwości finansowania projektów związanych z NEB, a informacje na ten temat są dostępne na oficjalnej stronie programu.

Przykłady konkursów:

W 2025 roku planowane są konkursy w ramach NEB, w których projekty mogą być zgłaszane w czterech kategoriach, takich jak "Powrót do natury". Dodatkowo, inicjatywa "Wsparcie dla małych gmin" skierowana jest do wspólnot liczących maksymalnie 20 tys. mieszkańców, oferując wsparcie dla inwestycji związanych z budową, renowacją czy dostosowaniem budynków i przestrzeni publicznych.

Przegląd programów grantowych i dotacyjnych wspierających innowacyjne projekty urbanistyczne, ekologiczne oraz społeczne.

Województwo śląskie oferuje szereg programów grantowych i dotacyjnych wspierających innowacyjne projekty urbanistyczne, ekologiczne oraz społeczne. Poniżej przedstawiam przegląd najważniejszych z nich:

Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

Program ten stanowi główne źródło wsparcia dla projektów w regionie. Oferuje dofinansowanie w obszarach takich jak innowacje, badania i rozwój, infrastruktura oraz ochrona środowiska. Projekty związane z urbanistyką, ekologią i inicjatywami społecznymi mogą ubiegać się o wsparcie w ramach tego programu.

Aby przeprowadzić szczegółową analizę możliwości finansowania projektów związanych z NEB w ramach Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027 (FESL 2021-2027), warto przyrzeć się strukturze i celom tego programu oraz temu, jak różne działania w ramach FESL mogą wspierać realizację założeń NEB. Program ten obejmuje szeroki wachlarz działań, które są zgodne z ideami zrównoważonego rozwoju, estetyki i włączenia społecznego – kluczowymi filarami Nowego Europejskiego Bauhausu.

FESL 2021-2027 wspiera rozwój regionu Śląskiego poprzez finansowanie projektów, które są zgodne z celami Unii Europejskiej. Program ten skupia się na kilku kluczowych obszarach:

- **Zrównoważony rozwój** – zmniejszenie śladu węglowego, zwiększenie efektywności energetycznej, promowanie odnawialnych źródeł energii.
- **Innowacje** – wspieranie innowacji technologicznych, w tym w zakresie zielonych technologii, efektywności energetycznej oraz gospodarki o obiegu zamkniętym.
- **Włączenie społeczne** – eliminowanie barier społecznych i poprawa dostępności dla różnych grup społecznych.
- **Rewitalizacja obszarów miejskich i postindustrialnych** – przekształcanie starych terenów przemysłowych w przestrzeń miejską, zgodną z nowoczesnymi, zrównoważonymi normami.
- **Edukacja i kultura** – promowanie kreatywności, kultury i sztuki, z naciskiem na estetykę i integrację społeczną.

Program FESL może stanowić podstawę do realizacji tych zasad poprzez finansowanie projektów, które mają na celu rewitalizację, transformację przestrzeni miejskich, wprowadzanie innowacyjnych technologii oraz zwiększanie dostępności przestrzeni dla różnych grup społecznych.

Obszary wsparcia projektów NEB w ramach FESL 2021-2027

1. Zrównoważony rozwój przestrzeni miejskich

W ramach FESL, program może wspierać projekty, które przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju miast, np. poprzez rewitalizację obszarów postindustrialnych, budowę budynków pasywnych, rozwój zielonych przestrzeni publicznych.

- **Przykłady projektów:**

- Rewitalizacja terenów poprzemysłowych zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
- Budowa „zielonych” budynków, które wykorzystują odnawialne źródła energii, efektywność energetyczną, oraz rozwiązania przyjazne środowisku.
- Tworzenie przestrzeni publicznych z wykorzystaniem naturalnych materiałów, takich jak drewno, kamień, oraz innowacyjnych rozwiązań, takich jak systemy zarządzania wodami opadowymi.
- **Działania w ramach FESL:** Finansowanie rewitalizacji przestrzeni publicznych, rozwoju infrastruktury zielonej, wspieranie projektów adaptacji do zmieniającego się klimatu, poprawa jakości powietrza.

2. Innowacje w budownictwie i technologii

Program FESL 2021-2027 kładzie duży nacisk na innowacje technologiczne, które przyczyniają się do realizacji celów NEB. Dotyczy to innowacyjnych technologii w budownictwie, takich jak materiały budowlane o niskim śladzie węglowym, energooszczędne systemy ogrzewania, chłodzenia i oświetlenia, a także technologie zarządzania energią.

- **Przykłady projektów:**
 - Wdrożenie technologii inteligentnych budynków, wykorzystujących odnawialne źródła energii.
 - Zastosowanie materiałów budowlanych, które minimalizują negatywny wpływ na środowisko (np. materiały z recyklingu).
 - Rozwój technologii związanych z efektywnością energetyczną i zmniejszeniem emisji CO₂ w miastach.
- **Działania w ramach FESL:** Finansowanie badań i wdrożenia nowych technologii w sektorze budownictwa i energii, wspieranie zrównoważonego projektowania budynków i infrastruktury.

3. Edukacja, kultura i integracja społeczna

NEB kładzie również duży nacisk na aspekt włączenia społecznego, szczególnie w kontekście dostępności przestrzeni publicznych. W ramach FESL 2021-2027 można realizować projekty edukacyjne oraz kulturowe, które mają na celu promowanie zasad Nowego Europejskiego Bauhausu oraz angażowanie społeczności lokalnych.

- **Przykłady projektów:**
 - Tworzenie programów edukacyjnych dotyczących zrównoważonego projektowania, budownictwa energooszczędnego, ekologicznych rozwiązań urbanistycznych.

- Przekształcanie przestrzeni kulturowych w sposób zgodny z zasadami NEB – poprzez tworzenie przestrzeni artystycznych, które będą dostępne dla szerokiego kręgu odbiorców.
- Integracja przestrzeni publicznych, które będą dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów, dzieci i innych grup społecznych.
- **Działania w ramach FESL:** Wsparcie dla działań edukacyjnych i kulturalnych, organizowanie wystaw, warsztatów oraz szkoleń dla architektów, inżynierów, projektantów oraz lokalnych liderów społecznych.

4. Rewitalizacja obszarów postindustrialnych

Województwo Śląskie, które ma duży potencjał postindustrialny, może skorzystać z funduszy na rewitalizację terenów przemysłowych i ich przekształcanie w przestrzenie zgodne z zasadami Nowego Europejskiego Bauhausu. Projekty te mogą obejmować zarówno działania budowlane, jak i społeczne.

- **Przykłady projektów:**
 - Przekształcanie starych fabryk i zakładów przemysłowych w miejsca kultury, nauki, edukacji lub miejsca pracy, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.
 - Adaptacja i modernizacja infrastruktury miejskiej (np. stacji kolejowych, budynków publicznych) w sposób energooszczędny i przyjazny mieszkańcom.
- **Działania w ramach FESL:** Finansowanie projektów rewitalizacyjnych, modernizacji infrastruktury publicznej oraz działań związanych z ochroną środowiska w regionie Śląskim.

Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021-2027 oferują liczne możliwości dla projektów związanych z Nowym Europejskim Bauhasem. Program FESL może wspierać inwestycje w zrównoważony rozwój, innowacyjne technologie budowlane, rewitalizację obszarów postindustrialnych oraz działania z zakresu edukacji i kultury, które promują estetykę, integrację społeczną i zrównoważony rozwój. Kluczowe obszary to rewitalizacja przestrzeni miejskich, zrównoważone budownictwo, innowacje w sektorze energetycznym oraz promocja inkluzyjnych, dostępnych przestrzeni publicznych. Program FESL może być idealnym narzędziem do realizacji celów NEB na terenie województwa Śląskiego.

Śląskie Centrum Przedsiębiorczości

Instytucja ta zarządza funduszami przeznaczonymi dla przedsiębiorstw planujących realizację innowacyjnych projektów na terenie województwa śląskiego. W poprzednich latach alokowano znaczne środki na projekty obejmujące prace badawczo-rozwojowe oraz rozwój infrastruktury badawczej. Tematyka tych projektów obejmowała m.in. energetykę, technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT), medycynę, zieloną gospodarkę oraz przemysły wschodzące.

Podmiotowy System Finansowania (PSF) w województwie śląskim

PSF oferuje wsparcie dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) oraz ich pracowników w zakresie rozwoju kompetencji, umiejętności i kwalifikacji. Projekty mogą obejmować szkolenia, doradztwo, walidację, certyfikację oraz studia podyplomowe, co przyczynia się do dostosowania przedsiębiorstw do zmian zachodzących na rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem zielonej i cyfrowej transformacji.

Inwestycje we wdrażanie technologii i innowacji środowiskowych

Dla dużych przedsiębiorstw dostępne są programy wspierające wdrażanie technologii i innowacji środowiskowych, w tym związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym. Nabory wniosków są prowadzone cyklicznie, a szczegółowe informacje można znaleźć w dedykowanych serwisach informacyjnych.

Wsparcie dla projektów badawczo-rozwojowych

Programy takie jak "Fundusze Europejskie dla Śląska 2021-2027" oferują dofinansowanie dla projektów badawczo-rozwojowych, których rezultatem będzie innowacja produktowa lub technologiczna wdrożona na rynek. Wsparcie obejmuje również tworzenie lub rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego w przedsiębiorstwach, służącego ich działalności innowacyjnej.

Możliwości wykorzystania funduszy na badania i rozwój, PPP oraz inne mechanizmy wsparcia.

Województwo śląskie oferuje różnorodne mechanizmy wsparcia dla przedsiębiorstw i instytucji zainteresowanych działalnością badawczo-rozwojową (B+R) oraz realizacją projektów w formule PPP. Poniżej przedstawiam dostępne możliwości:

Fundusze na B+R

Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027: Program ten dysponuje budżetem blisko 5,14 mld euro, z czego znaczna część przeznaczona jest na wspieranie działalności B+R. Wsparcie obejmuje m.in. budowę nowej oraz modernizację istniejącej infrastruktury badawczej, zakup aparatury i urządzeń laboratoryjnych w organizacjach badawczych.

Działanie FESL.01.02 „Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach”: W 2024 roku ogłoszono nabór wniosków w ramach tego działania, z budżetem wynoszącym 366 mln zł. Środki te przeznaczone są na wsparcie projektów B+R oraz tworzenie lub rozwój infrastruktury B+R w przedsiębiorstwach.

PPP

Wsparcie informacyjne i doradcze: Na terenie województwa śląskiego funkcjonuje Główny Punkt Informacyjny w Katowicach, gdzie konsultanci udzielają informacji na temat możliwości realizacji inwestycji w formule PPP oraz pozyskiwania funduszy europejskich.

Łączenie środków unijnych z PPP: Realizacja inwestycji z wykorzystaniem środków unijnych w formule PPP staje się coraz bardziej popularna. Wartość wniosków złożonych w tym obszarze wynosi około 2,6 mld zł, z czego 162,14 mln zł pochodzi ze Śląska.

Inne mechanizmy wsparcia

Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027 (FERC): Celem programu FERC jest wsparcie transformacji cyfrowej kraju, co obejmuje m.in. rozwój infrastruktury cyfrowej oraz e-usług publicznych. Przedsiębiorstwa z województwa śląskiego mogą ubiegać się o dofinansowanie na projekty związane z cyfryzacją.

Konkursy dotacyjne dla MŚP: W 2024 roku ogłoszono konkurs dotacyjny dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z województwa śląskiego, mający na celu dywersyfikację działalności i zmniejszenie zależności od przemysłu górniczego. Nabór wniosków trwał od 27 czerwca do 12 września 2024 roku.

Ocena potencjalnych źródeł finansowania dla przyszłych inicjatyw zgodnych z NEB.

Analiza potencjalnych źródeł finansowania dla inicjatyw zgodnych z założeniami Nowego Europejskiego Bauhausu (NEB) w województwie śląskim wskazuje na kilka kluczowych programów i funduszy dostępnych w latach 2021-2027. Poniżej przedstawiono szczegółowe informacje na ten temat, wraz z odpowiednimi wskaźnikami i odnośnikami do źródeł danych.

Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027⁷⁷

Województwo śląskie w ramach programu "Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027" dysponuje środkami z trzech głównych funduszy:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)
- Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+)
- Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST)

Środki te są dystrybuowane w ramach ośmiu priorytetów, z których kilka bezpośrednio wspiera inicjatywy zgodne z NEB:

- **Priorytet II: Ekologiczne Śląskie (EFRR)**

Skupia się na działaniach związanych z ochroną środowiska, efektywnością energetyczną oraz odnawialnymi źródłami energii, co jest zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju promowanymi przez NEB.

- **Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca (EFRR)**

⁷⁷ <https://funduszeue.slaskie.pl/>

Obejmuje projekty mające na celu poprawę jakości życia mieszkańców poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną, zdrowotną i edukacyjną, co wpisuje się w idee inkluzywności i estetyki NEB.

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) to instrument finansowy Unii Europejskiej, który ma na celu wspieranie regionów najbardziej dotkniętych transformacją energetyczną i ekologiczną, zwłaszcza tych zależnych od węgla i przemysłu węglowego. Fundusz ten stanowi część szerszej inicjatywy związanej z Europejskim Zielonym Ładem, który ma na celu neutralność węglową do 2050 roku. W kontekście włączenia społecznego, FST jest szczególnie istotny, ponieważ ma na celu nie tylko wspieranie regionów w przechodzeniu na zrównoważoną gospodarkę, ale także zapewnienie, że transformacja ta nie będzie prowadzić do marginalizacji społecznej i ekonomicznej żadnej z grup społecznych.

FST jest częścią szerszej polityki UE, której celem jest stworzenie regionów bardziej zrównoważonych, odpornych na zmiany klimatyczne, ale również sprawiedliwych społecznie. W kontekście włączenia społecznego, celem jest:

- Wspieranie społeczności i pracowników, którzy mogą zostać dotknięci negatywnymi skutkami transformacji, np. z powodu utraty miejsc pracy w sektorach węglowym i przemysłowym.
- Tworzenie nowych możliwości zawodowych i edukacyjnych w nowych sektorach, takich jak odnawialne źródła energii, technologie zielone, zrównoważone budownictwo czy transport.
- Zwiększanie dostępu do nowych technologii i zrównoważonych rozwiązań w regionach dotkniętych transformacją, aby zapewnić im równy dostęp do rozwoju.

FST wspiera działania, które mają na celu minimalizowanie skutków społecznych związanych z transformacją energetyczną, zapewniając jednocześnie, że wszystkie grupy społeczne, w tym osoby z mniej uprzywilejowanych warstw społecznych, będą miały równy dostęp do nowych możliwości.

1. Wsparcie dla pracowników sektora węglowego i przemysłowego

W wyniku zamykania kopalń węgla i likwidacji przemysłu węglowego, regiony mogą doświadczyć znaczącego wzrostu bezrobocia i zmniejszenia liczby miejsc pracy w tradycyjnych sektorach. Fundusz Sprawiedliwej Transformacji umożliwia wdrażanie działań, które mają na celu:

- Programy przekwalifikowania i podnoszenia kwalifikacji dla osób, które straciły pracę w sektorze węglowym, aby mogły one znaleźć zatrudnienie w nowych, zielonych sektorach (np. odnawialne źródła energii, energetyka wiatrowa, fotowoltaika, recykling).
- Wsparcie przedsiębiorstw działających w nowych branżach, aby stworzyć miejsca pracy, które będą w stanie zaoferować alternatywę dla tradycyjnych zawodów.
- Wsparcie dla przedsiębiorstw lokalnych, które mogą zostać przekształcone w bardziej zrównoważoną i ekologiczną produkcję, umożliwiając tworzenie nowych źródeł dochodu dla lokalnych społeczności.

2. Wsparcie włączenia społecznego grup marginalizowanych

FST zwraca szczególną uwagę na potrzebę inkluzji społecznej. Istnieje ryzyko, że osoby z grup społecznych o niższych dochodach, osoby z niepełnosprawnościami czy osoby starsze mogą zostać pominięte w procesie transformacji. Programy w ramach Funduszu mają za zadanie zapewnić im dostęp do nowych możliwości, takich jak:

- Tworzenie przestrzeni i projektów inkluzyjnych, które będą sprzyjać równemu dostępowi do edukacji, pracy i usług. Przykładem może być finansowanie zrównoważonych budynków mieszkalnych, które są dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów oraz osób o niższych dochodach.
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej mobilności społecznej, w tym dostęp do transportu publicznego, zwłaszcza w regionach górniczych, gdzie dostęp do usług może być ograniczony.
- Wsparcie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym poprzez finansowanie programów zdrowotnych, edukacyjnych oraz tworzenie rozwiązań wspierających aktywizację zawodową i społeczną.

3. Promowanie równych szans i poprawy jakości życia

FST wspiera również projektowanie przestrzeni publicznych, które będą bardziej zrównoważone, estetyczne i dostępne dla szerokich grup społecznych. Fundusze mogą być przeznaczone na:

- Rewitalizację obszarów dotkniętych degradacją środowiskową w sposób, który zapewnia równy dostęp do usług publicznych i przestrzeni.
- Budowę "zielonych" przestrzeni publicznych, które nie tylko poprawiają jakość życia, ale również oferują zdrowe i bezpieczne środowisko dla wszystkich mieszkańców.

4. Edukacja i świadomość społeczna

- Edukacja w zakresie zrównoważonego rozwoju i zmian klimatycznych jest kluczowa w procesie transformacji. Fundusz Sprawiedliwej Transformacji wspiera działania, które mają na celu:
- Szkolenie lokalnych społeczności, liderów społecznych, organizacji pozarządowych w zakresie zrównoważonego rozwoju i wykorzystania dostępnych technologii.
- Programy edukacyjne, które uczą młodsze pokolenia o zielonych technologiach, innowacjach oraz o tym, jak aktywnie uczestniczyć w procesie transformacji.

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji przeznacza środki na różnorodne działania, które mają na celu poprawę jakości życia w regionach dotkniętych transformacją. Potencjalne obszary finansowania związane z włączeniem społecznym to:

- Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich, z naciskiem na zrównoważony rozwój przestrzeni publicznych.
- Wsparcie dla osób w trudnej sytuacji zawodowej poprzez programy przekwalifikowania i tworzenie nowych miejsc pracy w zielonych sektorach.

- Projekty z zakresu edukacji i szkoleń, szczególnie dla osób zagrożonych marginalizacją, takich jak osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami czy młodzież z obszarów wiejskich.
- Finansowanie rozwoju infrastruktury w sposób, który zapewnia równy dostęp do usług publicznych, w tym transportu, zdrowia, edukacji.
- Wsparcie dla nowych, innowacyjnych przedsiębiorstw w obszarach zrównoważonego rozwoju i ekologii.

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji jest ważnym narzędziem w zapewnianiu sprawiedliwej transformacji regionów dotkniętych zmianami ekologicznymi i energetycznymi. Włączenie społeczne jest jednym z głównych celów tego funduszu. Dzięki FST możliwe jest wsparcie grup marginalizowanych, przekwalifikowanie pracowników sektora węglowego, rewitalizacja terenów poprzemysłowych oraz rozwój edukacji, która pomoże społeczeństwu lepiej zrozumieć i aktywnie uczestniczyć w transformacji. Program ten stanowi szansę na to, aby żaden region, ani żaden obywatel nie zostali pozostawieni w tyle w procesie przechodzenia na zieloną, zrównoważoną gospodarkę.

Program Horyzont Europa⁷⁸

Komisja Europejska przeznaczyła w latach 2021-2022 85 mln euro na finansowanie projektów w ramach NEB, z czego znaczna część pochodziła z programu Horyzont Europa, który wspiera badania i innowacje.

W ramach tego programu możliwe jest uzyskanie dofinansowania na projekty integrujące naukę, technologię i sztukę w celu tworzenia zrównoważonych i estetycznych rozwiązań.

Program LIFE⁷⁹

Program LIFE koncentruje się na działaniach związanych z ochroną środowiska i klimatu. Projekty mające na celu zazielenianie przestrzeni miejskich, poprawę jakości powietrza czy adaptację do zmian klimatu mogą ubiegać się o wsparcie finansowe w ramach tego programu.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)⁸⁰

EFRR wspiera inwestycje w infrastrukturę, badania i rozwój oraz innowacje. Projekty realizujące cele NEB, takie jak rewitalizacja przestrzeni miejskich czy tworzenie centrów kulturalnych, mogą ubiegać się o dofinansowanie z tego funduszu.

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST)

Województwo śląskie, będące regionem w trakcie transformacji energetycznej, ma dostęp do środków z FST. Fundusz ten wspiera projekty mające na celu łagodzenie społeczno-ekonomicznych

⁷⁸ <https://www.gov.pl/web/ncbr/nowy-europejski-bauhaus-aplikuj-o-nagrade>

⁷⁹ <https://www.gov.pl/web/ncbr/nowy-europejski-bauhaus-aplikuj-o-nagrade>

⁸⁰ https://poland.representation.ec.europa.eu/news/nowy-europejski-bauhaus-wchodzi-do-miast-2022-11-18_pl

skutków transformacji, co obejmuje również inicjatywy zgodne z NEB, takie jak tworzenie zielonych miejsc pracy czy rewitalizacja terenów poprzemysłowych.

Województwo śląskie ma duże szanse na skuteczne wdrażanie projektów zgodnych z NEB z uwagi na wielość źródeł finansowania.

- **Wystarczalność dostępnych programów finansowania**

Dostępne źródła finansowania dla inicjatyw zgodnych z NEB są stosunkowo szerokie i obejmują różne obszary tematyczne – od rewitalizacji przestrzeni miejskich, przez zielone technologie, aż po partycypację społeczną. Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST), program Horyzont Europa oraz LIFE dostarczają środków na realizację projektów zgodnych z filarami NEB: zrównoważonością, estetyką i inkluzywnością.

Jednakże, mimo dostępności wielu instrumentów wsparcia, kluczowe wyzwania to:

- **Fragmentaryczność finansowania** – poszczególne programy często koncentrują się na wybranych aspektach NEB (np. ochrona środowiska, transformacja przemysłowa), ale brakuje jednolitego, kompleksowego mechanizmu wspierającego projekty integrujące wszystkie trzy filary.
- **Krótkie terminy naborów i wysoka konkurencyjność** – zwłaszcza w programach ogólnoeuropejskich (Horyzont Europa, LIFE), gdzie województwo śląskie rywalizuje z innymi regionami UE.
- **Złożoność procedur aplikacyjnych** – zarówno dla samorządów, jak i organizacji pozarządowych oraz sektora prywatnego, co może ograniczać liczbę skutecznie realizowanych projektów.

- **Trudności w dostępie do finansowania**

Mimo dostępnych funduszy, wiele podmiotów w regionie napotyka trudności w aplikowaniu o środki:

- **Wysokie wymagania formalne** – zwłaszcza w programach unijnych, gdzie aplikacje wymagają szczegółowego uzasadnienia zgodności z politykami UE i często skomplikowanych wskaźników pomiaru efektów.
- **Problem wkładu własnego** – dla wielu samorządów i organizacji społeczeństwa obywatelskiego wkład własny (zwykle 15-20%) może być barierą w aplikowaniu o środki, szczególnie w kontekście rosnących kosztów inwestycji.
- **Brak koordynacji i wsparcia doradczego** – chociaż województwo śląskie dysponuje punktami informacyjnymi i centrami doradczymi, przedsiębiorcy i NGO często wskazują, że procedury są zbyt skomplikowane, a dostęp do eksperckiej pomocy niewystarczający.

Szanse dla województwa śląskiego

Pomimo trudności, Śląsk ma realne szanse na skuteczne wykorzystanie funduszy NEB dzięki kilku kluczowym atutom:

- **Silna strategia transformacji regionu** – dzięki programowi Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 i FST region ma przewidziane finansowanie na rozwój nowych technologii, zieloną energię i poprawę jakości życia mieszkańców.
- **Wysoka aktywność miast i gmin** – wiele samorządów, takich jak Katowice, Gliwice czy Bielsko-Biała, już realizuje projekty zgodne z NEB, np. zazielenianie przestrzeni miejskich, rozwój niskoemisyjnego transportu i poprawę estetyki otoczenia.
- **Doświadczenie w pozyskiwaniu funduszy** – Śląsk od lat skutecznie korzysta z funduszy unijnych, co daje mu przewagę nad mniej doświadczonymi regionami.
- **Silny sektor badawczo-naukowy** – obecność uczelni wyższych i instytutów badawczych (np. Politechnika Śląska) umożliwia realizację innowacyjnych projektów wspieranych przez programy UE, takie jak Horyzont Europa.
- **Przemiany gospodarcze i społeczne** – dynamiczny rozwój nowych sektorów, takich jak przemysł high-tech, odnawialne źródła energii czy gospodarka obiegu zamkniętego, stwarza nowe możliwości dla mieszkańców i przedsiębiorców.
- **Zaangażowanie społeczności lokalnych** – rosnąca świadomość ekologiczna oraz inicjatywy obywatelskie sprzyjają wdrażaniu projektów zgodnych z zasadami NEB, co wzmacnia efektywność działań w regionie.

Wnioski i rekomendacje

- **Konieczne jest uproszczenie procedur aplikacyjnych**, zwłaszcza w przypadku lokalnych i średniej skali projektów realizowanych przez samorządy i NGO.
- **Potrzebne są programy wspierające finansowanie wkładu własnego**, aby ułatwić dostęp do dotacji mniej zasobnym podmiotom.
- **Warto stworzyć regionalny program NEB**, który połączyłby dostępne fundusze i zapewnił bardziej kompleksowe wsparcie dla projektów łączących estetykę, ekologię i inkluzywność.
- **Wzmocnienie doradztwa i edukacji w zakresie aplikowania o fundusze**, co pozwoliłoby mniejszym podmiotom lepiej przygotować wnioski i zwiększyć szanse na sukces.

Województwo śląskie dysponuje szerokim wachlarzem źródeł finansowania dla inicjatyw zgodnych z założeniami NEB. Kluczowe programy i fundusze, takie jak Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, Horyzont Europa, LIFE, EFRR czy FST, oferują wsparcie finansowe na projekty promujące zrównoważony rozwój, estetykę i inkluzywność. Szczegółowe informacje oraz harmonogramy naborów dostępne są na oficjalnych stronach internetowych poszczególnych programów.

Województwo śląskie ma dostęp do różnorodnych źródeł finansowania wspierających inicjatywy zgodne z NEB. Kluczowe jest strategiczne planowanie i dostosowanie projektów do wymogów poszczególnych programów, aby skutecznie pozyskiwać środki na transformację regionu w kierunku zrównoważonego rozwoju, estetyki i integracji społecznej.

8. Gotowość władz regionalnych, lokalnych, przedsiębiorców oraz mieszkańców na wdrożenie zasad NEB

8.1. Idea NEB – wyzwania i korzyści dla województwa śląskiego

Dla województwa śląskiego, regionu o silnym dziedzictwie przemysłowym i dynamicznie rozwijającej się gospodarce, wdrażanie zasad NEB niesie zarówno wyzwania, jak i istotne korzyści.

Wyzwania dla województwa śląskiego

- **Transformacja obszarów poprzemysłowych**
 - Województwo śląskie posiada wiele zdegradowanych terenów przemysłowych (np. pokopalniane hałdy, nieczynne zakłady hutnicze).
 - Wdrażanie NEB wymaga przekształcenia tych obszarów w nowoczesne, ekologiczne przestrzenie miejskie, co wiąże się z wysokimi kosztami inwestycyjnymi.
 - Wymagana jest integracja działań urbanistycznych z polityką ochrony środowiska i gospodarki obiegu zamkniętego.
- **Wysokie koszty wdrażania zrównoważonych rozwiązań**
 - Inwestycje zgodne z NEB, takie jak budownictwo energooszczędne, zielone dachy czy nowoczesne przestrzenie publiczne, często wymagają większych nakładów finansowych niż tradycyjne projekty.
 - Problemem może być także konieczność współfinansowania projektów przez samorządy, które nie zawsze dysponują odpowiednimi środkami.
- **Zmiana świadomości społecznej i opór przed nowoczesnymi rozwiązaniami**
 - W niektórych środowiskach nadal istnieje sceptycyzm wobec idei zrównoważonego budownictwa i modernizacji przestrzeni miejskich.
 - Konieczne są kampanie edukacyjne oraz szeroko zakrojone konsultacje społeczne, aby zwiększyć akceptację mieszkańców dla nowych rozwiązań.
- **Złożoność regulacji prawnych i planistycznych**
 - Wdrażanie NEB wymaga ścisłej współpracy różnych szczebli administracji – lokalnej, regionalnej i krajowej.

- Obecne przepisy urbanistyczne i budowlane nie zawsze są dostosowane do innowacyjnych, ekologicznych rozwiązań.
- Problemem mogą być również długie procedury administracyjne związane z uzyskiwaniem pozwoleń na budowę i adaptację przestrzeni.

Korzyści dla województwa śląskiego

- **Rewitalizacja i poprawa jakości życia**

- Projekty NEB umożliwiają odnowienie zdegradowanych przestrzeni miejskich, poprawiając komfort życia mieszkańców.
- Przykładem są realizowane w regionie projekty zielonych przestrzeni, jak modernizacja Strefy Kultury w Katowicach czy rewitalizacja doliny rzeki Rawy.
- Estetyczna i funkcjonalna przestrzeń przyciąga inwestorów oraz zwiększa atrakcyjność miast dla mieszkańców i turystów.

- **Wsparcie dla zielonej transformacji i walki ze smogiem**

- Śląsk od lat zмага się z problemem zanieczyszczenia powietrza – wdrażanie NEB poprzez ekologiczne budownictwo, zazielenianie miast i zrównoważony transport pomoże w redukcji emisji CO₂.
- Przykłady takich działań to programy wymiany źródeł ciepła czy rozwój sieci tras rowerowych i ekologicznego transportu publicznego (np. elektryczne autobusy i tramwaje).

- **Rozwój gospodarki opartej na innowacjach i nowych technologiach**

- NEB promuje wykorzystanie nowoczesnych technologii w budownictwie, takich jak prefabrykowane ekologiczne materiały czy inteligentne systemy zarządzania energią.
- Śląskie firmy budowlane, uczelnie (np. Politechnika Śląska) i instytuty badawcze mogą skorzystać na wdrażaniu nowych technologii, zwiększając swoją konkurencyjność.
- Powstanie nowych miejsc pracy związanych z zieloną gospodarką i sektorem kreatywnym.

- **Możliwość wykorzystania funduszy unijnych i krajowych**

- Województwo śląskie ma dostęp do Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (2,2 mld euro), który wspiera zieloną transformację regionów węglowych.
- Programy takie jak Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, Horyzont Europa, LIFE i Interreg oferują środki na wdrażanie projektów zgodnych z NEB.

- Dobrze zaplanowane inwestycje mogą przyciągnąć dodatkowe finansowanie prywatne.

- **Wzmocnienie tożsamości i kultury regionu**

- NEB to nie tylko kwestie ekologiczne i urbanistyczne, ale także dbałość o dziedzictwo kulturowe.
- Województwo śląskie może integrować swoje tradycje przemysłowe z nowoczesnymi rozwiązaniami architektonicznymi (np. adaptacja postindustrialnych budynków na cele kulturalne i społeczne, jak miało to miejsce w przypadku Strefy Kultury w Katowicach).

Wdrażanie NEB wiąże się zarówno z korzyściami, jak i wyzwaniami dla różnych grup interesariuszy, takich jak samorządy, przedsiębiorcy, mieszkańcy, uczelnie oraz organizacje pozarządowe.

Wyzwania dla Interesariuszy

- **Samorządy lokalne i regionalne**

- **Finansowanie projektów NEB** – konieczność pozyskiwania środków unijnych i krajowych, co wiąże się z długimi procedurami aplikacyjnymi.
- **Kompleksowość wdrażania NEB** – potrzeba koordynacji działań między różnymi sektorami i aktorami (np. urbanistyka, ochrona środowiska, transport).
- **Zmiana podejścia do planowania przestrzennego** – dostosowanie planów zagospodarowania przestrzennego do wymogów NEB i większy nacisk na estetykę oraz ekologię.
- **Zaangażowanie mieszkańców** – konieczność prowadzenia szerokich konsultacji społecznych i uwzględnienia różnych interesów w procesie planowania.

- **Przedsiębiorcy i sektor budowlany**

- **Koszty wdrażania innowacyjnych technologii** – zrównoważone materiały i inteligentne systemy zarządzania budynkami mogą być droższe niż tradycyjne rozwiązania.
- **Konieczność dostosowania się do nowych regulacji** – zmiany w przepisach budowlanych, konieczność stosowania zasad gospodarki obiegu zamkniętego.
- **Potrzeba współpracy międzysektorowej** – integracja działań firm budowlanych, deweloperów, architektów i technologów w realizacji wspólnych projektów.

- **Mieszkańcy**

- **Zmiana nawyków i akceptacja nowych rozwiązań** – potrzeba edukacji i promocji rozwiązań NEB, np. w zakresie ekologicznego transportu czy oszczędności energii.
- **Obawy dotyczące kosztów życia** – ekologiczne i estetyczne przestrzenie mogą prowadzić do gentryfikacji i wzrostu cen nieruchomości.
- **Zaangażowanie w procesy decyzyjne** – mieszkańcy muszą mieć realny wpływ na kształtowanie przestrzeni, w przeciwnym razie mogą postrzegać projekty NEB jako narzucane z góry.
- **Uczelnie i instytuty badawcze**
 - **Dostosowanie programów kształcenia** – konieczność uwzględnienia w edukacji wyzwań związanych ze zrównoważoną architekturą, urbanistyką i innowacyjnymi technologiami.
 - **Współpraca z sektorem prywatnym i samorządami** – wymaga tworzenia interdyscyplinarnych projektów i komercjalizacji wyników badań.
 - **Pozyskiwanie grantów na badania** – konkurencja o środki unijne i krajowe na projekty badawczo-rozwojowe związane z NEB.
- **Organizacje pozarządowe i ruchy społeczne**
 - **Ograniczony wpływ na politykę miejską** – nie wszystkie samorządy angażują NGO w planowanie przestrzeni.
 - **Ograniczone zasoby finansowe i kadrowe** – organizacje działające na rzecz ekologii i partycypacji społecznej często borykają się z problemem finansowania.
 - **Potrzeba aktywnej roli w edukacji i świadomości społecznej** – NEB wymaga wsparcia NGO w zakresie promocji idei inkluzywności i estetyki przestrzeni publicznych.

Korzyści dla Interesariuszy

- **Samorządy lokalne i regionalne**
 - **Poprawa jakości przestrzeni publicznych** – atrakcyjne, zielone przestrzenie miejskie zwiększają komfort życia mieszkańców i przyciągają inwestorów.
 - **Możliwość pozyskania finansowania z UE** – np. Fundusz Sprawiedliwej Transformacji, programy Interreg i Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027.
 - **Większe zaangażowanie społeczności lokalnych** – NEB promuje partycypację, co może zwiększyć zaufanie do władz lokalnych.

- **Rozwój turystyki i gospodarki kreatywnej** – inwestycje w estetyczne przestrzenie i dziedzictwo kulturowe mogą przyciągnąć turystów i inwestorów.
- **Przedsiębiorcy i sektor budowlany**
 - **Rozwój nowych rynków i innowacyjnych technologii** – NEB sprzyja rozwojowi ekologicznych technologii budowlanych i materiałów.
 - **Możliwość uzyskania dofinansowania na innowacyjne projekty** – programy UE wspierają zielone budownictwo i inteligentne miasta.
 - **Wzrost zapotrzebowania na specjalistów** – większy popyt na architektów, urbanistów i inżynierów specjalizujących się w zrównoważonym rozwoju.
- **Mieszkańcy**
 - **Poprawa komfortu życia** – więcej terenów zielonych, czystsze powietrze, lepsza infrastruktura transportowa.
 - **Zmniejszenie kosztów energii** – energooszczędne budynki i inteligentne zarządzanie energią obniżają rachunki.
 - **Większa dostępność przestrzeni publicznych** – inkluzywne miasta uwzględniają potrzeby różnych grup społecznych, w tym osób starszych i z niepełnosprawnościami.
- **Uczelnie i instytuty badawcze**
 - **Większe możliwości finansowania badań i współpracy międzynarodowej** – NEB jest priorytetem UE, co zwiększa dostępność grantów.
 - **Rozwój interdyscyplinarnych programów edukacyjnych** – współpraca architektów, inżynierów, ekonomistów i ekologów w ramach nowych kierunków studiów.
 - **Transfer wiedzy do sektora prywatnego** – możliwość komercjalizacji innowacyjnych technologii i rozwiązań urbanistycznych.
- **Organizacje pozarządowe i ruchy społeczne**
 - **Większe możliwości wpływu na politykę miejską** – NEB promuje konsultacje społeczne i angażowanie NGO w procesy decyzyjne.
 - **Możliwość pozyskiwania funduszy na projekty społeczne i ekologiczne** – organizacje mogą ubiegać się o dotacje na działania związane z NEB.
 - **Budowanie świadomości ekologicznej i społecznej** – NEB to szansa na promowanie wartości związanych z zrównoważonym rozwojem i inkluzywnością.

8.2. Analiza SWOT dla wdrażania NEB na Śląsku

Kategoria	Opis
Mocne strony (Strengths)	- Dziedzictwo przemysłowe – duży potencjał do rewitalizacji terenów poprzemysłowych (kopalnie, huty, hałdy, stare osiedla robotnicze). Możliwość adaptacji istniejących obiektów na nowe funkcje (np. przestrzenie kulturalne, biura, mieszkania). - Dobrze rozwinięta infrastruktura miejska i transportowa – region posiada rozbudowaną sieć dróg, kolei i transportu publicznego, co ułatwia wdrażanie koncepcji zrównoważonej mobilności. - Silne ośrodki akademickie i badawcze – Politechnika Śląska, Uniwersytet Śląski, ASP w Katowicach oraz instytuty badawcze wspierające innowacyjne technologie w budownictwie i urbanistyce. - Doświadczenie w pozyskiwaniu funduszy unijnych – Śląsk już wcześniej korzystał z unijnych środków na restrukturyzację przemysłu i inwestycje w infrastrukturę. - Aktywność organizacji społecznych i ekologicznych – duża liczba NGO zajmujących się transformacją regionu i ekologicznymi inicjatywami (np. ruchy antysmogowe, stowarzyszenia promujące zieloną architekturę). - Kultura współpracy miast – Metropolia Górnośląsko-Zagłębiowska (GZM) daje możliwość koordynowania działań wdrożeniowych na poziomie regionalnym.
Słabe strony (Weaknesses)	- Silne powiązania z przemysłem ciężkim i energetyką węglową – trudność w przestawieniu gospodarki regionu na bardziej ekologiczne sektory. - Problem zanieczyszczenia powietrza i degradacji środowiska – wysoka emisja pyłów i smogu utrudnia realizację celów związanych z NEB. - Brak powszechnej świadomości ekologicznej – mieszkańcy nie zawsze postrzegają konieczność inwestowania w zrównoważoną architekturę i urbanistykę. - Stare budownictwo i infrastruktura – konieczność kosztownej modernizacji wielu budynków, w tym osiedli robotniczych i bloków z wielkiej płyty. - Rozproszenie decyzyjne między miastami – brak jednolitej strategii wdrażania NEB, różne priorytety poszczególnych samorządów. - Opór mieszkańców wobec zmian – niechęć do nowych koncepcji urbanistycznych, zwłaszcza jeśli oznaczają wyższe koszty życia lub ograniczenia w użytkowaniu aut.

Kategoria	Opis
Szanse (Opportunities)	- Fundusze z UE (m.in. Zielony Ład, Fundusz Sprawiedliwej Transformacji, Fundusze Spójności, Horyzont Europa) – możliwość uzyskania środków na modernizację infrastruktury i wdrażanie ekologicznych technologii. - Wzrost zainteresowania zrównoważonym budownictwem – coraz więcej firm wdraża ekologiczne rozwiązania, co może prowadzić do powstawania innowacyjnych projektów architektonicznych. - Rozwój turystyki przemysłowej i kulturowej – adaptacja przemysłowych przestrzeni na nowe funkcje (np. Muzeum Śląskie w Katowicach, Strefa Kultury, rewitalizacja Nikiszowca). - Gospodarka obiegu zamkniętego – możliwość wykorzystania odpadów budowlanych, materiałów z rozbiórek do tworzenia nowych, ekologicznych inwestycji. - Poprawa jakości życia mieszkańców – rozwój zielonych przestrzeni, lepsza estetyka miast, poprawa zdrowia publicznego dzięki walce ze smogiem. - Współpraca międzysektorowa – NEB może połączyć architektów, urbanistów, artystów, przedsiębiorców i mieszkańców w realizacji wspólnych projektów.
Zagrożenia (Threats)	- Opór społeczny wobec zmian – część mieszkańców może nie akceptować ekologicznych rozwiązań (np. ograniczenie ruchu samochodowego, zmiany w krajobrazie miast). - Wysokie koszty wdrażania ekologicznych technologii – problem szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz samorządów z ograniczonym budżetem. - Bariery administracyjne i biurokratyczne – długi proces uzyskiwania pozwoleń i wsparcia finansowego, skomplikowane procedury przetargowe. - Niepewność gospodarcza – kryzysy finansowe i wzrost kosztów materiałów budowlanych mogą ograniczyć inwestycje w nowoczesne technologie. - Konflikty interesów między inwestorami a mieszkańcami – niektóre projekty mogą budzić kontrowersje, jeśli nie będą uwzględniać potrzeb społecznych. - Ryzyko greenwashingu – firmy i instytucje mogą stosować „eko-marketing” bez rzeczywistego wdrażania zrównoważonych rozwiązań.

Aby skutecznie wdrożyć zasady Nowego Europejskiego Bauhausu na Śląsku, warto podjąć następujące działania:

-
- **Działania edukacyjne i informacyjne – kampanie zwiększające świadomość mieszkańców i przedsiębiorców na temat korzyści NEB.**
 - **Zintegrowane planowanie przestrzenne – koordynacja działań na poziomie Metropolii GZM, aby uniknąć rozproszenia inicjatyw.**
 - **Wsparcie finansowe i legislacyjne – uproszczenie procedur pozyskiwania środków oraz zachęty dla firm wdrażających ekologiczne technologie.**
 - **Inwestycje w badania i innowacje – wykorzystanie potencjału uczelni i instytutów badawczych do testowania nowych rozwiązań urbanistycznych.**
 - **Dialog społeczny i partycypacja obywatelska – angażowanie mieszkańców w procesy projektowania miast, aby zmniejszyć opór wobec zmian.**
 - **NEB może stać się motorem transformacji regionu, ale wymaga to kompleksowego podejścia i współpracy między samorządami, przedsiębiorcami i społeczeństwem.**
-

8.3. Analiza PEST (czynniki polityczne, ekonomiczne, społeczne, technologiczne)

Kategoria	Opis
Polityczne (Political)	- Wsparcie polityczne Unii Europejskiej – Nowy Europejski Bauhaus (NEB) jest częścią Zielonego Ładu, a więc kluczowym elementem polityki Unii Europejskiej, która promuje zrównoważoną transformację miast. To daje regionowi śląskiemu dostęp do różnorodnych funduszy unijnych na wdrożenie ekologicznych rozwiązań (np. Fundusz Sprawiedliwej Transformacji). - Wspierające polityki rządu krajowego – Polska, jako część Unii Europejskiej, również wdraża polityki na rzecz transformacji energetycznej oraz zrównoważonego rozwoju miast. Rząd RP wspiera przejście na odnawialne źródła energii i modernizację infrastruktury, co sprzyja realizacji celów NEB. Dzięki wsparciu krajowym oraz unijnym region może pozyskać środki na inwestycje w nowoczesne technologie i ekologiczne rozwiązania w miastach. - Współpraca metropolitalna – Istnieje formalna współpraca między miastami regionu w ramach Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM), co ułatwia wdrażanie wspólnych strategii rozwoju i NEB. GZM, w której skład wchodzi wiele miast i gmin Śląska, stwarza możliwość koordynowania działań i realizowania projektów w ramach NEB na poziomie regionalnym. Metropolia może stać się platformą współpracy pomiędzy samorządami, firmami i organizacjami pozarządowymi. Wspólne podejmowanie decyzji i dzielenie się zasobami może przyspieszyć proces transformacji regionu - Brak spójnych strategii samorządowych – Choć GZM stwarza możliwość współpracy, to wciąż istnieje brak jednolitej strategii rozwoju dla wszystkich miast w regionie. Miasta mogą mieć różne priorytety i wizje rozwoju, co utrudnia realizację spójnych projektów. Ponadto samorządy o mniejszych budżetach mogą mieć trudności w zapewnieniu odpowiednich zasobów finansowych na inwestycje związane z NEB. Konieczne jest zatem wdrożenie wspólnej wizji i zintegrowanych działań na poziomie regionu Różne miasta w regionie mogą mieć odmienne priorytety polityczne, co może prowadzić do opóźnień w realizacji projektów w ramach NEB, jeśli nie będzie wspólnej strategii.
Ekonomiczne (Economic)	- Fundusze z Unii Europejskiej i krajowe programy wsparcia – Wdrażanie NEB może liczyć na wsparcie finansowe z funduszy UE (np. Zielony Ład, Fundusz Sprawiedliwej Transformacji), co stwarza ogromne możliwości dla inwestycji w zrównoważoną urbanistykę i innowacyjne technologie.

Kategoria	Opis
	Fundusze unijne stanowią kluczowe źródło finansowania transformacji regionu. Programy takie jak Fundusz Sprawiedliwej Transformacji, który ma na celu wspieranie regionów najbardziej zależnych od przemysłu węglowego, oferują znaczące wsparcie finansowe na realizację projektów związanych z ekologiczną transformacją, zrównoważonym budownictwem oraz rozwojem zielonych przestrzeni. Programy takie jak Horyzont Europa czy Zielony Ład również umożliwiają finansowanie innowacyjnych projektów związanych z miastami przyszłości. - Transformacja gospodarki opartej na węglu – Śląsk to region, w którym dominują przemysł węglowy i ciężka przemysłowa produkcja. Transformacja gospodarki związana z odejściem od węgla jest wyzwaniem, ale także szansą na rozwój zielonych technologii i zielonej energii. Przemiany w przemyśle energetycznym, w tym inwestycje w odnawialne źródła energii (OZE), mogą stać się fundamentem przyszłego rozwoju gospodarki regionu. Zrównoważona urbanistyka, inteligentne budynki i zrównoważony transport stanowią klucz do rozwoju regionu po transformacji węgla. - Wysokie koszty wprowadzenia ekologicznych technologii – Początkowe inwestycje w technologie zrównoważonego budownictwa, inteligentne systemy zarządzania miastami czy odnawialne źródła energii mogą być kosztowne, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz samorządów. Choć region ma dostęp do funduszy unijnych, początkowe koszty wdrażania nowych technologii związanych z NEB są wysokie. Modernizacja infrastruktury, inwestycje w odnawialne źródła energii, budowa ekologicznych budynków, wdrażanie inteligentnych systemów zarządzania miastami – to wszystko wiąże się z dużymi nakładami finansowymi. Dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz samorządów z ograniczonym budżetem może to stanowić istotną barierę. - Potrzeba inwestycji w infrastrukturę – Region Śląska wymaga dużych inwestycji w modernizację infrastruktury miejskiej. Przestarzała infrastruktura transportowa, energetyczna i wodociągowa wymaga gruntownej modernizacji, aby stała się bardziej zrównoważona i ekologiczna. Konieczne są inwestycje w nowoczesny transport publiczny, rozbudowę sieci OZE, rewitalizację terenów postindustrialnych oraz poprawę efektywności energetycznej budynków. Choć koszty są wysokie, inwestycje te przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców.
Społeczne (Social)	- Świadomość ekologiczna mieszkańców – W Śląsku, zwłaszcza w większych miastach, coraz bardziej rośnie świadomość związana z ochroną środowiska i zmianami klimatycznymi. Wzrost liczby inicjatyw ekologicznych (np. ruchy

Kategoria	Opis
	antysmogowe, edukacja ekologiczna) stwarza sprzyjające warunki do wdrożenia zasad NEB. W regionie Śląska w ostatnich latach świadomość ekologiczna mieszkańców wzrosła, głównie dzięki organizacjom ekologicznym, które prowadzą kampanie informacyjne na temat smogu, ochrony środowiska i zmian klimatycznych. Dzięki tym inicjatywom, ludzie zaczynają dostrzegać konieczność zrównoważonej transformacji miast i regionu. Jednak nie wszyscy mieszkańcy są równie zaawansowani w swojej świadomości, co może wymagać dalszej edukacji na temat korzyści płynących z wdrożenia NEB. - Opór wobec zmian – Mimo rosnącej świadomości ekologicznej, część mieszkańców może mieć opory przed zmianami, zwłaszcza gdy wiążą się one z utrudnieniami w codziennym życiu (np. zmiany w infrastrukturze transportowej, zakaz wjazdu do centrum miasta). Pomimo rosnącej świadomości, część mieszkańców może opierać się zmianom związanym z wprowadzaniem ekologicznych rozwiązań, zwłaszcza jeśli wiążą się one z ograniczeniami w codziennym życiu. Na przykład, zmiany w układzie komunikacyjnym (np. ograniczenie ruchu samochodowego w centrum miast) mogą napotkać opór, zwłaszcza wśród osób przywiązanych do tradycyjnego stylu życia. Wymaga to skutecznej komunikacji, zrozumienia i edukacji, aby mieszkańcy widzieli korzyści płynące z wdrażanych rozwiązań. - Potrzeba edukacji – Aby pełne wdrożenie zasad NEB było możliwe, kampanie edukacyjne i informacyjne będą kluczowe. Śląsk potrzebuje szeroko zakrojonych działań mających na celu zwiększenie świadomości o znaczeniu zrównoważonego rozwoju, ekologicznego budownictwa i korzyści wynikających z transformacji miast. Należy również wspierać edukację ekologiczną w szkołach oraz organizować warsztaty dla lokalnych społeczności. - Zróżnicowanie społeczne – Region śląski charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem społecznym, co może prowadzić do trudności w uzyskaniu powszechnego poparcia dla projektów związanych z NEB. Region charakteryzuje się zróżnicowaniem społecznym – są obszary rozwinięte, takie jak Katowice czy Gliwice, ale i obszary słabiej rozwinięte, gdzie poziom życia i świadomość ekologiczna mogą być niższe. Należy więc uwzględnić te różnice i przygotować odpowiednie programy wsparcia dla mniej rozwiniętych części regionu.

Kategoria	Opis
Technologiczne (Technological)	- Dostępność nowych technologii – Region Śląska jest dobrze przygotowany pod względem dostępności nowych technologii związanych z zrównoważonym budownictwem, zieloną energią i technologiami ekologicznymi. Uczelnie wyższe, takie jak Politechnika Śląska, oraz instytuty badawcze oferują wsparcie w zakresie rozwoju nowych technologii. Istnieje również dobrze rozwinięty sektor innowacji, który może wspierać realizację projektów związanych z NEB. - Nowoczesne technologie budowlane – W regionie Śląska istnieje ogromny potencjał do wdrażania nowoczesnych technologii budowlanych. Mowa tu o pasywnych budynkach, zielonych dachach, wykorzystaniu materiałów z recyklingu, technologii oszczędzania energii czy także produkcji materiałów budowlanych o niskim śladzie węglowym. Zastosowanie tych technologii w regionie może przyczynić się do zrównoważonego rozwoju, zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich. - Cyfryzacja i inteligentne systemy zarządzania – Region może wykorzystać dostęp do nowoczesnych technologii cyfrowych w budowie tzw. inteligentnych miast. Technologie bazujące na IoT (Internet of Things) pozwalają na efektywne zarządzanie miastem, poprawę jakości powietrza, zarządzanie ruchem drogowym czy poprawę efektywności energetycznej budynków. Rozwój tych technologii może poprawić jakość życia mieszkańców i zmniejszyć negatywny wpływ miast na środowisko. - Wyzwania związane z przestarzałą infrastrukturą – Pomimo dostępności nowoczesnych technologii, wiele miast Śląska posiada starą, przestarzałą infrastrukturę, która wymaga kosztownej modernizacji i przystosowania do nowych standardów technologicznych. - Potrzebna integracja technologii – Konieczność integracji nowych technologii z istniejącymi systemami miejskimi może napotkać trudności w kwestiach interoperacyjności i dostosowania istniejącej infrastruktury.

Analiza PEST ukazuje, że wdrożenie zasad NEB w regionie śląskim napotyka na różnorodne wyzwania, ale także stwarza szereg możliwości:

Politycznie – region ma wsparcie Unii Europejskiej oraz krajowe inicjatywy wspierające transformację, ale brakuje spójności w realizacji strategii w poszczególnych miastach.

Ekonomicznie – region ma dostęp do funduszy unijnych, ale transformacja będzie wymagała dużych inwestycji, zwłaszcza w modernizację infrastruktury.

Społecznie – istnieje rosnąca świadomość ekologiczna, ale może być opór wobec zmian, co wymaga działań edukacyjnych.

Technologicznie – dostęp do nowoczesnych technologii jest na dobrym poziomie, ale region boryka się z problemem przestarzałej infrastruktury.

Przy odpowiednim zarządzaniu, wsparciu politycznym oraz edukacji społecznej, Śląsk ma duży potencjał do skutecznego wdrożenia NEB.

8.4. Bariery wdrażania NEB na poziomie regionalnym

Bariery instytucjonalne i administracyjne

Wdrażanie NEB na poziomie regionalnym, w województwie śląskim, napotyka na szereg barier instytucjonalnych i administracyjnych. Problemy te wpływają na tempo oraz skuteczność realizacji projektów zgodnych z ideą NEB, która zakłada integrację zrównoważonego rozwoju, estetyki oraz włączenia społecznego.

- **Długotrwałe procedury biurokratyczne związane z pozyskiwaniem funduszy**

Jednym z kluczowych problemów jest skomplikowany proces aplikowania o fundusze unijne oraz krajowe, które mogą wspierać inicjatywy NEB. Procedury związane z pozyskaniem środków wymagają spełnienia licznych formalnych wymogów, co wydłuża czas oczekiwania na decyzje oraz generuje dodatkowe koszty administracyjne. Małe i średnie przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego często borykają się z trudnościami w przygotowaniu wymaganej dokumentacji, co ogranicza ich zdolność do aplikowania o fundusze.

- **Brak jasnych regulacji i wytycznych dotyczących wdrażania NEB**

Kolejnym istotnym wyzwaniem jest brak jednoznacznych regulacji prawnych oraz wytycznych dotyczących implementacji założeń NEB w kontekście regionalnym. W województwie śląskim nie istnieją spójne mechanizmy legislacyjne i operacyjne, które pozwalałyby na skuteczne planowanie oraz wdrażanie projektów zgodnych z NEB. Brak jednoznacznych standardów oraz procedur prowadzi do niepewności wśród inwestorów, architektów oraz urbanistów, co może hamować inicjatywy rewitalizacyjne i ekologiczne.

- **Trudności w koordynacji działań między różnymi poziomami administracji**

Województwo śląskie charakteryzuje się skomplikowaną strukturą administracyjną, obejmującą liczne jednostki samorządu terytorialnego, instytucje regionalne oraz organy centralne. Brak efektywnej koordynacji działań między poszczególnymi poziomami administracji utrudnia realizację projektów NEB. Problemy te wynikają m.in. z niejasnego podziału kompetencji, niedostatecznej komunikacji oraz różnic w priorytetach strategicznych poszczególnych jednostek.

Dodatkowym wyzwaniem jest niedostateczna integracja różnych programów finansowych oraz polityk rozwojowych, co skutkuje rozproszonym podejściem do wdrażania NEB. Brak wspólnych platform wymiany informacji oraz narzędzi koordynacyjnych sprawia, że inicjatywy podejmowane w ramach NEB często są fragmentaryczne i nie w pełni wykorzystują potencjał regionalnej współpracy.

Wnioski

Aby skutecznie wdrożyć założenia NEB w województwie śląskim, konieczne jest usprawnienie procedur biurokratycznych, stworzenie spójnych regulacji oraz poprawa koordynacji między różnymi poziomami administracji. Kluczowe działania powinny obejmować uproszczenie procedur

aplikacyjnych, wprowadzenie jasnych wytycznych dla projektów NEB oraz stworzenie mechanizmów ułatwiających współpracę między instytucjami na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. Wprowadzenie tych zmian pozwoli na efektywniejsze wykorzystanie potencjału NEB w kontekście rewitalizacji i transformacji regionu śląskiego.

Bariery finansowe

Implementacja NEB w województwie śląskim wymaga znaczących nakładów finansowych. Wśród głównych barier finansowych można wyróżnić wysokie koszty inwestycji, niewystarczające wsparcie dla sektora MŚP oraz ryzyko niedostatecznych środków na długoterminowe utrzymanie projektów.

- **Wysoki koszt inwestycji w ekologiczne budownictwo i infrastrukturę**

Jednym z kluczowych wyzwań finansowych jest wysoki koszt wdrażania nowoczesnych, ekologicznych technologii budowlanych oraz innowacyjnej infrastruktury. Zielone budownictwo, energooszczędne systemy oraz technologie oparte na odnawialnych źródłach energii wymagają znacznych nakładów inwestycyjnych. Dla wielu podmiotów, zwłaszcza samorządów i przedsiębiorstw, stanowi to istotną barierę ograniczającą wdrażanie projektów zgodnych z ideą NEB.

- **Brak wystarczającego wsparcia finansowego dla MŚP**

MŚP odgrywają kluczową rolę w realizacji inicjatyw NEB, jednak często napotykają trudności w pozyskiwaniu funduszy na innowacyjne projekty. Brak dostępu do preferencyjnych kredytów, dotacji czy mechanizmów wsparcia finansowego ogranicza ich możliwości inwestycyjne. Ponadto skomplikowane procedury aplikacyjne oraz wymagania administracyjne stanowią dodatkową barierę w pozyskiwaniu środków na rozwój ekologicznych technologii i projektów budowlanych.

- **Ryzyko braku długoterminowych funduszy na utrzymanie nowych inwestycji**

Kolejnym problemem jest brak strategii finansowej zapewniającej długoterminowe utrzymanie i eksploatację zrealizowanych inwestycji. Wiele projektów NEB wymaga stałego finansowania na konserwację, modernizację oraz dostosowanie do zmieniających się standardów technologicznych i środowiskowych. Brak odpowiednich mechanizmów finansowania może prowadzić do sytuacji, w której zrealizowane inwestycje tracą swoją efektywność, a ich utrzymanie staje się problematyczne dla samorządów oraz innych podmiotów odpowiedzialnych za ich eksploatację.

Wnioski

Aby skutecznie przezwyciężyć bariery finansowe związane z wdrażaniem NEB w województwie śląskim, konieczne jest zwiększenie dostępności funduszy unijnych oraz krajowych, uproszczenie procedur aplikacyjnych dla MŚP oraz opracowanie strategii długoterminowego finansowania inwestycji. Kluczowe znaczenie ma także rozwój mechanizmów wsparcia, takich jak programy dotacyjne, preferencyjne pożyczki oraz partnerstwa publiczno-prywatne, które mogą przyczynić się do efektywniejszej realizacji projektów zgodnych z zasadami NEB.

Bariery społeczne i mentalnościowe

Wdrażanie NEB w województwie śląskim napotyka również na istotne bariery społeczne i mentalnościowe. Opór mieszkańców wobec zmian, niska świadomość ekologiczna oraz możliwość protestów mogą znacząco wpływać na tempo i zakres realizacji projektów zgodnych z NEB.

- **Oporność mieszkańców wobec zmian w przestrzeni publicznej**

Jednym z kluczowych wyzwań społecznych jest sceptycyzm mieszkańców wobec zmian w ich bezpośrednim otoczeniu. Ludzie często przywiązują się do istniejącej infrastruktury i układu przestrzennego, dlatego modernizacje czy nowe projekty budowlane mogą budzić niepokój. Obawy te mogą dotyczyć m.in. utraty miejsc parkingowych, zmiany charakteru osiedli czy ewentualnych utrudnień w codziennym funkcjonowaniu. W niektórych przypadkach brak wcześniejszej konsultacji z lokalną społecznością może prowadzić do negatywnego odbioru inwestycji oraz spowolnienia ich realizacji.

- **Brak wystarczającej świadomości ekologicznej**

Niska świadomość ekologiczna mieszkańców może stanowić poważną przeszkodę w implementacji projektów NEB, które zakładają zrównoważony rozwój oraz stosowanie ekologicznych rozwiązań w budownictwie i urbanistyce. Mieszkańcy mogą nie dostrzegać korzyści wynikających z zielonych inwestycji, takich jak poprawa jakości powietrza, efektywność energetyczna czy podniesienie komfortu życia. Brak edukacji w zakresie ochrony środowiska oraz korzyści płynących z nowoczesnych technologii ekologicznych powoduje, że wiele osób podchodzi do tych zmian z rezerwą lub niechęcią.

- **Możliwe protesty związane z nowymi inwestycjami**

Wdrażanie NEB może również spotkać się z bezpośrednim sprzeciwem lokalnych społeczności, wyrażanym poprzez protesty lub petycje przeciwko realizacji określonych projektów. Przyczyny takich działań mogą wynikać z obaw o wzrost kosztów utrzymania, zmiany w lokalnym krajobrazie czy potencjalne zakłócenia spokoju. Brak odpowiedniej komunikacji oraz włączenia mieszkańców w proces decyzyjny może potęgować negatywne nastawienie wobec nowych inwestycji. Kluczowym elementem niwelowania tej bariery jest prowadzenie dialogu społecznego, konsultacji oraz kampanii informacyjnych, które pomogą mieszkańcom zrozumieć i zaakceptować planowane zmiany.

- **Obawy o wzrost kosztów życia**

Mieszkańcy mogą obawiać się, że nowe inwestycje ekologiczne przyczynią się do wzrostu czynszów, kosztów eksploatacji nieruchomości oraz podatków lokalnych. W efekcie mogą pojawiać się negatywne nastroje wobec wdrażanych projektów.

- **Brak aktywnego zaangażowania społeczności lokalnych**

Jeśli mieszkańcy nie są włączeni w proces planowania inwestycji, może to prowadzić do oporu wobec zmian. Ograniczone konsultacje społeczne lub brak skutecznej komunikacji między inwestorami a społecznościami lokalnymi mogą powodować konflikty i hamować realizację projektów.

Wnioski

Bariery społeczne i mentalnościowe mają istotny wpływ na wdrażanie NEB w województwie śląskim. Odpowiednia komunikacja, edukacja ekologiczna oraz włączanie mieszkańców w proces planowania i realizacji inwestycji mogą pomóc w minimalizowaniu oporu oraz zwiększeniu akceptacji dla zmian w przestrzeni publicznej.

Bariery technologiczne i infrastrukturalne

Wdrażanie NEB w województwie śląskim wymaga nowoczesnych rozwiązań technologicznych oraz dobrze rozwiniętej infrastruktury miejskiej. Jednakże w regionie występują liczne bariery technologiczne i infrastrukturalne, które mogą utrudniać realizację projektów zgodnych z ideą NEB.

- **Niedostateczna dostępność nowoczesnych technologii na rynku lokalnym**

Jednym z kluczowych wyzwań jest ograniczona dostępność nowoczesnych, ekologicznych technologii i materiałów budowlanych na rynku lokalnym. Innowacyjne rozwiązania, takie jak inteligentne systemy zarządzania energią, zaawansowane materiały izolacyjne czy technologie zielonej infrastruktury, często są trudno dostępne lub ich koszt pozostaje zbyt wysoki dla lokalnych inwestorów i samorządów. Brak odpowiednich dostawców oraz specjalistycznych firm wdrażających nowoczesne rozwiązania może powodować opóźnienia w realizacji projektów oraz zwiększać ich koszty.

- **Konieczność modernizacji przestarzałej infrastruktury miejskiej**

Wiele miast w województwie śląskim boryka się z problemem przestarzałej infrastruktury, która nie jest przystosowana do wdrażania nowoczesnych technologii. Sieci energetyczne, wodociągowe oraz systemy transportowe wymagają gruntownej modernizacji, aby mogły skutecznie współpracować z ekologicznymi i inteligentnymi rozwiązaniami. Brak odpowiednich inwestycji w infrastrukturę bazową może ograniczać możliwość wdrażania innowacyjnych projektów urbanistycznych oraz utrudniać osiągnięcie celów NEB związanych z efektywnością energetyczną i zrównoważonym rozwojem.

- **Wysokie koszty wprowadzenia inteligentnych systemów zarządzania miastem**

Nowoczesne rozwiązania smart city, takie jak systemy inteligentnego oświetlenia, zarządzania ruchem czy monitorowania jakości powietrza, wymagają dużych nakładów finansowych na wdrożenie i utrzymanie. Wysokie koszty zakupu i implementacji zaawansowanych technologii mogą stanowić istotną barierę, zwłaszcza dla mniejszych miast i gmin, które dysponują ograniczonymi budżetami. Dodatkowo konieczność integracji różnych systemów informatycznych oraz szkolenia kadry zarządzającej miastem w zakresie obsługi nowoczesnych technologii może generować dodatkowe trudności.

Wnioski

Bariery technologiczne i infrastrukturalne stanowią istotne wyzwanie dla wdrażania NEB w województwie śląskim. Kluczowe działania w tym obszarze powinny obejmować wspieranie lokalnych dostawców innowacyjnych technologii, modernizację infrastruktury miejskiej oraz zapewnienie

odpowiednich funduszy na rozwój inteligentnych systemów zarządzania miastem. Dzięki temu możliwe będzie skuteczniejsze wdrażanie idei NEB i poprawa jakości życia mieszkańców regionu.

Bariery prawne i regulacyjne

Wdrażanie innowacyjnych rozwiązań związanych z NEB wymaga dostosowania przepisów prawa budowlanego, ochrony środowiska oraz planowania przestrzennego. Niestety, obecne regulacje nie zawsze sprzyjają wprowadzaniu nowoczesnych technologii i ekologicznych standardów.

- **Niejasne przepisy dotyczące zielonego budownictwa**

W Polsce nie ma jednolitych i spójnych wytycznych w zakresie ekologicznych standardów budowlanych, co prowadzi do niepewności wśród inwestorów i deweloperów. Brak precyzyjnych regulacji może powodować trudności w projektowaniu i realizacji zrównoważonych budynków zgodnych z założeniami NEB.

- **Długi czas uzyskiwania pozwoleń**

Procesy administracyjne związane z uzyskaniem niezbędnych zgód i pozwoleń na inwestycje mogą być długotrwałe i skomplikowane. Przedłużające się procedury mogą prowadzić do wzrostu kosztów i zniechęcać inwestorów do wdrażania nowoczesnych, ekologicznych projektów.

- **Niedostosowanie przepisów do innowacyjnych rozwiązań**

Dynamiczny rozwój technologii ekologicznych i inteligentnych systemów zarządzania miastem wymaga elastycznych regulacji prawnych. Obecne przepisy często nie uwzględniają nowych trendów, co może hamować wdrażanie innowacyjnych koncepcji.

Wnioski

Bariery prawne i regulacyjne stanowią istotne wyzwanie dla wdrażania NEB w województwie śląskim. Brak jednoznacznych wytycznych dotyczących zielonego budownictwa, skomplikowane i czasochłonne procedury administracyjne oraz niedostosowanie przepisów do nowoczesnych technologii mogą znacząco spowolnić realizację innowacyjnych inwestycji. W celu skutecznego wdrażania projektów zgodnych z NEB konieczne jest uproszczenie regulacji, skrócenie procesów administracyjnych oraz dostosowanie prawa do dynamicznych zmian technologicznych w obszarze zrównoważonego budownictwa i urbanistyki.

Bariery edukacyjne i kompetencyjne

NEB zakłada stosowanie innowacyjnych technologii oraz projektowanie przestrzeni miejskiej w sposób zrównoważony i estetyczny. Jednakże, aby skutecznie wdrażać te idee, konieczne jest posiadanie odpowiednich kompetencji wśród decydentów, specjalistów oraz mieszkańców.

- **Brak wyspecjalizowanej kadry**

Na rynku brakuje ekspertów zajmujących się zielonym budownictwem, architekturą cyrkularną oraz inteligentnymi systemami zarządzania miastem. Niedostatek specjalistów może spowalniać procesy wdrażania i ograniczać możliwości realizacji innowacyjnych projektów.

- **Niewystarczające programy szkoleniowe**

Ograniczona liczba kursów i szkoleń dla urzędników, architektów, urbanistów oraz firm budowlanych powoduje, że nowe technologie i koncepcje wdrażane są wolniej. Konieczne jest zwiększenie dostępu do edukacji w zakresie ekologicznych technologii oraz zarządzania miastem w duchu NEB.

- **Niski poziom świadomości wśród decydentów**

Nie wszyscy przedstawiciele administracji publicznej są świadomi korzyści wynikających z wdrażania rozwiązań zgodnych z NEB. Brak dostatecznej wiedzy może skutkować niskim priorytetem dla zrównoważonych inwestycji oraz problemami w ich skutecznym planowaniu i realizacji.

Wnioski

Bariery edukacyjne i kompetencyjne stanowią istotny czynnik hamujący wdrażanie NEB w województwie śląskim. Brak wyspecjalizowanej kadry, ograniczona oferta szkoleń oraz niski poziom świadomości wśród decydentów sprawiają, że innowacyjne rozwiązania wdrażane są wolniej i mniej efektywnie. Aby skutecznie realizować założenia NEB, konieczne jest zwiększenie inwestycji w edukację i szkolenia, rozwój programów kształcenia w zakresie ekologicznego budownictwa i urbanistyki oraz promowanie świadomości wśród przedstawicieli administracji publicznej i sektora prywatnego.

NEB otwiera nowe możliwości dla wszystkich grup interesariuszy, ale wymaga ich ścisłej współpracy i dostosowania się do nowych wyzwań.

Samorządy i przedsiębiorcy mogą skorzystać z dodatkowego finansowania na innowacyjne projekty, ale muszą uprościć procesy administracyjne i wdrażać nowe technologie.

Mieszkańcy zyskają lepszą jakość życia, ale konieczne są działania edukacyjne, by zwiększyć ich zaangażowanie w projekty NEB.

Uczelnie i NGO mają szansę odegrać kluczową rolę w badaniach i kształtowaniu świadomości społecznej, jeśli uzyskają odpowiednie wsparcie finansowe.

NEB to nie tylko wyzwanie, ale wielka szansa na stworzenie innowacyjnego, zrównoważonego i estetycznego środowiska życia w województwie śląskim.

9. Dobre praktyki wdrażania wartości NEB w województwie śląskim

9.1. Przykłady dobrych praktyk wdrażania projektów

Celem tej części analizy jest przedstawienie dobrych praktyk wdrażania wartości NEB w województwie śląskim, w Polsce i na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem przykładów udanych inicjatyw, projektów i strategii, które odzwierciedlają zasady zrównoważonego rozwoju, estetyki i inkluzyjności w praktyce. Śląsk to region, który zmagają się z wyzwaniami związanymi z transformacją energetyczną, przemysłową historią oraz potrzebą poprawy jakości życia mieszkańców.

Kryteria wyboru dobrych praktyk

Aby móc wskazać przykłady dobrych praktyk, które skutecznie wdrażają wartości NEB, konieczne jest uwzględnienie trzech podstawowych kryteriów:

- **Zrównoważony rozwój:** Projekty muszą być zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Oznacza to, że inicjatywy powinny wykorzystywać ekologiczne rozwiązania, technologie energooszczędne, odnawialne źródła energii, a także wspierać adaptację do zmian klimatycznych. Projekty powinny również przyczyniać się do ochrony zasobów naturalnych i bioróżnorodności, minimalizując ich negatywny wpływ na środowisko.
- **Estetyka:** Przestrzenie tworzone w ramach projektów muszą być atrakcyjne wizualnie i funkcjonalne. Ważne jest, aby nowe rozwiązania harmonijnie wkomponowały się w istniejącą tkankę miejską, poprawiając jej jakość i przyczyniając się do lepszej jakości życia mieszkańców. Estetyka przestrzeni obejmuje także kwestie związane z publiczną przestrzenią, designem, zielenią miejską, a także dostępnością tych przestrzeni dla różnych grup społecznych.
- **Inkluzyjność:** Projekty powinny być dostępne i przyjazne dla wszystkich grup społecznych. Ważne jest, aby przestrzenie były zaprojektowane w sposób, który umożliwia równy dostęp do wszystkich zasobów i usług. Inkluzyjność obejmuje również procesy partycypacyjne, angażujące mieszkańców w proces planowania i wdrażania działań, tak aby odpowiadały one na rzeczywiste potrzeby społeczności.

Dobre praktyki na Śląsku.

Strefa Kultury w Katowicach^{81 82}

Strefa Kultury w Katowicach to przykład udanej rewitalizacji terenów poprzemysłowych, gdzie na obszarze dawnej kopalni "Katowice" powstały nowoczesne obiekty kulturalne i biznesowe. Projekt ten obejmował adaptację istniejących budynków przemysłowych oraz wzniesienie nowych obiektów, takich jak Muzeum Śląskie, siedziba Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia (NOSPR) oraz Międzynarodowe Centrum Kongresowe (MCK).

- Nazwa i lokalizacja: Strefa Kultury, Katowice.
- Opis inicjatywy: Rewitalizacja poprzemysłowych terenów w centrum Katowic, mająca na celu przekształcenie dawnych terenów przemysłowych (zlokalizowanych w pobliżu dawnej kopalni "Katowice") w centrum kultury, nauki i biznesu. Projekt obejmował adaptację starych, przemysłowych budynków na nowoczesne obiekty, takie jak Muzeum Śląskie, NOSPR (Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia), a także nowe przestrzenie publiczne.
- Zastosowane rozwiązania: W rewitalizacji wykorzystano nowoczesne technologie zarządzania energią, zastosowano materiały ekologiczne (w tym zielone dachy i materiały izolacyjne). Budynki zostały dostosowane do nowych funkcji, zapewniając ich energooszczędność i funkcjonalność. W projekcie wzięty również udział lokalne społeczności, które miały możliwość wyrażenia swoich opinii na etapie planowania.
- Efekty i korzyści: Katowice zyskały nowe, atrakcyjne miejsce spotkań kulturalnych, które przyciąga turystów i mieszkańców. Rewitalizacja poprawiła również jakość życia mieszkańców, oferując im nowe przestrzenie do aktywności kulturalnej. Projekt przyczynił się także do poprawy jakości powietrza i przestrzeni miejskiej.
- Możliwość replikacji: Strefa Kultury może służyć jako wzór do rewitalizacji innych terenów poprzemysłowych w regionie. Takie projekty mogą być realizowane w miastach takich jak Bytom, Zabrze, czy Gliwice, które borykają się z podobnymi wyzwaniami.

Rewitalizacja obszaru dawnej kopalni „Katowice” w Strefę Kultury uznawana jest za jedną z najbardziej udanych transformacji przestrzeni postindustrialnej w Polsce. W analizie dobrej praktyki warto wskazać dodatkowe aspekty potwierdzające jej skuteczność, trafność i trwałość.

Po pierwsze, projekt rewitalizacji odpowiadał na realne potrzeby społeczne i przestrzenne miasta. Lokalizacja inwestycji – w bezpośrednim sąsiedztwie centrum Katowic – umożliwiła przywrócenie do aktywnego życia ważnego fragmentu tkanki miejskiej. Podkreślenia wymaga także fakt, że proces ten

⁸¹ <https://www.mckkatowice.pl/pl/strefa-kultury/24/>

⁸² <https://dziennikzachodni.pl/strefa-kultury-to-najlepsze-co-maja-katowice-20-lat-temu-w-tym-miejscu-byla-kopalnia-katowice-pamietacie-jeszcze-to-miejsce/ar/c1-14718994>

był zintegrowany z dokumentami strategicznymi miasta oraz politykami regionalnymi, w tym „Programem Rewitalizacji Miasta Katowice” oraz „Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego”.

Po drugie, z perspektywy ewaluacyjnej Strefa Kultury wzmocniła tożsamość lokalną, oferując mieszkańcom nie tylko dostęp do kultury wysokiej, ale również nowe przestrzenie rekreacyjne, miejsca pracy i wydarzenia angażujące społeczność.

Po trzecie, rewitalizacja terenów pokopalnianych i utworzenie Strefy Kultury przyczyniły się do zmiany postrzegania Katowic z miasta przemysłowego na nowoczesne centrum kulturalne. Inwestycje te zostały docenione w licznych konkursach i rankingach, m.in. Międzynarodowe Centrum Kongresowe otrzymało Grand Prix w konkursie na Najlepszą Przestrzeń Województwa Śląskiego w 2016 roku⁸³.

Wreszcie, Strefa Kultury stanowi przykład potencjalnej skalowalności działań rewitalizacyjnych. Katowicki model można adaptować do miast o podobnej strukturze przemysłowej, przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań społecznych i gospodarczych.

Strefa Kultury w Katowicach to przykład rewitalizacji o wysokim stopniu skuteczności, adekwatności i trwałości. Projekt ten może być wskazywany jako modelowy zarówno z perspektywy urbanistycznej, jak i społecznej, pokazując, w jaki sposób przemysłowe dziedzictwo może stać się fundamentem dla rozwoju nowoczesnych funkcji miejskich.

Nowe Gliwice – Rewitalizacja obszaru poprzemysłowego^{84 85}

Nowe Gliwice to projekt miasta Gliwice, mający na celu rekultywację i zagospodarowanie terenów po byłej KWK Gliwice. Na terenie o powierzchni 15,86 ha położonym przy ul. Bojkowskiej powstała między innymi strefa aktywności gospodarczej i inkubator przedsiębiorczości.

- Nazwa i lokalizacja: Nowe Gliwice, Gliwice.
- Opis inicjatywy: Projekt rewitalizacji poprzemysłowego terenu w Gliwicach ma na celu stworzenie nowej dzielnicy mieszkalnej, która będzie wykorzystywać zasady zrównoważonego budownictwa. Celem jest stworzenie przestrzeni, w której mieszkańcy będą mogli korzystać z nowoczesnych, ekologicznych rozwiązań.
- Zastosowane rozwiązania: Nowe budynki zostały zaprojektowane zgodnie z zasadami zrównoważonego budownictwa – zastosowano panele fotowoltaiczne, pompy ciepła, systemy do zbierania wody deszczowej. Dodatkowo w projekcie uwzględniono

⁸³ <https://katowice.eu/czas-wolny/strefa-kultury?>

⁸⁴ <https://bip.gliwice.eu/storage/uchwaly/j13372.pdf>

⁸⁵ <https://obserwatorium.miasta.pl/wp-content/uploads/2016/09/Gumienny-J%C3%B3zef-Szulc-Tomasz-Kompleksowa-rewitalizacja-obszaru-Poprzemys%C5%82owego-na-przyk%C5%82adzie-kompleksu-%E2%80%9ENowe-Gliwice%E2%80%9D-%E2%80%93-ewolucja-dobrej-praktyki-do-uj%C4%99cia-modelowego.pdf>

przestrzenie publiczne sprzyjające integracji społecznej, takie jak parki, place zabaw i miejsca do aktywności na świeżym powietrzu.

- Efekty i korzyści: Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do nowoczesnych, energooszczędnych mieszkań oraz przestrzeni do integracji społecznej. Zmniejszenie emisji spalin i hałasu dzięki zastosowaniu ekologicznych rozwiązań.
- Możliwość replikacji: Projekt może być wdrażany na innych terenach przemysłowych, zwłaszcza w miastach takich jak Zabrze, Bytom czy Świętochłowice.

Dobra praktyka rewitalizacji terenów po byłej kopalni KWK Gliwice w ramach projektu „Nowe Gliwice” stanowi przykład skutecznej transformacji zdegradowanej przestrzeni przemysłowej w nowoczesną strefę aktywności gospodarczej, edukacyjnej i mieszkaniowej. Inicjatywa ta ukazuje, w jaki sposób dziedzictwo przemysłowe może zostać przekształcone w przestrzeń odpowiadającą współczesnym wyzwaniom miejskim, środowiskowym i społecznym.

Zastosowane rozwiązania infrastrukturalne – takie jak panele fotowoltaiczne, pompy ciepła, systemy gromadzenia wody deszczowej, a także kreowanie zielonych przestrzeni publicznych – świadczą o zgodności projektu z założeniami zrównoważonego rozwoju. Dzięki temu „Nowe Gliwice” nie tylko ograniczyły negatywny wpływ na środowisko, ale również stworzyły warunki do poprawy jakości życia mieszkańców. Włączenie w koncepcję urbanistyczną terenów rekreacyjnych, parków, placów zabaw i miejsc integracji społecznej sprzyja tworzeniu więzi sąsiedzkich i wzmacnianiu lokalnej wspólnoty.

Analizując efekty przedsięwzięcia, warto podkreślić wielowymiarowy charakter uzyskanych korzyści: od zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej miasta, przez rozwój sektora MŚP, po przeciwdziałanie degradacji przestrzennej.

Z punktu widzenia ewaluacyjnego należy pozytywnie ocenić potencjał replikacyjny tej dobrej praktyki. Miasta Górnego Śląska, dysponujące podobnymi, zdegradowanymi terenami pokopalnianymi, mogłyby czerpać z doświadczeń Gliwic, dostosowując rozwiązania do własnych uwarunkowań przestrzennych i demograficznych. Kluczowe czynniki sukcesu – takie jak silne przywództwo samorządowe, strategiczne podejście do planowania przestrzennego, otwartość na innowacje i partycypacja interesariuszy – mogą stanowić uniwersalne elementy wspierające udane procesy rewitalizacji w skali regionalnej.

Podsumowując, projekt „Nowe Gliwice” jest przykładem zintegrowanego podejścia do rewitalizacji, w którym harmonijnie połączono cele społeczne, środowiskowe i gospodarcze. Przekształcenie terenów przemysłowych w przestrzeń nowoczesną, przyjazną mieszkańcom i atrakcyjną dla biznesu, przyczynia się do budowy pozytywnego wizerunku miasta i regionu. Dobra praktyka może być wskazywana jako modelowa dla innych samorządów, które poszukują skutecznych sposobów wykorzystania potencjału postindustrialnego dziedzictwa.

Zrównoważony transport publiczny w aglomeracji Śląskiej^{86 87}

- Nazwa i lokalizacja: Aglomeracja Śląska, która obejmuje wszystkie miasta i gminy wchodzące w skład Metropolii Górnośląsko-Zagłębiowskiej.
- Opis inicjatywy: Inwestycja w ekologiczny transport publiczny, w tym modernizacja i rozwój sieci tramwajowej oraz autobusowej w regionie. Projekt obejmuje również budowę nowych ścieżek rowerowych oraz infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych.
- Zastosowane rozwiązania: Nowoczesne elektryczne autobusy i tramwaje, zwiększenie liczby stacji ładowania pojazdów elektrycznych, a także rozbudowa infrastruktury rowerowej, aby promować transport ekologiczny i zrównoważony.
- Efekty i korzyści: Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, poprawa jakości powietrza w regionie, lepszy dostęp do transportu publicznego dla różnych grup społecznych (w tym osób starszych i niepełnosprawnych).
- Możliwość replikacji: Projekt może być rozwijany w innych częściach aglomeracji, takich jak Tychy, Sosnowiec czy Ruda Śląska.

Dobra praktyka rozwoju zrównoważonego transportu publicznego w aglomeracji śląskiej jest przykładem kompleksowego i systemowego podejścia do modernizacji mobilności miejskiej w warunkach silnie zurbanizowanego, przemysłowego regionu. W ramach działań wprowadzono szereg rozwiązań mających na celu poprawę jakości usług transportowych, ograniczenie negatywnego wpływu komunikacji na środowisko oraz zwiększenie dostępności przestrzennej.

Do kluczowych elementów tej inicjatywy należy zakup nowoczesnych, niskoemisyjnych pojazdów, które sukcesywnie zastępują tabor starszego typu. Jednocześnie rozwijana jest infrastruktura towarzysząca, taka jak punkty ładowania pojazdów elektrycznych, rozbudowa węzłów przesiadkowych oraz sieci ścieżek rowerowych, umożliwiającą tworzenie spójnego systemu multimodalnego.

Z perspektywy ewaluacyjnej warto wskazać na osiągnięte efekty środowiskowe – m.in. zmniejszenie emisji CO₂ oraz pyłów zawieszonych, co przyczynia się do poprawy jakości powietrza w regionie o wysokim poziomie zanieczyszczeń. Inicjatywa ma również istotny wymiar społeczny, zapewniając lepszy dostęp do transportu osobom starszym, młodzieży, osobom z niepełnosprawnościami oraz mieszkańcom peryferyjnych dzielnic i gmin. Wskazuje to na wysoki stopień inkluzywności i równości społecznej projektu.

Podsumowując, projekt zrównoważonego transportu publicznego w aglomeracji śląskiej zasługuje na uznanie jako działanie w zakresie nowoczesnej, zrównoważonej polityki mobilności. Łączy on cele

⁸⁶ [https://bip.slaskie.pl/resource/77955/97133/Aktualizacja%2B-](https://bip.slaskie.pl/resource/77955/97133/Aktualizacja%2B-%2BPlan%2BTransportowy%2BWojew%25C3%25B3dztwa%2B%25C5%259A%25C4%2585skiego.pdf)

[%2BPlan%2BTransportowy%2BWojew%25C3%25B3dztwa%2B%25C5%259A%25C4%2585skiego.pdf](https://bip.slaskie.pl/resource/77955/97133/Aktualizacja%2B-%2BPlan%2BTransportowy%2BWojew%25C3%25B3dztwa%2B%25C5%259A%25C4%2585skiego.pdf)

⁸⁷ <https://bibliotekanauki.pl/articles/198283>

środowiskowe, społeczne i infrastrukturalne, odpowiadając na potrzeby mieszkańców i jednocześnie wspierając realizację krajowych oraz unijnych celów klimatycznych. Jego kontynuacja i dalsza rozbudowa mają istotne znaczenie dla sukcesu transformacji regionu w kierunku zrównoważonego rozwoju.

Przestrzeń publiczna w formie "zielonych dachów" w Katowicach^{88 89}

- Nazwa i lokalizacja: Katowice.
- Opis inicjatywy: Projekt zielonych dachów na budynkach użyteczności publicznej, takich jak Urząd Miasta Katowice, budynki administracyjne i centra kultury. Celem jest zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej w mieście, poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie efektu "wyspy ciepła". Zrealizowano dotychczas m.in. Eko Apartamenty Mikusińskiego w Katowicach - kompleks apartamentów wyposażonych w zielone dachy, które pełnią funkcję przestrzeni rekreacyjnej dla mieszkańców, jednocześnie poprawiając izolacyjność budynków i estetykę otoczenia.
- Zastosowane rozwiązania: Wykorzystanie roślinności dachowej na budynkach publicznych, systemy retencji wód deszczowych, zrównoważona izolacja termiczna budynków.
- Efekty i korzyści: Poprawa jakości powietrza, redukcja zużycia energii, estetyka przestrzeni publicznej, większa powierzchnia biologicznie czynna.
- Możliwość replikacji: Tego typu projekty mogą być realizowane na innych budynkach publicznych i komercyjnych w regionie, zwłaszcza w miastach o dużym zagęszczeniu zabudowy, takich jak Gliwice czy Zabrze.

Projekt wdrażania zielonych dachów na budynkach użyteczności publicznej i mieszkaniowej w Katowicach to przykład dobrej praktyki, która łączy cele ekologiczne, społeczne i urbanistyczne w ramach zrównoważonego rozwoju miasta. Inicjatywa wpisuje się w szersze działania miasta Katowice w zakresie adaptacji do zmian klimatu, poprawy jakości życia mieszkańców oraz tworzenia funkcjonalnych i estetycznych przestrzeni publicznych. Szczególnie istotne jest wykorzystanie dachów jako alternatywnych powierzchni biologicznie czynnych w silnie zurbanizowanej przestrzeni miejskiej.

W ramach praktyki realizowane są inwestycje w zielone dachy zarówno na budynkach publicznych (takich jak Urząd Miasta, placówki administracyjne, centra kultury), jak i w sektorze prywatnym – dobrym przykładem są Eko Apartamenty Mikusińskiego. W tym ostatnim przypadku dachy służą nie tylko jako element ekologiczny (retencja wód opadowych, poprawa izolacyjności termicznej), ale również jako przestrzeń rekreacyjna dostępna dla mieszkańców. Takie rozwiązania umożliwiają

⁸⁸ <https://katowice.eu/dla-mieszka%C5%84ca/miejskie-centrum-energii/klimat/dobryklimat-dla-katowic/zielone-dachy>

⁸⁹ <https://metropolie.pl/artykul/zielone-dachy-w-katowicach-ekologia-w-praktyce>

wielofunkcyjne wykorzystanie dachów, odpowiadając jednocześnie na deficyt terenów zielonych w gęsto zabudowanych dzielnicach.

Z punktu widzenia efektów środowiskowych, zielone dachy wspomagają retencję wody opadowej, ograniczają ryzyko lokalnych podtopień, przyczyniają się do obniżenia temperatury powietrza w mieście (ograniczenie zjawiska miejskiej wyspy ciepła) i poprawiają mikroklimat. Dzięki poprawie izolacyjności budynków wpływają również na efektywność energetyczną – zmniejszając zapotrzebowanie na ogrzewanie zimą i chłodzenie latem. Dodatkowo – dzięki wprowadzeniu roślinności – poprawiają jakość powietrza oraz estetykę przestrzeni miejskiej, co ma wpływ na komfort psychiczny mieszkańców.

Projekt posiada również wyraźny komponent społeczny – dostępność przestrzeni dachowej dla mieszkańców (np. w projektach mieszkaniowych) czy wykorzystanie dachów jako miejsc rekreacji w budynkach publicznych sprzyja integracji społecznej, podnosi atrakcyjność miejskich osiedli oraz zwiększa poczucie przynależności do danego miejsca. Równocześnie działania te wspierają lokalną edukację ekologiczną i budują świadomość na temat korzyści płynących z wdrażania zielonych rozwiązań.

Podsumowując, projekt zielonych dachów w Katowicach to przykład zintegrowanej i długofalowej polityki miejskiej, odpowiadającej na wyzwania środowiskowe i urbanistyczne XXI wieku. Łącząc funkcje ekologiczne, społeczne i estetyczne, inicjatywa przyczynia się do poprawy jakości życia w mieście, wspiera adaptację do zmian klimatu oraz stanowi inspirację dla innych ośrodków miejskich w Polsce i Europie.

Edukacja ekologiczna i kultura w regionie^{90 91}

- Nazwa i lokalizacja: W całym województwie śląskim.
- Opis inicjatywy: Projekty edukacyjne, kulturalne i społeczne mające na celu zwiększenie świadomości ekologicznej i estetycznej wśród mieszkańców. Organizowanie warsztatów, wystaw i festiwali związanych z ekologicznym stylem życia, zrównoważonym rozwojem i estetyką przestrzeni miejskich.
- Przykłady realizacji:
 - **Projekt "Dobre praktyki w zakresie ochrony cennych przyrodniczo siedlisk i gatunków w Parku Krajobrazowym Orlich Gniazd"**

⁹⁰ <https://gliwice.eu/aktualnosci/miasto/gliwickie-centrum-edukacji-ekologicznej-najlepsza-przestrzenia-publiczna-w>

⁹¹ <https://gospodarstwaedukacyjne.pl/>

Opis: Celem projektu jest ochrona cennych siedlisk przyrodniczych oraz gatunków poprzez działania takie jak odtwarzanie tradycyjnego wypasu owiec, co przyczynia się do zachowania bioróżnorodności oraz dziedzictwa kulturowego regionu.⁹²

Projekt „Dobre praktyki w zakresie ochrony cennych przyrodniczo siedlisk i gatunków w Parku Krajobrazowym Orlich Gniazd” jest kompleksową inicjatywą realizowaną przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, mającą na celu ochronę, zachowanie oraz odtworzenie unikatowych i zagrożonych siedlisk nieleśnych oraz występujących w nich gatunków roślin i zwierząt. Działania te obejmują sześć obszarów Natura 2000: Olsztyńsko-Mirowska (PLH240015), Złotopotocka (PLH240020), Kroczycka (PLH240032), Środkowojurajska (PLH240009), Dolina Białej Przemszy (PH240038) oraz Pustynia Błędowska (PLH120014).

Główne cele projektu:

- Ochrona siedlisk nieleśnych: Projekt koncentruje się na ochronie i odtworzeniu 71 ha cennych siedlisk, takich jak murawy kserotermiczne, zarośla jałowcowe, łąki trzęślicowe oraz torfowiska przejściowe i trzęsawiska.
- Zachowanie bioróżnorodności: Poprzez działania ochronne, projekt ma na celu zachowanie cennych, unikatowych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt charakterystycznych dla tych siedlisk.

Kluczowe działania realizowane w ramach projektu:

- Odtwarzanie tradycyjnego wypasu owiec: Wprowadzenie kontrolowanego wypasu owiec jako metody przeciwdziałania sukcesji wtórnej i zarastaniu cennych siedlisk przez niepożądane gatunki roślin.
- Usuwanie podrostów drzew i krzewów: Eliminacja niepożądanego roślinności w celu przywrócenia właściwego stanu siedlisk otwartych.
- Eliminacja gatunków inwazyjnych: Kontrola i usuwanie roślin inwazyjnych, które zagrażają rodzimej florze i faunie.
- Działania edukacyjne: Organizacja warsztatów, pikników edukacyjnych, konkursów ekologicznych oraz produkcja filmu przyrodniczego w technologii 3D, mające na celu zwiększenie świadomości ekologicznej społeczności lokalnej i turystów.

Oczekiwane efekty projektu:

- Poprawa stanu siedlisk: Ochrona, zachowanie, poprawa i odtworzenie 71 ha cennych siedlisk nieleśnych.
- Zahamowanie procesów sukcesji: Zatrzymanie postępującego procesu sukcesji wtórnej na powierzchni 71 ha siedlisk otwartych.

⁹² <https://www.zpk.com.pl/projekty/projekt-dobre-praktyki-w-zakresie-ochrony-cennych-przyrodniczo-siedlisk-i-gatunkow-w-pk-orlich-gniazd>

- Wzrost świadomości ekologicznej: Zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej w działania na rzecz ochrony przyrody poprzez edukację i promocję dobrych praktyk.

Projekt jest finansowany w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, z dofinansowaniem w wysokości 85% wartości projektu, co stanowi 4 012 685,10 zł.

Realizacja tego projektu stanowi przykład skutecznego łączenia działań ochronnych z edukacją ekologiczną oraz promocją dziedzictwa kulturowego regionu, przyczyniając się do zachowania unikatowych walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.

○ Edukacja ekologiczna w gminach województwa śląskiego

Opis: Wiele gmin w regionie (np. Racibórz, Tarnowskie Góry, Zabrze, Skoczów) prowadzi programy edukacji ekologicznej, które mają na celu zwiększenie świadomości mieszkańców na temat ochrony środowiska. Przykłady takich działań obejmują organizację warsztatów, kampanii informacyjnych oraz inicjatyw promujących proekologiczne postawy.⁹³

W województwie śląskim wiele gmin aktywnie realizuje programy edukacji ekologicznej, mające na celu zwiększenie świadomości mieszkańców na temat ochrony środowiska oraz promowanie proekologicznych postaw. Działania te obejmują organizację warsztatów, kampanii informacyjnych oraz różnorodnych inicjatyw edukacyjnych skierowanych do społeczności lokalnych.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach wspiera finansowo inicjatywy z zakresu edukacji ekologicznej, oferując dofinansowanie na różnorodne projekty, takie jak:

- Cykliczne upowszechnianie zasady zrównoważonego rozwoju poprzez media.
- Dopuszczenie uczelnianych laboratoriów na kierunkach związanych z ochroną środowiska.
- Jednorazowe publikacje propagujące ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Konkursy na realizację przedsięwzięć informacyjno-edukacyjnych na terenie województwa śląskiego.

Na terenie województwa działają również ośrodki edukacji ekologicznej, takie jak ten w Buczkowicach, którego celem jest kształtowanie właściwych postaw poprzez edukację, informowanie i promocję w dziedzinie ochrony przyrody. Ośrodek prowadzi działania promujące bioróżnorodność oraz edukację ekologiczną wśród lokalnej społeczności.

Dzięki współpracy samorządów, instytucji oraz organizacji pozarządowych, edukacja ekologiczna w gminach województwa śląskiego przyczynia się do kształtowania proekologicznych postaw i zwiększania świadomości mieszkańców na temat ochrony środowiska.

○ Zagospodarowanie doliny Białej Przemszy w Sławkowie

⁹³ https://www.laziska.pl/fileadmin/user-files/aktualnosci/2025/3/Broszura_2_Dobre-praktyki_prosrodowiskowe.pdf

Opis: Projekt ten stanowi przykład dobrych praktyk w zakresie integracji działań ekologicznych i kulturowych. Poprzez rewitalizację doliny rzeki, mieszkańcy Sławkowa zyskali przestrzeń sprzyjającą zarówno edukacji ekologicznej, jak i kulturalnej.⁹⁴

Projekt zagospodarowania doliny Białej Przemszy w Sławkowie to przykład udanej integracji działań ekologicznych i kulturowych w przestrzeni publicznej. Inicjatywa ta wpisuje się w szerszy kontekst działań rewitalizacyjnych, które oprócz przywrócenia walorów przyrodniczych danemu obszarowi, mają na celu także aktywizację społeczną i kulturową mieszkańców. Głównym założeniem projektu było stworzenie wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej, odpowiadającej na potrzeby lokalnej społeczności – zarówno w zakresie rekreacji i wypoczynku, jak i edukacji oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym.

Rewitalizacja objęła dolinę rzeki Białej Przemszy – obszaru cennego przyrodniczo, ale dotychczas słabo zagospodarowanego. W ramach projektu powstały liczne elementy infrastruktury: ścieżki spacerowe i dydaktyczne, drewniane kładki prowadzące przez tereny podmokłe i łąkowe, plac zabaw dla dzieci, siłownia plenerowa, a także scena na świeżym powietrzu umożliwiającą organizację wydarzeń kulturalnych i koncertów. Nad samą rzeką stworzono plażę i miejsce do wodowania kajaków, co ułatwia aktywny kontakt z przyrodą.

Istotnym komponentem projektu była edukacja ekologiczna. Na terenie zagospodarowanego obszaru rozmieszczono tablice informacyjne z opisami lokalnej fauny, flory oraz procesów przyrodniczych charakterystycznych dla doliny rzecznej. Ponadto realizowane są działania animacyjne i warsztaty tematyczne dla dzieci, młodzieży i dorosłych – w tym zajęcia z zakresu ochrony środowiska, znaczenia bioróżnorodności, zrównoważonego rozwoju i dziedzictwa przyrodniczego.

Zrealizowany projekt przyniósł wiele korzyści lokalnej społeczności. Poprawie uległa estetyka i funkcjonalność przestrzeni, co przekłada się na wzrost atrakcyjności miasta jako miejsca do życia i wypoczynku. Utworzona infrastruktura sprzyja integracji mieszkańców, a organizowane wydarzenia kulturalne i edukacyjne wzmacniają lokalną tożsamość. Jednocześnie działania te przyczyniają się do wzrostu świadomości ekologicznej i promują postawy odpowiedzialności za stan środowiska naturalnego.

Podsumowanie:

- Zastosowane rozwiązania: Współpraca z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, instytucjami edukacyjnymi, samorządami i przedsiębiorstwami w celu organizacji wydarzeń promujących postawy proekologiczne i kulturalne.
- Efekty i korzyści: Zwiększenie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców, włączenie społeczności lokalnych w procesy decyzyjne, promowanie zrównoważonych postaw i stylu życia.

⁹⁴ <https://www.slawkow.pl/slawkow-jako-przyklad-dobrych-praktyk>

- **Możliwość replikacji:** Inicjatywy edukacyjne mogą być rozwijane w różnych częściach województwa, w szczególności w małych miastach i wsiach, które jeszcze nie mają rozwiniętych działań edukacyjnych w zakresie ekologii.

Kluczowe czynniki sukcesu:

- **Współpraca z mieszkańcami:** Projekty oparte na partycypacji obywatelskiej są bardziej trafne i mają większą akceptację społeczną.
- **Zastosowanie nowoczesnych technologii:** Nowe technologie, szczególnie w zakresie energooszczędności, odnawialnych źródeł energii i gospodarki wodnej, stanowią fundament zrównoważonych rozwiązań.
- **Innowacyjność i estetyka:** Łączenie nowoczesnego designu z dbałością o estetykę przestrzeni miejskich.

Dobre praktyki w Polsce

Rewitalizacja Wrocławskiego Nadodrza^{95 96}

Rewitalizacja wrocławskiego Nadodrza to kompleksowy proces przekształcania jednej z najbardziej zaniedbanych dzielnic miasta w tętniące życiem miejsce, łączące funkcje mieszkalne, usługowe i kulturalne.

- **Nazwa i lokalizacja:** Wrocław, Nadodrze.
- **Opis inicjatywy:** Rewitalizacja jednej z najbardziej zaniedbanych dzielnic Wrocławia, która zmieniła się w tętniące życiem miejsce łączące funkcje mieszkalne, usługowe i kulturalne. W ramach projektu zrealizowano budowę nowych mieszkań, przestrzeni publicznych oraz modernizację infrastruktury.
- **Zastosowane rozwiązania:** Projekt uwzględniał wykorzystanie ekologicznych materiałów budowlanych, efektywność energetyczną budynków, a także stworzenie przestrzeni dla lokalnych mieszkańców w postaci ogrodów społecznych, placów zabaw, oraz zielonych przestrzeni.
- **Efekty i korzyści:** Zwiększenie dostępności do mieszkań, poprawa jakości życia mieszkańców, rewitalizacja terenów zniszczonych. W projekcie uwzględniono także partycypację społeczną mieszkańców.
- **Możliwość replikacji:** Takie podejście może być zastosowane w innych zaniedbanych częściach miast w Polsce, zwłaszcza tam, gdzie istnieje potrzeba rewitalizacji przestrzeni postindustrialnych.

⁹⁵ <https://www.wroclaw.pl/rozmawia/mapa-rewitalizacji-nadodrze>

⁹⁶ <https://www.wroclaw.pl/beta2/files/W-R%20Rewitalizacja%20Nadodrza%20%5BCalosc%20Podglad%5D.pdf>

Rewitalizacja wrocławskiego Nadodrza to przykład długofalowego i zintegrowanego podejścia do odnowy zdegradowanych obszarów miejskich, które łączy modernizację infrastruktury z aktywizacją społeczną i kulturalną. Działania realizowane przyniosły wymierne efekty w zakresie poprawy jakości przestrzeni publicznych, warunków mieszkaniowych oraz wzmocnienia lokalnej tożsamości.

Zrewitalizowane Nadodrze stało się rozpoznawalną marką – dzielnicą przyciągającą młodych mieszkańców, przedsiębiorców, artystów oraz inwestorów. Miejsce to zachowuje swój historyczny charakter, jednocześnie odpowiadając na współczesne potrzeby mieszkaniowe i społeczne.

Przestrzeń publiczna "Plac Defilad" w Warszawie⁹⁷

Przebudowa środkowej części Placu Defilad, szczególnie od strony ul. Marszałkowskiej, ma na celu stworzenie nowoczesnej przestrzeni publicznej łączącej funkcje kulturalne, edukacyjne i rekreacyjne. Projekt realizowany przez miasto Warszawa z udziałem lokalnych społeczności przewiduje m.in. wprowadzenie zieleni, elementów wodnych oraz przestrzeni dla mieszkańców.

- Nazwa i lokalizacja: Warszawa, Plac Defilad.
- Opis inicjatywy: Rewitalizacja przestrzeni w centrum stolicy, mająca na celu stworzenie nowoczesnej, dostępnej dla wszystkich przestrzeni publicznej, łączącej funkcje kulturalne, edukacyjne oraz rekreacyjne. Projekt jest realizowany przez miasto Warszawa z udziałem lokalnych społeczności.
- Zastosowane rozwiązania: Zielone dachy, panele słoneczne, place zabaw, przestrzenie do rekreacji i spotkań. Projekt angażuje mieszkańców w proces planowania i pozwala im na tworzenie wspólnych przestrzeni.
- Efekty i korzyści: Poprawa jakości życia, poprawa estetyki miejskiej oraz integracja społeczna.
- Możliwość replikacji: Model rewitalizacji przestrzeni publicznych w dużych miastach może być stosowany w innych polskich aglomeracjach, które borykają się z podobnymi wyzwaniami.

Projekt przebudowy Placu Defilad w Warszawie, znany jako Plac Centralny, to kluczowa inicjatywa w ramach programu Nowego Centrum Warszawy. Celem projektu jest przekształcenie dotychczasowej, zdominowanej przez beton przestrzeni w zielone, przyjazne mieszkańcom miejsce spotkań i wydarzeń kulturalnych. Inwestycja obejmuje m.in. posadzenie ponad 100 drzew, założenie trawników oraz stworzenie niskiej sadzawki. Nieregularny układ chodników i zieleni odwzorowuje przedwojenną siatkę ulic i zarys dawnych kamienic, nawiązując do historii tego miejsca. Prace rozpoczęły się latem 2023 roku, a zakończenie planowane jest na wiosnę 2025 roku. Projekt realizowany jest przez miasto Warszawa przy udziale lokalnych społeczności, co sprzyja integracji mieszkańców i zwiększa atrakcyjność centrum stolicy.

⁹⁷ <https://um.warszawa.pl/-/nowy-plac-centralny>

Dobre praktyki na świecie

The High Line w Nowym Jorku (USA)^{98 99}

The High Line to publiczny park w Nowym Jorku, stworzony na dawnej, podwyższonej linii kolejowej na zachodniej stronie Manhattanu. Park rozciąga się na długości 1,45 mili (2,33 km) i oferuje unikalne połączenie zieleni, sztuki oraz architektury, przyciągając zarówno mieszkańców, jak i turystów.

- Nazwa i lokalizacja: The High Line, Nowy Jork, USA.
- Opis inicjatywy: Rewitalizacja nieużywanego torowiska kolejowego na zieloną przestrzeń publiczną, która stała się jednym z najbardziej popularnych punktów turystycznych w Nowym Jorku. High Line jest przykładem projektów, które łączą estetykę, zrównowagę i inkluzywność.
- Zastosowane rozwiązania: Na dawnej kolejce miejskiej zbudowano ścieżki spacerowe, ogrody i przestrzenie do wypoczynku. Zastosowano ekologiczne rozwiązania, w tym systemy zbierania deszczówki oraz roślinność odporna na zmiany klimatyczne.
- Efekty i korzyści: Stworzenie przestrzeni integrującej mieszkańców i turystów, zmniejszenie efektu "wyspy ciepła", poprawa jakości powietrza i estetyki w miejskim krajobrazie.
- Możliwość replikacji: Przykład High Line może inspirować miasta na całym świecie, w tym w Polsce, do przekształcania terenów przemysłowych lub nieużywanych przestrzeni w zielone, zrównoważone miejsca publiczne.

The High Line to przykład udanej i międzynarodowo rozpoznawalnej rewitalizacji infrastruktury przemysłowej, która została przekształcona w innowacyjną przestrzeń publiczną o wysokiej wartości społecznej, ekologicznej i estetycznej. Projekt, zrealizowany na dawnej linii kolejowej na zachodnim Manhattanie, demonstruje, jak nieużytkowane obiekty infrastrukturalne mogą stać się nośnikiem zrównoważonej transformacji miejskiej.

Kluczowe efekty realizacji to nie tylko poprawa jakości życia mieszkańców, lecz także stworzenie nowej atrakcji turystycznej, która przyciąga odwiedzających. Park oferuje ścieżki spacerowe, zróżnicowaną roślinność odporną na zmiany klimatyczne, przestrzenie kulturalne i widokowe. Zastosowane rozwiązania (np. systemy retencji wody deszczowej, lokalna flora) pozytywnie wpływają na mikroklimat miejski, redukując zjawisko „miejskiej wyspy ciepła” i poprawiając jakość powietrza.

Dobre praktyki zastosowane w ramach The High Line mogą być adaptowane do warunków miejskich w Polsce – szczególnie w kontekście zagospodarowania terenów postindustrialnych lub nieużywanej infrastruktury kolejowej. Projekt ten pokazuje, że rewitalizacja może jednocześnie odpowiadać na

⁹⁸ <https://www.thehighline.org/>

⁹⁹ <https://www.hudsonyardsnewyork.com/discover/high-line>

wyzwania środowiskowe, kulturowe i społeczne, przekształcając nieużytki w żywą i dostępną przestrzeń publiczną.

Bosco Verticale (Wieże Leśne) w Mediolanie (Włochy)¹⁰⁰

Bosco Verticale (Wieże Leśne) to innowacyjny projekt architektoniczny zlokalizowany w Mediolanie, Włochy. Składa się z dwóch wież mieszkalnych o wysokości 116 i 84 metrów, zlokalizowanych w dzielnicy Porta Nuova.

- Nazwa i lokalizacja: Bosco Verticale, Mediolan, Włochy.
- Opis inicjatywy: Innowacyjny projekt budowlany w centrum Mediolanu, polegający na stworzeniu dwóch wież mieszkalnych pokrytych roślinnością. Każdy z budynków jest wyposażony w setki drzew, krzewów i roślin, co poprawia jakość powietrza oraz zmniejsza zużycie energii.
- Zastosowane rozwiązania: Zastosowanie roślinności na balkonach i fasadach budynków, systemy retencji wody deszczowej, systemy odzyskiwania energii. Projekt łączy zrównoważone budownictwo z nowoczesnym designem.
- Efekty i korzyści: Redukcja emisji CO₂, poprawa jakości powietrza, zmniejszenie hałasu, a także poprawa estetyki przestrzeni miejskiej. Projekt zwiększa bioróżnorodność w samym centrum miasta.
- Możliwość replikacji: Projekt Bosco Verticale może być wzorem dla innych miast, zwłaszcza tych borykających się z zanieczyszczeniem powietrza i brakiem zieleni, jak w przypadku Śląska, gdzie takie rozwiązania mogłyby znaleźć zastosowanie w miastach takich jak Katowice czy Gliwice.

Bosco Verticale to przykład pionierskiego podejścia do integracji zieleni z architekturą miejską, stanowiący wzorzec dla zrównoważonego budownictwa w warunkach silnej urbanizacji. Projekt ten – zrealizowany w centrum Mediolanu – demonstruje, jak budownictwo mieszkaniowe może aktywnie wspierać cele środowiskowe, takie jak poprawa jakości powietrza, redukcja emisji CO₂ i zwiększenie bioróżnorodności.

Wieże zostały zaprojektowane tak, by funkcjonowały jak „wertikalne lasy”, rozmieszczonych na balkonach i fasadach. Roślinność ta pełni funkcję naturalnych filtrów powietrza i izolatorów termicznych, przyczyniając się do zmniejszenia zużycia energii oraz ograniczenia hałasu miejskiego. Dzięki systemom retencji wody i wykorzystaniu energii odnawialnej, budynki osiągają wysoką efektywność środowiskową.

Bosco Verticale to również projekt o wysokiej wartości estetycznej i symbolicznej – stanowi widoczny znak nowego podejścia do urbanizacji i projektowania miast przyszłości. Co istotne, jego koncepcja jest skalowalna i może być adaptowana w innych miastach borykających się z deficytem zieleni i

¹⁰⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Bosco_Verticale

zanieczyszczeniem powietrza – w tym również w polskich ośrodkach, takich jak Katowice, Gliwice czy Ruda Śląska.

Masdar City w Zjednoczonych Emiratach Arabskich¹⁰¹

Masdar City to innowacyjne miasto położone w Abu Zabi, stolicy Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Projekt został zainicjowany w 2006 roku przez firmę Masdar, będącą spółką zależną państwowego Mubadala Investment Company, z głównym wsparciem finansowym rządu Abu Zabi.

- Nazwa i lokalizacja: Masdar City, Abu Zabi, Zjednoczone Emiraty Arabskie.
- Opis inicjatywy: Masdar City jest projektem ekologicznym i technologicznym, którego celem jest stworzenie zrównoważonego, inteligentnego miasta, które wykorzystuje odnawialne źródła energii, nowoczesne technologie i efektywne zarządzanie zasobami.
- Zastosowane rozwiązania: Masdar City wdraża szereg technologii i strategii mających na celu zrównoważony rozwój, w tym:
 - Odnawialne źródła energii: Miasto jest częściowo zasilane przez panele słoneczne i inne technologie energii odnawialnej, choć korzysta również z lokalnej sieci energetycznej.
 - Efektywność energetyczna: Budynki w Masdar City są projektowane z myślą o maksymalnej efektywności energetycznej, wykorzystując nowoczesne technologie i materiały budowlane.
 - Zarządzanie wodą: W całym mieście stosuje się urządzenia o niskim przepływie wody, a ścieki są ponownie wykorzystywane tam, gdzie to możliwe, np. do nawadniania upraw.
 - Transport: Początkowo planowano system osobistego transportu szybkiego (PRT) z autonomicznymi elektrycznymi kapsułami, jednak ze względu na koszty projekt został ograniczony. Obecnie miasto testuje autonomiczne pojazdy elektryczne i planuje integrację z przyszłymi liniami lekkiej kolei i metra w Abu Zabi.
- Efekty i korzyści: Zredukowanie emisji gazów cieplarnianych, poprawa efektywności energetycznej, stworzenie nowoczesnej przestrzeni miejskiej opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju. Masdar City stało się centrum innowacji w dziedzinie zrównoważonego rozwoju, przyciągając około 15 000 mieszkańców i pracowników biurowych. Miasto promuje praktyki ekologiczne, redukuje emisję dwutlenku węgla i służy jako model dla przyszłych zrównoważonych miast.

¹⁰¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Masdar_City

- **Możliwość replikacji:** Chociaż Masdar City jest unikalnym projektem, jego założenia mogą zostać przystosowane i wdrożone w miastach na całym świecie, zwłaszcza w kontekście rozwoju miast inteligentnych i proekologicznych.

Masdar City to przykład wizjonerskiego podejścia do urbanizacji opartego na idei zrównoważonego rozwoju, efektywnego zarządzania zasobami i innowacyjnych technologii. Projekt pokazuje, jak nowoczesne miasto może funkcjonować z minimalnym wpływem na środowisko, wykorzystując odnawialne źródła energii, zaawansowane rozwiązania w zakresie efektywności energetycznej oraz systemy gospodarki wodnej i transportu.

Choć nie wszystkie pierwotne założenia zostały w pełni zrealizowane, pozostaje cennym laboratorium innowacji, w którym testowane są rozwiązania mogące znaleźć zastosowanie w innych częściach świata. Wdrożone technologie, takie jak panele słoneczne, systemy ponownego wykorzystania wody czy energooszczędna architektura, pozwoliły na znaczną redukcję emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększenie samowystarczalności energetycznej.

Miasto pełni obecnie rolę centrum wiedzy i rozwoju w dziedzinie zrównoważonych technologii, przyciągając specjalistów, inwestorów i firmy z całego świata. Choć Masdar City stanowi specyficzny przykład – budowany od podstaw w warunkach pustynnych i przy wsparciu państwowego kapitału – wiele z jego rozwiązań może być adaptowanych do warunków istniejących miast, zwłaszcza w zakresie planowania przestrzennego, zielonej infrastruktury i zarządzania zasobami.

Z powyższych przykładów region śląski może korzystać, aby wdrażać wartości NEB i promować zrównoważony rozwój, estetykę i inkluzję:

1. Rewitalizacja przemysłowych terenów – możliwość wykorzystania dobrych praktyk w innych regionach województwa śląskiego:

Przykład: Strefa Kultury w Katowicach (Polska)

NaNa co warto zwrócić uwagę przy planowaniu i realizacji podobnych projektów w innych częściach województwa śląskiego:

Śląsk, ze swoją bogatą historią przemysłową i licznymi terenami przemysłowymi, może naśladować model rewitalizacji, jaki zastosowano w Katowicach, w ramach Strefy Kultury. Wykorzystanie starych budynków przemysłowych (kopalń, hut) do przekształcenia ich w centra kulturalne, naukowe czy biznesowe może stanowić doskonałą okazję do odzyskania przestrzeni, które nie tylko zachowają historyczny charakter regionu, ale będą także funkcjonalnymi i zrównoważonymi miejscami w przestrzeni miejskiej. Tereny takie jak Bytom, Zabrze, czy Gliwice, z ich przemysłową tradycją, mogą być doskonałym punktem do realizacji podobnych projektów, które mogą łączyć aspekty kultury, edukacji oraz zrównoważonego rozwoju.

Przykład: High Line w Nowym Jorku (USA)

Co może wykorzystać Śląskie:

Podobnie jak w Nowym Jorku, Śląsk może przekształcić nieużywane tereny kolejowe, przemysłowe czy też infrastrukturalne w zielone przestrzenie publiczne, które staną się oazami w miastach. Zastosowanie rozwiązań takich jak tereny zielone na dachach, ścieżki spacerowe czy ogrody społeczne na obszarach miejskich, podobnie jak w High Line, może zmniejszyć problem zanieczyszczenia powietrza i wprowadzić elementy przyrody do zatłoczonych przestrzeni miast. Przykładem mogą być tereny w Katowicach, Sosnowcu czy Chorzowie.

2. Zrównoważone budownictwo i "zielona" architektura:

Przykład: Bosco Verticale w Mediolanie (Włochy)

Co może wykorzystać Śląskie:

Śląskie może rozważyć budowę tzw. "zielonych wież", takich jak Bosco Verticale w Mediolanie. W miastach takich jak Katowice czy Gliwice, gdzie dostęp do zieleni może być ograniczony, tworzenie budynków z roślinnością na balkonach lub zielonymi dachami mogłoby poprawić jakość powietrza, wpłynąć na estetykę miast i zmniejszyć ich wpływ na środowisko. Tego rodzaju projekty mogą również pomóc w tworzeniu nowych przestrzeni rekreacyjnych, które będą dostępne zarówno dla mieszkańców, jak i dla osób odwiedzających region.

Przykład: Masdar City (Zjednoczone Emiraty Arabskie)

Co może wykorzystać Śląskie:

Choć Masdar City jest projektem wyjątkowym i w pełni nowoczesnym, niektóre jego elementy mogą być inspirujące dla regionu Śląskiego, zwłaszcza w kontekście rozwoju tzw. "inteligentnych miast". Śląsk, borykający się z zanieczyszczeniem powietrza i brakiem przestrzeni zielonych, może wprowadzić rozwiązania, które pozwolą na poprawę efektywności energetycznej budynków, budowę przestrzeni opartych na odnawialnych źródłach energii (np. panele fotowoltaiczne), a także wykorzystanie systemów transportu elektrycznego. Technologie z Masdar City mogą zostać zaadaptowane w mniejszych miastach aglomeracji śląskiej, takich jak Tychy, Ruda Śląska czy Świętochłowice.

3. Transport ekologiczny i zrównoważony rozwój infrastruktury:

Przykład: Zrównoważony transport publiczny w Aglomeracji Śląskiej (Polska)

Co może wykorzystać Śląskie:

Śląsk ma już silne podstawy w zakresie rozwoju transportu publicznego, jednak wprowadzenie innowacji w postaci elektrycznych pojazdów, tramwajów czy autobusów może być kolejnym krokiem w stronę zrównoważonego rozwoju. Jak pokazuje przykład projektów w Katowicach i Wrocławiu, inwestowanie w ekologiczne środki transportu oraz rozwój infrastruktury rowerowej to doskonały sposób na walkę ze smogiem, poprawę jakości powietrza i wygodę transportu w miastach.

Przykład: High Line w Nowym Jorku (USA)

Co może wykorzystać Śląskie:

Przykład High Line, który łączy przestrzeń do spacerów z ekologicznym transportem, może posłużyć jako inspiracja dla tworzenia przestrzeni miejskich, które będą sprzyjały integracji transportu z pieszymi i rowerowymi formami komunikacji. Tereny poprzemysłowe w regionie Śląska mogłyby być przekształcone w ścieżki rowerowe i piesze, które połączą różne części miast oraz zapewnią mieszkańcom alternatywne, ekologiczne formy transportu.

4. Zrównoważona przestrzeń publiczna i integracja społeczna:

Przykład: Plac Defilad w Warszawie (Polska)

Co może wykorzystać Śląskie:

Śląskie może wzorować się na inicjatywach takich jak rewitalizacja Placu Defilad w Warszawie, gdzie uwzględniono nie tylko aspekty estetyczne, ale także społeczne, poprzez stworzenie przestrzeni sprzyjających spotkaniom i integracji mieszkańców. W miastach Śląska, takich jak Katowice, Zabrze czy Gliwice, tworzenie nowych placów, parków, czy innych przestrzeni publicznych, które angażują mieszkańców w procesy partycypacyjne, mogłoby pomóc w budowaniu silniejszych więzi społecznych i poprawie jakości życia w regionie.

Przykład: The High Line w Nowym Jorku (USA)

Co może wykorzystać Śląskie:

Tworzenie przestrzeni publicznych w miastach Śląska, które będą dostępne zarówno dla mieszkańców, jak i turystów, może pozytywnie wpłynąć na jakość życia. Przykład High Line w Nowym Jorku, gdzie teren stał się centrum aktywności społecznych, artystycznych i rekreacyjnych, może zainspirować do tworzenia podobnych przestrzeni w regionie, szczególnie w miastach takich jak Katowice, Sosnowiec czy Chorzów.

Porównanie dobrych praktyk z województwa śląskiego z projektami z Polski oraz ze świata ukazuje różnorodność podejść do wdrażania wartości Nowego Europejskiego Bauhausu, takich jak zrównoważoność, estetyka i inkluzyjność. Śląsk, mając swoje specyficzne wyzwania związane z przemysłową historią, ma szansę na zaadaptowanie rozwiązań stosowanych w innych regionach, jak również może inspirować inne części świata swoimi unikalnymi inicjatywami, takimi jak rewitalizacja terenów poprzemysłowych czy rozwój transportu publicznego.

Warto zauważyć, że wiele z omawianych przykładów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, ma charakter zrównoważony i proekologiczny, co stanowi punkt wyjścia do dalszych działań w województwie śląskim. Realizacja takich projektów w regionie może przyczynić się do poprawy jakości życia, zrównoważonego rozwoju i integracji społecznej, a także stać się inspiracją do rozwoju podobnych działań w innych częściach Polski i Europy.

Śląsk, borykający się z wyzwaniami związanymi z transformacją energetyczną, rewitalizacją terenów przemysłowych oraz poprawą jakości życia mieszkańców, może korzystać z najlepszych praktyk krajowych i międzynarodowych, by wdrożyć zasady Nowego Europejskiego Bauhausu.

Inwestowanie w zrównoważone budownictwo, rewitalizację przestrzeni przemysłowych, tworzenie ekologicznych systemów transportowych oraz rozwój przestrzeni publicznych sprzyjających integracji społecznej, to kluczowe obszary, które mogą pomóc w dalszym rozwoju regionu w kierunku bardziej estetycznym, zrównoważonym i inkluzyjnym.

Zaadaptowanie rozwiązań takich jak zielone wieże, elektryczny transport publiczny, czy przestrzenie takie jak High Line w miastach Śląska pomoże nie tylko w poprawie jakości życia mieszkańców, ale także w budowaniu regionu zgodnego z wartościami NEB, który będzie odpowiedzialny ekologicznie, dostępny i atrakcyjny wizualnie.

9.2. Dobre praktyki w projektowaniu NEB – strategie, legislacja, finansowanie

Strategie wdrażania NEB

Zintegrowane podejście do planowania przestrzennego

Wdrażanie zasad NEB wymaga holistycznego podejścia do projektowania i planowania przestrzennego, łączącego aspekty estetyczne, ekologiczne i społeczne. Przykładem jest dzielnica Nordhavn w Kopenhadze¹⁰², która realizuje koncepcję "pięciominutowego miasta", gdzie wszystkie podstawowe udogodnienia są dostępne w odległości pięciominutowego spaceru od domu, promując zrównoważony rozwój i zaangażowanie społeczne.

Planowanie Nordhavn opiera się na zrównoważonym rozwoju i zaangażowaniu społecznym. Dzielnica została zaprojektowana z myślą o promowaniu ekologicznego stylu życia, z priorytetem dla pieszych, rowerzystów i transportu publicznego, co sprzyja redukcji emisji CO₂ i poprawie jakości powietrza.¹⁰³

Wprowadzenie koncepcji "pięciominutowego miasta" w Nordhavn przyczyniło się do stworzenia bardziej zrównoważonej i zaangażowanej społecznie społeczności, stanowiąc inspirację dla innych miast dążących do wdrożenia zasad NEB.

Partycypacja społeczna i współprojektowanie

W Barcelonie wdrożono koncepcję "superbloków"¹⁰⁴ (Superblocks), mającą na celu poprawę jakości życia mieszkańców poprzez reorganizację przestrzeni miejskiej. Koncepcja ta została opracowana przez hiszpańskiego urbanistę Salvadora Ruedę i polega na łączeniu kilku tradycyjnych bloków miejskich w większe jednostki, w których ruch samochodowy jest ograniczony, a priorytet mają piesi, rowerzyści oraz transport publiczny.

Pierwszy pilotażowy superblok został uruchomiony w 2016 roku w dzielnicy Poblenou, obejmując dziewięć tradycyjnych bloków miejskich. W ramach tego projektu zmieniono oznakowanie pionowe i poziome, aby ograniczyć ruch pojazdów mechanicznych, wprowadzając zakaz jazdy na wprost i ograniczenie prędkości do 10 km/h. Dzięki temu uzyskano przestrzeń wewnątrz superbloku, którą przeznaczono na miejsca publiczne, takie jak tereny zielone, place zabaw i strefy rekreacyjne.¹⁰⁵

Wprowadzenie superbloków przyniosło wymierne korzyści: zmniejszono ruch samochodowy o 60%, poziom hałasu spadł o 7 decybeli, a zanieczyszczenie powietrza obniżyło się o 42%. Dodatkowo,

¹⁰² <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2024/dec/10/the-five-minute-city-inside-denmarks-revolutionary-neighbourhood>

¹⁰³ <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2024/dec/10/the-five-minute-city-inside-denmarks-revolutionary-neighbourhood>

¹⁰⁴ https://de.wikipedia.org/wiki/Superblock_%28Stadtplanung%29

¹⁰⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Urban_planning_of_Barcelona

mieszkańcy zyskali więcej przestrzeni do spędzania czasu na świeżym powietrzu, co sprzyja integracji społecznej i aktywnemu trybowi życia.

Po sukcesie pilotażu, w 2020 roku rozpoczęto kolejny etap wdrażania superbloków w dzielnicy Eixample, planując utworzenie 42 nowych zielonych osi i placów do 2030 roku. Pierwszym obszarem działań ma być ulica Consell de Cent, gdzie planuje się stworzenie czterech nowych agor w miejscach przecięcia z ulicami Rocafort, Borrell, Enric Granados i Girona. Celem jest przekształcenie jednej na trzy ulice w Eixample, aby priorytetowo traktować ruch pieszego oraz transport publiczny i zrównoważony.

Wprowadzenie superbloków w Barcelonie stanowi przykład udanej transformacji miejskiej, która poprzez procesy partycypacyjne i innowacyjne podejście do planowania przestrzennego przyczynia się do tworzenia bardziej zrównoważonych i przyjaznych dla mieszkańców miast.

Integracja innowacji i technologii

Holandia jest pionierem w wykorzystaniu druku 3D w budownictwie. Przykładem jest projekt "Milestone" w Eindhoven¹⁰⁶, gdzie zbudowano pierwsze na świecie domy drukowane w technologii 3D z betonu, zmniejszając ilość odpadów budowlanych i zużycie zasobów naturalnych. Pierwszy z pięciu planowanych domów, o powierzchni 94 metrów kwadratowych, został oddany do użytku w 2021 roku. Charakteryzuje się on unikalnym, organicznym kształtem przypominającym dużą skałę, co podkreśla możliwości formotwórcze technologii druku 3D. Dom składa się z przestronnego salonu i dwóch sypialni, a jego konstrukcja zapewnia wysoką efektywność energetyczną dzięki grubej izolacji i podłączeniu do sieci ciepłowniczej.

W 2024 roku ogłoszono kontynuację projektu "Milestone" z planem budowy czterech kolejnych, udoskonalonych domów drukowanych w 3D¹⁰⁷. Nowe domy będą miały powierzchnię od 110 do 125 metrów kwadratowych i będą wielokondygnacyjne, co stanowi kolejny krok w rozwoju technologii druku 3D w budownictwie. Budowa ma rozpocząć się na początku 2025 roku, a zamieszkanie planowane jest na lato tego samego roku.

Projekt "Milestone" jest efektem współpracy Uniwersytetu Technicznego w Eindhoven z gminą oraz ekspertami branżowymi, architektami i kilkoma prywatnymi firmami. Celem projektu jest pokazanie potencjału druku 3D w budownictwie jako odpowiedzi na kryzys mieszkaniowy i wysokie koszty budowy.

Dodatkowo, technologia druku 3D umożliwia tworzenie bardziej zrównoważonych i efektywnych energetycznie budynków, co wpisuje się w założenia NEB.

Legislacja wspierająca NEB

¹⁰⁶ <https://www.designboom.com/architecture/project-milestone-first-3d-printed-concrete-house-europe-eindhoven-netherlands-completion-04-30-2021/>

¹⁰⁷ <https://www.tue.nl/en/news-and-events/news-overview/13-06-2024-first-3d-printed-multi-story-houses-ready-by-2025>

Normy i regulacje promujące zrównoważone budownictwo

W Niemczech funkcjonuje standard KfW Efficiency House¹⁰⁸, który promuje stosowanie energooszczędnych technologii poprzez preferencyjne finansowanie projektów spełniających określone kryteria efektywności. Standard ten został wprowadzony przez niemiecki rządowy bank rozwoju KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) w 2009 roku, aby wspierać budowę nowych oraz modernizację istniejących budynków mieszkalnych w kierunku wyższej efektywności energetycznej.

KfW definiuje różne poziomy standardu Efficiency House, takie jak 55, 70, 85, 100 i 115, gdzie liczby te reprezentują procent maksymalnego zapotrzebowania na energię pierwotną określonego przez niemieckie przepisy dotyczące oszczędności energii (EnEV). Na przykład, dom o standardzie KfW Efficiency House 70 zużywa 70% tego zapotrzebowania, co oznacza, że im niższa liczba, tym wyższa efektywność energetyczna budynku.

Aby osiągnąć wymagany standard energetyczny, konieczne jest zastosowanie odpowiednich systemów grzewczych, izolacji termicznej ścian, dachów i podłóg oraz energooszczędnych okien. KfW oferuje preferencyjne kredyty lub dotacje dla inwestorów prywatnych, właścicieli domów, wynajmujących oraz firm budowlanych, którzy zdecydują się na budowę lub modernizację budynków zgodnie z tymi standardami.

Wprowadzenie standardu KfW Efficiency House przyczyniło się do znacznej redukcji zużycia energii w budynkach mieszkalnych. Według dostępnych danych, w latach 2006–2012 programy KfW doprowadziły do średniego rocznego zmniejszenia emisji CO₂ o 5,9 Mt. W samym 2012 roku zmodernizowano 240 000 jednostek mieszkalnych, a 116 000 nowych wybudowano zgodnie z wysokimi standardami efektywności energetycznej.

Dzięki preferencyjnemu finansowaniu projektów spełniających określone kryteria efektywności, standard KfW Efficiency House skutecznie promuje stosowanie energooszczędnych technologii w Niemczech, przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska.

Zielone zamówienia publiczne

W Finlandii obowiązuje wymóg uwzględniania kryteriów zrównoważonego rozwoju w zamówieniach publicznych, co odzwierciedla dążenie do promowania ekologicznych i społecznie odpowiedzialnych praktyk w sektorze publicznym. Fiński system zamówień publicznych opiera się na zasadach uczciwej konkurencji, równego i niedyskryminacyjnego traktowania wszystkich oferentów oraz jawności i przejrzystości procedur udzielania zamówień.

W Helsinkach, stolicy Finlandii, wszystkie nowo budowane budynki publiczne muszą spełniać wysokie standardy efektywności energetycznej, stosować materiały niskoemisyjne oraz wykorzystywać odnawialne źródła energii. To podejście jest zgodne z unijną dyrektywą¹⁰⁹ w sprawie charakterystyki energetycznej budynków, która nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia, aby do 31 grudnia 2020 r. wszystkie nowe budynki były o niemal zerowym zużyciu energii, a nowe budynki

¹⁰⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Public_schemes_for_energy_efficient_refurbishment

¹⁰⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?from=FI&uri=CELEX%3A32016H1318>

zajmowane przez władze publiczne oraz będące ich własnością spełniały te wymogi już od 31 grudnia 2018 r.

Wprowadzenie tych wymogów ma na celu poprawę efektywności energetycznej budynków i przyczynia się do realizacji celów klimatycznych Unii Europejskiej, dążąc do tego, aby do 2050 r. budynki w UE były bezemisyjne.¹¹⁰

Ponadto, w 2024 r. Parlament Europejski przyjął nowelizację unijnej dyrektywy EPBD, która wprowadza nowe wymogi efektywności energetycznej dla budynków w UE. Od 2030 r. wszystkie nowe budynki mają być zeroemisyjne, a te już istniejące mają być stopniowo modernizowane do takiego stanu do 2050 r.

Wymogi te obejmują również stosowanie materiałów niskoemisyjnych oraz wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, co ma na celu zmniejszenie śladu węglowego sektora budowlanego. Wprowadzenie tych standardów w Helsinkach stanowi przykład skutecznego wdrażania polityki zrównoważonego rozwoju w zamówieniach publicznych, przyczyniając się do tworzenia bardziej ekologicznych i energooszczędnych budynków publicznych.

Lokalne regulacje promujące inkluzywność

Paryż od lat wdraża polityki mające na celu zapewnienie dostępności mieszkań dla różnych grup społecznych, integrując mieszkalnictwo społeczne oraz promując ekologiczne osiedla mieszkaniowe. Przykładem takiego podejścia jest projekt Clichy-Batignolles, zlokalizowany w 17. dzielnicy miasta.¹¹¹

Polityka mieszkaniowa Paryża dąży do tworzenia zróżnicowanych społecznie dzielnic poprzez integrację mieszkań socjalnych z innymi typami zabudowy. Celem jest unikanie segregacji społecznej i zapewnienie równomiernego dostępu do zasobów mieszkaniowych dla wszystkich mieszkańców.¹¹²

Clichy-Batignolles to jedno z największych przedsięwzięć urbanistycznych w Paryżu, obejmujące obszar 54 hektarów, z centralnie położonym 10-hektarowym parkiem Martin Luther King. Osiedle zostało zaprojektowane jako przestrzeń wielofunkcyjna, łącząca mieszkania, biura, obiekty przemysłowe, sklepy oraz obiekty użyteczności publicznej.

W ramach projektu zastosowano szereg rozwiązań proekologicznych¹¹³:

- Energia odnawialna: Na dachach budynków zainstalowano panele fotowoltaiczne o łącznej powierzchni ponad 35 000 m², które pokrywają około 40% zapotrzebowania na energię

¹¹⁰

https://architektura.info/wiadomosci/zagadnienia_prawne/novelizacja_unijnej_dyrektywy_epbd_wprowadza_nowe_wymogi_efektywnosci_energetycznej_dla_budynkow_w_ue

¹¹¹ <https://coadapt.pl/2023/02/10/osiedle-clichy-batignolles-paryz-17-dzielnica%E1%BF%BC/>

¹¹² <https://liser.elsevierpure.com/en/publications/polityka-mieszkaniowa-jako-narz%C4%99dzie-r%C3%B3znicowania-spo%C5%82ecznego-w-p>

¹¹³ <https://fr.wikipedia.org/wiki/Clichy-Batignolles>

elektryczną w osiedlu. Dodatkowo, wykorzystano geotermię do ogrzewania budynków, co pozwala na pokrycie co najmniej 85% potrzeb cieplnych z odnawialnych źródeł energii.

- Zrównoważone zarządzanie wodą: W parku Martin Luther King zastosowano roślinność o niskim zapotrzebowaniu na wodę oraz systemy odzyskiwania wody deszczowej, co minimalizuje zużycie wody pitnej.
- Transport: Osiedle jest doskonale skomunikowane z resztą miasta dzięki bliskości stacji metra, RER oraz linii tramwajowych, co zachęca mieszkańców do korzystania z transportu publicznego i redukuje emisję CO₂.

Wprowadzenie takich inicjatyw w Paryżu stanowi przykład skutecznego łączenia polityki mieszkaniowej z celami zrównoważonego rozwoju, przyczyniając się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz ochrony środowiska.

Finansowanie inicjatyw NEB

PPP

W Wiedniu realizowane są liczne projekty budownictwa ekologicznego w standardzie pasywnym, często z udziałem inwestorów prywatnych. Przykładem takiej inicjatywy jest pierwszy na świecie wieżowiec pasywny, który stał się miejscem pracy dla 900 pracowników austriackiego Raiffeisen-Holding. Budynek ten, o wysokości prawie 80 metrów, charakteryzuje się szklaną fasadą i minimalnym zużyciem energii, zapewniając jednocześnie doskonałą jakość powietrza¹¹⁴.

Wiedeń od lat kładzie nacisk na energooszczędny standard budownictwa, zarówno w przypadku nowych budowli, jak i modernizacji istniejących obiektów. Miasto uważane jest za pioniera w dziedzinie budownictwa pasywnego, co przyciąga zarówno inwestorów prywatnych, jak i publicznych do realizacji tego typu projektów.

Współpraca między sektorem publicznym a prywatnym w Wiedniu umożliwia realizację innowacyjnych projektów budownictwa ekologicznego, które łączą wysoką efektywność energetyczną z nowoczesnym designem i funkcjonalnością. Takie podejście przyczynia się do zrównoważonego rozwoju miasta oraz poprawy jakości życia jego mieszkańców.

Innowacyjne mechanizmy finansowania

- Zielone obligacje to instrumenty finansowe emitowane w celu pozyskania środków na projekty proekologiczne, takie jak inwestycje w energię odnawialną, transport niskoemisyjny czy adaptację do zmian klimatu. W Polsce przykładem takiej inicjatywy jest emisja zielonych obligacji przez miasto Łódź, które w 2021 roku pozyskało 50 mln zł na sfinansowanie inwestycji związanych z gospodarką wodno-ściekową oraz transportem niskoemisyjnym¹¹⁵.

¹¹⁴ <https://demo.planergia.pl/post/pierwszy-wiezowiec-w-standardzie-budynku-pasywnego-648>

¹¹⁵ <https://pfr.pl/baza-miejskich-innowacji/zielone-obligacje-przyciagaja-ekologiczne-inwestycje>

- Społecznościowe fundusze inwestycyjne, takie jak crowdfunding, stają się coraz bardziej popularnym sposobem finansowania projektów wpisujących się w założenia NEB. W Polsce przykładem takiej inicjatywy jest platforma Beesfund, która umożliwia inwestorom indywidualnym wspieranie innowacyjnych projektów. Jednym z głośnych sukcesów Beesfund była emisja akcji klubu piłkarskiego Wisła Kraków, podczas której w ciągu 24 godzin zebrano 4 miliony złotych od ponad 9 tysięcy inwestorów¹¹⁶. Crowdfunding udziałowy pozwala na zaangażowanie społeczności w finansowanie projektów NEB, co sprzyja ich akceptacji i integracji z lokalnymi potrzebami. Dzięki temu możliwe jest realizowanie inicjatyw z zakresu zrównoważonego rozwoju, architektury czy designu, które odpowiadają na oczekiwania mieszkańców i promują idee NEB.

Dobre praktyki wdrażania zasad Nowego Europejskiego Bauhausu pokazują, że skuteczne strategie wymagają połączenia interdyscyplinarnego podejścia, elastycznych regulacji prawnych i zróżnicowanych źródeł finansowania. Województwo śląskie może czerpać inspirację z tych rozwiązań, aby efektywnie wdrażać założenia NEB w regionie.

Powyższe przykłady i źródła informacji mogą stanowić cenną inspirację dla wdrażania zasad Nowego Europejskiego Bauhausu w województwie śląskim.

¹¹⁶ <https://en.wikipedia.org/wiki/Beesfund>

10. Rekomendacje

10.1. Rekomendowane działania na rzecz wdrażania zasad Nowego Europejskiego Bauhausu w województwie śląskim

Lp	Rekomendacja	Uzasadnienie	Podmiot odpowiedzialny
1	Wzmocnienie polityki regionalnej i strategii rozwoju	Integracja zasad NEB w strategiach rozwoju umożliwi systemowe podejście do wdrażania zrównoważonej architektury i urbanistyki.	Samorząd wojewódzki, gminy, jednostki planistyczne
2	Programowanie i wdrażanie instrumentów finansowych wspierających NEB	Zapewnienie finansowania umożliwi realizację innowacyjnych projektów zgodnych z NEB.	Samorząd wojewódzki, instytucje finansowe, sektor prywatny
3	Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej	Wzrost świadomości społecznej pozwoli na większą akceptację i zaangażowanie mieszkańców w projekty NEB.	Uczelnie, szkoły, organizacje pozarządowe, media
4	Wspieranie współpracy międzysektorowej	Partnerstwa między podmiotami przyczynią się do skuteczniejszego wdrażania projektów zgodnych z NEB.	Samorządy, organizacje branżowe, NGO, sektor prywatny
5	Realizacja pilotażowych projektów zgodnych z NEB	Przykłady dobrych praktyk mogą stać się inspiracją dla kolejnych inwestycji.	Samorządy, instytucje badawcze, deweloperzy
6	Eliminacja barier wdrażania NEB	Zmiany legislacyjne ułatwią realizację projektów zgodnych z NEB.	Administracja rządowa, samorządy, instytucje legislacyjne

Lp	Rekomendacja	Uzasadnienie	Podmiot odpowiedzialny
7	Wprowadzenie regionalnych standardów urbanistycznych zgodnych z NEB ¹¹⁷	Standaryzacja zasad projektowania sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi ułatwi wdrażanie spójnych rozwiązań.	Samorząd województwa, instytucje planistyczne
8	Usprawnienie procedur administracyjnych dla projektów zgodnych z NEB	Skrócenie i uproszczenie procesów decyzyjnych pozwoli na efektywniejsze wdrażanie innowacyjnych projektów.	Administracja publiczna, organy nadzorujące
9	Wsparcie legislacyjne dla rozwoju zielonej infrastruktury	Opracowanie przepisów promujących zielone dachy, parki kieszonkowe i rozwiązania ekologiczne poprawi jakość życia mieszkańców.	Samorząd województwa, ustawodawcy, organizacje ekologiczne

¹¹⁷ Celem wprowadzenia regionalnych standardów urbanistycznych zgodnych z NEB jest stworzenie spójnych wytycznych dla miast i gmin, które umożliwią:

- **Lepsze dostosowanie przestrzeni miejskiej do potrzeb mieszkańców**, z uwzględnieniem komfortu, estetyki i dostępności.
- **Promowanie zrównoważonego budownictwa**, wykorzystującego ekologiczne materiały i technologie.
- **Zwiększenie efektywności energetycznej** budynków i przestrzeni publicznych.
- **Poprawę jakości życia** poprzez zazielenienie miast, tworzenie przestrzeni sprzyjających integracji społecznej i zapewnienie lepszej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Regionalne standardy urbanistyczne powinny obejmować m.in.:

- **Zasady projektowania przestrzeni publicznych** – promowanie zielonych dachów, parków kieszonkowych, zielonych ścian i innych rozwiązań wspierających adaptację do zmian klimatu.
- **Normy dla nowej zabudowy i rewitalizacji** – np. wymagania dotyczące efektywności energetycznej budynków, integracji odnawialnych źródeł energii, wykorzystania recyklingowanych materiałów.
- **Standardy mobilności miejskiej** – wsparcie dla pieszych i rowerzystów, rozwój transportu publicznego, ograniczenie ruchu samochodowego w centrach miast.
- **Zasady partycypacji społecznej** – zaangażowanie mieszkańców w proces projektowania przestrzeni miejskiej.

Śląsk, jako region o silnym dziedzictwie przemysłowym, zmagają się z wyzwaniami związanymi z transformacją ekologiczną i społeczną. Wprowadzenie regionalnych standardów urbanistycznych zgodnych z NEB pozwoliłoby na bardziej harmonijny rozwój miast, poprawę jakości życia mieszkańców oraz lepsze wykorzystanie dostępnych funduszy unijnych na zrównoważoną transformację urbanistyczną. Ich wdrożenie może znacząco poprawić jakość przestrzeni publicznych, zwiększyć atrakcyjność miast oraz przyczynić się do realizacji unijnych celów klimatycznych i społecznych.

Lp	Rekomendacja	Uzasadnienie	Podmiot odpowiedzialny
10	Stworzenie dedykowanego centrum konsultacyjnego dla wdrażania NEB	Centrum zapewni wsparcie merytoryczne i doradcze dla samorządów, deweloperów oraz mieszkańców.	Samorząd województwa, organizacje doradcze, uczelnie
11	Rewitalizacja terenów przemysłowych z wykorzystaniem zasad NEB	Województwo śląskie charakteryzuje się dużą liczbą obszarów zdegradowanych, które można adaptować do nowoczesnych, ekologicznych funkcji.	Samorządy, inwestorzy prywatni, organizacje pozarządowe
12	Wprowadzenie programów wsparcia dla innowacyjnych materiałów budowlanych	Zastosowanie ekologicznych materiałów zmniejszy ślad węglowy nowych inwestycji w regionie.	Instytuty badawcze, sektor budowlany, samorząd województwa
13	Promowanie transportu niskoemisyjnego w planach urbanistycznych	Włączenie transportu rowerowego, elektrycznego oraz komunikacji publicznej w strategię urbanistyczną pomoże ograniczyć zanieczyszczenie powietrza.	Samorządy, firmy transportowe, mieszkańcy
14	Utworzenie funduszu wsparcia dla lokalnych społeczności angażujących się w NEB	Aktywizacja mieszkańców do tworzenia lokalnych projektów zwiększy zaangażowanie społeczne i poprawi jakość przestrzeni.	Samorząd województwa, fundacje, organizacje społeczne
15	Integracja przemysłu z zasadami NEB poprzez	Przemysł śląski może korzystać z założeń NEB, wdrażając energooszczędne rozwiązania i technologie niskoemisyjne.	Przedsiębiorstwa, klastry przemysłowe, administracja gospodarcza

Lp	Rekomendacja	Uzasadnienie	Podmiot odpowiedzialny
	ekologiczne innowacje		

Aby usprawnić wdrożenie projektów zgodnych z zasadami NEB w ramach programu "Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027" (FE SL 2021-2027), warto rozważyć następujące działania dotyczące modyfikacji dokumentu:

Rekomendacja	Uzasadnienie	Podmiot odpowiedzialny	Czas realizacji
Aktualizacja priorytetów inwestycyjnych z uwzględnieniem NEB w przypadku takiej możliwości w obecnej perspektywie finansowej lub przy planowaniu kolejnych działań.	Przegląd i aktualizacja priorytetów inwestycyjnych w dokumentach strategicznych, takich jak SZOP, pozwoli na lepsze dostosowanie działań do celów NEB, promując projekty łączące estetykę, ekologię i inkluzywność.	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Średnioterminowy (1-2 lata)
Promowanie dobrych praktyk i współpracy międzynarodowej	Dzielenie się doświadczeniami oraz współpraca z innymi regionami i krajami w zakresie wdrażania NEB umożliwi adaptację sprawdzonych rozwiązań i podniesie jakość lokalnych projektów.	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, organizacje pozarządowe	Ciągły
Monitorowanie i ewaluacja wdrażania zasad NEB w projektach	Regularne monitorowanie i ocena realizowanych projektów pod kątem zgodności z zasadami NEB pozwoli na bieżące wprowadzanie usprawnień i zapewni osiągnięcie zamierzonych celów.	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Ciągły

Rekomendacje dla programowania funduszy UE po 2027 roku w kontekście NEB.

Rekomendacja	Uzasadnienie	Podmiot odpowiedzialny	Czas realizacji
Ustanowienie krajowego funduszu na rozwój miast zgodnych z NEB	Stworzenie dedykowanego mechanizmu finansowego umożliwi miastom i gminom wdrażanie projektów w duchu NEB (zrównoważone, piękne, inkluzywne przestrzenie).	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, samorządy wojewódzkie	2028-2035
Priorytetowe traktowanie rewitalizacji postindustrialnych terenów w miastach zgodnie z zasadami NEB	Śląsk jako region przemysłowy wymaga intensywnych działań rewitalizacyjnych, które mogą wpisywać się w wartości NEB poprzez adaptację historycznych obiektów do nowych funkcji.	Samorządy województw, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, instytucje zarządzające funduszami UE	2028-2040
Wprowadzenie standardów NEB do zamówień publicznych	Zasady przetargowe powinny uwzględniać kryteria ekologiczne, estetyczne i społeczne, co zmotywuje inwestorów do realizowania projektów zgodnych z NEB.	Ministerstwo Rozwoju i Technologii, Urząd Zamówień Publicznych	2028-2032
Wsparcie dla innowacyjnych start-upów i firm wdrażających technologie zgodne z NEB	Innowacyjne materiały budowlane, technologie oszczędzania energii i ekologiczne rozwiązania wymagają wsparcia finansowego oraz inkubatorów innowacji.	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, PARP, samorządy regionalne	2028-2035
Rozwój sieci lokalnych centrów edukacji i partycypacji społecznej w zakresie urbanistyki NEB	Aktywne włączanie mieszkańców w procesy projektowania i zarządzania przestrzenią miejską zwiększy ich poczucie odpowiedzialności i jakość realizowanych projektów.	Samorządy lokalne, organizacje pozarządowe, uczelnie	2028-2038

Rekomendacja	Uzasadnienie	Podmiot odpowiedzialny	Czas realizacji
Promowanie zielonych dachów, fasad i błękitno-zielonej infrastruktury w miastach	Adaptacja do zmian klimatu oraz poprawa jakości życia mieszkańców wymaga większej integracji zieleni z architekturą miejską.	Samorządy miejskie, deweloperzy, Ministerstwo Klimatu i Środowiska	2028-2040
Nowe kryteria oceny projektów w ramach funduszy UE uwzględniające wartości NEB	Projekty finansowane z UE powinny być oceniane nie tylko pod kątem efektywności, ale także wpływu na estetykę, klimat i społeczność.	Komisja Europejska, instytucje zarządzające funduszami UE	2028-2034
Tworzenie regionalnych laboratoriów NEB jako hubów innowacji urbanistycznej	Lokalne ośrodki badawczo-wdrożeniowe pozwolą testować i rozwijać innowacyjne rozwiązania urbanistyczne przed ich szerszym wdrożeniem.	Uczelnie techniczne, instytuty badawcze, samorządy	2028-2035

Podjęcie powyższych działań pozwoli na skuteczniejsze wdrożenie zasad Nowego Europejskiego Bauhausu w województwie śląskim, przyczyniając się do lepszej koordynacji polityki regionalnej, wdrażania innowacyjnych rozwiązań urbanistycznych oraz przekształcania regionu w bardziej zrównoważone i estetyczne środowisko życia.

10.2. Rekomendowane modele współpracy pomiędzy samorządami, sektorem prywatnym i mieszkańcami w celu skutecznego wdrażania projektów zgodnych z NEB.

Efektywne wdrażanie projektów zgodnych z NEB wymaga ścisłej współpracy pomiędzy samorządami, sektorem prywatnym oraz mieszkańcami. Partnerstwo tych trzech grup interesariuszy umożliwia skuteczne łączenie zasobów, wiedzy oraz zaangażowania społecznego, co przekłada się na trwałość i innowacyjność realizowanych inicjatyw.

Model partnerstwa publiczno-prywatno-społecznego (PPPS)

Ten model rozszerza tradycyjne partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) o aktywny udział społeczności lokalnej. Zakłada wspólne finansowanie oraz realizację projektów przez jednostki samorządu terytorialnego, podmioty prywatne oraz organizacje społeczne i mieszkańców.

Korzyści:

- Synergia finansowa – wykorzystanie środków publicznych, inwestycji prywatnych i oddolnych inicjatyw mieszkańców.
- Większa akceptacja społeczna projektów dzięki współudziałowi mieszkańców w procesie decyzyjnym.
- Możliwość realizacji dużych i długoterminowych projektów.

Przykład zastosowania: Rewitalizacja terenów miejskich z wykorzystaniem finansowania samorządowego, prywatnych inwestycji deweloperskich oraz inicjatyw społecznych w zakresie np. tworzenia przestrzeni rekreacyjnych.

Model współtworzenia (co-creation)

Model ten opiera się na współpracy wszystkich interesariuszy na etapie projektowania i wdrażania projektów. Włączenie mieszkańców do procesów planistycznych oraz otwartość na ich pomysły i potrzeby zwiększa szanse na sukces i akceptację projektu.

Korzyści:

- Lepsze dopasowanie inwestycji do lokalnych potrzeb.
- Aktywizacja mieszkańców i ich większe zaangażowanie w procesy urbanistyczne.
- Integracja różnych środowisk (architektów, przedsiębiorców, społeczników) w duchu NEB.

Przykład zastosowania: Współprojektowanie przestrzeni publicznych poprzez konsultacje społeczne, warsztaty kreatywne oraz testowanie prototypów rozwiązań w skali mikro.

Model klastrów innowacji i zrównoważonego rozwoju

Zakłada tworzenie regionalnych sieci współpracy, które skupiają samorządy, sektor prywatny, uczelnie oraz organizacje pozarządowe. Takie klastry mogą prowadzić badania nad zrównoważonym budownictwem, nowoczesnym projektowaniem oraz wdrażaniem zielonych technologii zgodnych z NEB.

Korzyści:

- Wymiana wiedzy i doświadczeń między sektorem publicznym, biznesem i nauką.
- Możliwość uzyskania dodatkowego finansowania z programów badawczo-rozwojowych.
- Tworzenie innowacyjnych rozwiązań w obszarze architektury, urbanistyki i ekologii.

Przykład zastosowania: Inicjowanie współpracy pomiędzy uczelniami technicznymi, firmami budowlanymi oraz samorządami w celu wdrażania ekologicznych materiałów budowlanych w miejskich projektach inwestycyjnych.

Model budżetu partycypacyjnego i grantów obywatelskich

Jest to mechanizm, który pozwala mieszkańcom na bezpośredni wpływ na realizację projektów zgodnych z NEB poprzez wskazywanie priorytetowych inwestycji i oddolne inicjowanie działań.

Korzyści:

- Wzmacnianie zaangażowania społecznego.
- Lepsza identyfikacja rzeczywistych potrzeb lokalnej społeczności.
- Możliwość realizacji projektów na małą skalę (np. zielone przystanki, ogrody miejskie, mała architektura).

Przykład zastosowania: Przeznaczenie części budżetu miasta na inicjatywy związane z zieloną infrastrukturą, estetyką przestrzeni publicznych i ekologicznymi rozwiązaniami w architekturze.

Model inkubatorów miejskich i laboratoriów innowacji

To podejście zakłada powołanie miejskich przestrzeni eksperymentalnych, w których testowane są innowacyjne rozwiązania w zakresie urbanistyki, budownictwa i projektowania. Inkubatory miejskie mogą być zarządzane przez samorządy, ale ich działalność jest wspierana przez startupy, organizacje społeczne i uczelnie.

Korzyści:

- Możliwość eksperymentowania i testowania innowacyjnych koncepcji.

- Promowanie współpracy interdyscyplinarnej.
- Rozwój nowoczesnych rozwiązań technologicznych w przestrzeni miejskiej.

Przykład zastosowania: Tworzenie pilotażowych projektów przestrzeni publicznych w duchu NEB, np. tymczasowe pawilony, ekologiczne osiedla testowe, nowoczesne rozwiązania mobilności miejskiej.

Skuteczna realizacja projektów zgodnych z NEB wymaga współpracy różnych sektorów i zaangażowania społeczności lokalnych. Kluczowe znaczenie ma dobór odpowiedniego modelu współpracy, dostosowanego do specyfiki regionu i rodzaju realizowanych projektów. Wdrażanie zasad NEB w województwie śląskim może być skuteczne dzięki elastycznym formom partnerstw, które integrują wiedzę, doświadczenie oraz potencjał finansowy różnych interesariuszy.

10.3. Długoterminowa wizja wdrażania NEB w regionie śląskim.

W kontekście województwa śląskiego, wdrażanie NEB powinno być elementem długoterminowej transformacji regionu, wspierającej jego przekształcenie z obszaru przemysłowego w nowoczesne, ekologiczne i innowacyjne centrum gospodarcze oraz społeczne.

Długoterminowa wizja wdrażania NEB w województwie śląskim zakładać powinna stopniowe i strategiczne działania w trzech kluczowych obszarach: rewitalizacji i adaptacji przestrzeni, zielonej transformacji gospodarki oraz budowania kapitału społecznego i kulturowego.

Przestrzeń: rewitalizacja i nowoczesna urbanistyka

Celem długoterminowym w zakresie przestrzeni powinno być tworzenie miast i miejscowości o wysokiej jakości życia, łączących dziedzictwo industrialne z nowoczesnymi rozwiązaniami urbanistycznymi.

Priorytetowe działania:

- Rewitalizacja terenów przemysłowych i zdegradowanych – wykorzystanie opuszczonych obszarów do tworzenia przestrzeni publicznych, parków, innowacyjnych centrów biznesowych i kulturalnych.
- Integracja zielonej i błękitnej infrastruktury – budowa zielonych dachów, ścian, parków miejskich, systemów retencji wodnej jako elementów poprawiających jakość życia i wpływających na odporność miast na zmiany klimatu.
- Projektowanie miast 15-minutowych – wspieranie koncepcji urbanistycznej, w której mieszkańcy mają łatwy dostęp do kluczowych usług i przestrzeni publicznych w promieniu krótkiego spaceru lub jazdy rowerem.
- Modernizacja budownictwa w duchu NEB – wdrażanie zasad cyrkularności, stosowanie ekologicznych materiałów i energooszczędnych technologii w nowych inwestycjach oraz w renowacji budynków.

Perspektywa 2050: Śląsk jako modelowy region transformacji urbanistycznej w Europie, gdzie miasta łączą industrialne dziedzictwo z nowoczesnymi, zrównoważonymi przestrzeniami.

Gospodarka: zielona transformacja i innowacje

Długoterminowa wizja NEB w regionie powinna zakładać przemianę Śląska w centrum zielonych innowacji, w którym sektor przemysłowy, budownictwo i usługi oparte są na zasadach gospodarki obiegu zamkniętego, efektywności energetycznej i nowoczesnych technologiach.

Priorytetowe działania:

- Zielona transformacja przemysłu – wspieranie technologii niskoemisyjnych, recyklingu surowców oraz efektywności energetycznej w sektorze produkcji i usług.
- Rozwój sektora energii odnawialnej – inwestowanie w farmy fotowoltaiczne, wiatrowe oraz nowoczesne technologie, takie jak zielony wodór.
- Wsparcie dla ekoinnowacji i startupów – tworzenie przestrzeni dla młodych firm i przedsiębiorców działających w obszarze zrównoważonego designu, architektury i technologii ekologicznych.
- Kreowanie lokalnych łańcuchów dostaw – promowanie wykorzystania materiałów i surowców pochodzących z regionu, co obniża emisje transportowe i wspiera lokalnych przedsiębiorców.

Perspektywa 2050: Śląsk jako europejski lider w dziedzinie zielonych technologii i innowacyjnych rozwiązań w przemyśle oraz budownictwie, przyciągający inwestycje zrównoważonej gospodarki.

Społeczeństwo: budowanie kapitału społecznego i kulturowego

Długoterminowy rozwój NEB na Śląsku wymaga zaangażowania społeczności lokalnych, edukacji i wzmacniania tożsamości kulturowej regionu w duchu nowoczesnej inkluzywności.

Priorytetowe działania:

- Edukacja dla zrównoważonego rozwoju – wprowadzenie programów edukacyjnych i warsztatów dla mieszkańców, samorządów i przedsiębiorców, które promują wartości NEB.
- Tworzenie przestrzeni dla kultury i sztuki – wspieranie działań artystycznych i kulturalnych, które integrują mieszkańców i podkreślają wyjątkową tożsamość regionu.
- Współdecydowanie mieszkańców o przestrzeni – rozwój budżetów partycypacyjnych oraz konsultacji społecznych w procesie projektowania miast.
- Wzmacnianie spójności społecznej – promowanie działań integrujących różne grupy społeczne, w tym migrację wewnętrzną i zewnętrzną, by Śląsk był otwartym i różnorodnym regionem.

Perspektywa 2050: Śląsk jako region o silnym kapitale społecznym, z aktywnymi mieszkańcami zaangażowanymi w kształtowanie swojej przestrzeni i kultury, zgodnie z wartościami NEB.

Śląsk jako modelowy region Nowego Europejskiego Bauhausu

Realizacja długoterminowej wizji NEB w województwie śląskim wymaga skoordynowanych działań na poziomie polityki regionalnej, samorządów, sektora prywatnego oraz społeczeństwa obywatelskiego. Kluczowe elementy tej wizji obejmują:

Zrównoważoną transformację przestrzeni – rewitalizacja, nowoczesna urbanistyka, zielona infrastruktura, miasta 15-minutowe.

Zieloną gospodarkę i innowacje – technologie niskoemisyjne, gospodarka obiegu zamkniętego, energia odnawialna, wsparcie startupów.

Spółeczeństwo i kultura – edukacja, integracja społeczna, partycypacja mieszkańców, rozwój sztuki i dziedzictwa kulturowego.

Dzięki stopniowemu wdrażaniu NEB Śląsk może stać się europejskim liderem transformacji przemysłowej, wyznaczając nowe standardy zrównoważonego rozwoju i innowacyjnego planowania przestrzennego.

11. Podsumowanie i wnioski

Ekspertyza dotycząca wdrażania zasad NEB w województwie śląskim miała na celu ocenę aktualnej sytuacji, identyfikację wyzwań oraz wskazanie kierunków rozwoju, które mogą przyczynić się do skutecznej implementacji tej inicjatywy w regionie. Przeprowadzona analiza wykazała, że województwo śląskie, mimo wyzwań związanych z transformacją gospodarczą i przestrzenną, posiada istotny potencjał do wdrażania założeń NEB, który łączy estetykę, zrównoważony rozwój oraz inkluzywność społeczną.

Główne wnioski

1. Potencjał wdrażania NEB w regionie

Województwo śląskie stoi przed wieloma wyzwaniami wynikającymi z procesu transformacji przemysłowej, jednak jednocześnie oferuje szereg możliwości wdrażania zasad NEB. Region posiada bogate doświadczenie w zakresie rewitalizacji terenów postindustrialnych, co może być kluczowym atutem w implementacji innowacyjnych rozwiązań łączących tradycję z nowoczesnością.

2. Analiza dokumentów strategicznych i dostępnych instrumentów finansowych

Przegląd strategii regionalnych i lokalnych wskazuje, że choć wartości NEB są w pewnym stopniu uwzględnione w dokumentach planistycznych, to ich realizacja wymaga dalszej integracji oraz skutecznego wdrażania dostępnych mechanizmów finansowych. Kluczowe znaczenie mają fundusze unijne, programy krajowe oraz inicjatywy lokalne wspierające zrównoważony rozwój i innowacyjne podejście do projektowania przestrzeni publicznych.

3. Gotowość interesariuszy do wdrożenia NEB

Badania przeprowadzone w ramach ekspertyzy pokazały, że władze regionalne i lokalne wykazują zainteresowanie wdrażaniem NEB, jednak potrzebne są dodatkowe działania edukacyjne i promocyjne, aby zwiększyć świadomość oraz zaangażowanie mieszkańców i przedsiębiorców. Wśród głównych barier wymieniane są m.in. ograniczenia finansowe, brak odpowiednich regulacji oraz niedostateczna współpraca międzysektorowa.

4. Dobre praktyki i inspiracje dla regionu

W województwie śląskim istnieją już przykłady udanych realizacji wpisujących się w wartości NEB, takie jak rewitalizacja obiektów postindustrialnych (np. Strefa Kultury w Katowicach), projekty zielonej infrastruktury oraz innowacyjne inicjatywy łączące design, sztukę i ekologię. Czerpanie z tych doświadczeń oraz adaptacja najlepszych europejskich praktyk może znacząco przyspieszyć proces wdrażania NEB w regionie.

Rekomendacje

Na podstawie przeprowadzonych analiz sformułowano kluczowe rekomendacje, które mogą wspierać wdrażanie Nowego Europejskiego Bauhausu w województwie śląskim:

- **Zwiększenie integracji zasad NEB w politykach regionalnych** – konieczne jest uwzględnienie NEB w programach rozwoju województwa i strategiach miejskich, aby zapewnić spójność działań i skuteczność wdrożeń.
- **Wzmocnienie mechanizmów finansowego wsparcia** – rekomenduje się opracowanie lokalnych programów grantowych oraz skuteczniejsze wykorzystanie dostępnych środków unijnych i krajowych.
- **Edukacja i budowanie świadomości społecznej** – konieczne są kampanie informacyjne oraz szkolenia skierowane do samorządów, przedsiębiorców i mieszkańców, aby zwiększyć ich wiedzę na temat NEB i zachęcić do aktywnego udziału w projektach.
- **Rozwój współpracy międzysektorowej** – wskazane jest zacieśnienie współpracy między władzami lokalnymi, instytucjami naukowymi, sektorem biznesu oraz organizacjami społecznymi w celu wspólnego tworzenia innowacyjnych rozwiązań.
- **Tworzenie pilotażowych projektów NEB** – warto realizować przykładowe inicjatywy zgodne z zasadami NEB, które mogą posłużyć jako wzorzec dla kolejnych działań w regionie.

Ekspertyza dotycząca wdrażania zasad Nowego Europejskiego Bauhausu (NEB) w województwie śląskim pozwoliła na kompleksową ocenę stanu obecnego oraz identyfikację kluczowych wyzwań i możliwości w tym obszarze. Analiza wykazała, że NEB może znacząco przyczynić się do zrównoważonego rozwoju regionu, łącząc innowacyjność, estetykę i inkluzywność w planowaniu przestrzennym, polityce miejskiej oraz działalności gospodarczej.

Przeprowadzona diagnoza oraz analiza dokumentów strategicznych wskazują, że województwo śląskie posiada potencjał do wdrażania założeń NEB, jednak konieczne jest zwiększenie świadomości i zaangażowania zarówno władz lokalnych, jak i sektora prywatnego oraz mieszkańców. Istotną rolę odgrywają również dostępne instrumenty finansowe, które mogą wspierać realizację projektów zgodnych z NEB.

Ekspertyza uwidoczniała zarówno korzyści, jakie może przynieść wdrażanie NEB, jak i bariery, w tym ograniczenia finansowe, instytucjonalne oraz związane z niską świadomością społeczną. Przedstawione rekomendacje obejmują m.in. działania edukacyjne, tworzenie mechanizmów wsparcia finansowego oraz integrację zasad NEB w polityce regionalnej i strategiach rozwoju.

Podsumowując, wdrażanie NEB w województwie śląskim wymaga skoordynowanych działań na wielu poziomach, jednak odpowiednie strategie i narzędzia mogą przyczynić się do skutecznej realizacji celów NEB, sprzyjając zrównoważonemu i nowoczesnemu rozwojowi regionu.

12. Bibliografia

12.1. Spis ustaw, rozporządzeń i dyrektyw

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1760 z dnia 13 czerwca 2024 r.

Dyrektywa dotycząca określonych aspektów zrównoważonego rozwoju w sektorze budowlanym, mająca na celu promowanie zrównoważonych praktyk w budownictwie, co jest zgodne z celami NEB.

Link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A32024L1760>

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/3110 z dnia 27 listopada 2024 r.

Rozporządzenie ustanawiające zharmonizowane zasady wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych, promujące gospodarkę o obiegu zamkniętym i rozwój technologiczny w sektorze budowlanym, co jest istotne dla wdrażania NEB.

Link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A32024R3110>

- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2024/567 z dnia 14 lutego 2024 r.

Rozporządzenie dotyczące stosowania cyfrowych dowodów pochodzenia produktów pochodzących z Brazylii i administrowania kontyngentami taryfowymi, co może wpływać na sektor budowlany w kontekście NEB.

Link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A32024R3110>

- Uchwała nr 1/2024 Zgromadzenia Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z dnia 12 marca 2024 r.

Uchwała przyjmująca Strategię Terytorialną Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, która uwzględnia zasady NEB w kontekście regionalnym.

Link: <https://bip.subregion.pl/wp-content/uploads/sites/3/2024/03/UCHWALA-ZGROMADZENIE-NR-1-2024.pdf>

- Uchwała nr 800/495/VI/2024 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 27 marca 2024 r.

Uchwała dotycząca przyjęcia aktualizacji Harmonogramu naborów wniosków o dofinansowanie dla Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027, co może być istotne dla projektów związanych z NEB.

Link: <https://funduszeue.slaskie.pl/tag/?t=harmonogram%20nabor%C3%B3w>

- Ustawa z dnia 13 stycznia 2023 r. o Funduszu Transformacji Województwa Śląskiego Spółce Akcyjnej

Ustawa ustanawiająca Fundusz Transformacji Województwa Śląskiego, którego celem jest wspieranie procesu transformacji regionu, co jest zgodne z założeniami NEB.

Link: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20230000203/T/D20230203L.pdf>

12.2. Lista strategii i programów związanych z wdrażaniem zasad NEB w województwie śląskim

- Europejski Zielony Ład

Kompleksowa strategia Unii Europejskiej mająca na celu przekształcenie gospodarki UE w zrównoważoną, poprzez osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 roku. Strategia ta stanowi podstawę dla inicjatyw takich jak NEB, promując zrównoważony rozwój w różnych sektorach, w tym w budownictwie i planowaniu urbanistycznym.

Link: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Green_Deal

- Nowy Europejski Bauhaus (NEB)

Inicjatywa Komisji Europejskiej łącząca zrównoważony rozwój, estetykę i inkluzywność, mająca na celu przyspieszenie transformacji różnych sektorów, w tym budownictwa i projektowania przestrzeni miejskich, w kierunku bardziej zrównoważonych i estetycznych rozwiązań. NEB promuje współpracę między architektami, artystami, inżynierami i społeczeństwem w celu tworzenia przestrzeni odpowiadających na współczesne wyzwania ekologiczne i społeczne.

Link: https://de.wikipedia.org/wiki/Neues_Europ%C3%A4isches_Bauhaus

- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2030"

Dokument strategiczny określający kierunki rozwoju województwa śląskiego do 2030 roku, z naciskiem na zrównoważony rozwój, transformację gospodarczą oraz poprawę jakości życia mieszkańców. Strategia uwzględnia cele związane z ochroną środowiska, innowacjami i zrównoważonym planowaniem przestrzennym, co jest zgodne z założeniami NEB.

Link: <https://www.slaskie.pl/content/strategia-rozwoju-wojewodztwa-slaskiego-slaskie-2030>

- Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

Program operacyjny mający na celu wsparcie rozwoju regionu poprzez finansowanie projektów z zakresu innowacji, infrastruktury, ochrony środowiska oraz społecznych inicjatyw.

Link: https://funduszeue.slaskie.pl/dokument/fesl_2021_2027

- Program dla Śląska

Inicjatywa rządowa mająca na celu wsparcie transformacji gospodarczej województwa śląskiego poprzez inwestycje w innowacyjność przemysłu, podnoszenie kwalifikacji mieszkańców, poprawę jakości środowiska oraz rozwój infrastruktury transportowej.

Link: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/program-dla-slaska>

- Program przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu w województwie śląskim na lata 2024-2028

Program mający na celu redukcję ubóstwa oraz integrację społeczną osób zagrożonych wykluczeniem poprzez różnorodne działania wspierające.

Link: https://rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2024/09/2024-09-17-PPU_2024-2028.pdf

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030

Dokument określający kierunki działań w obszarze polityki społecznej, mający na celu poprawę jakości życia mieszkańców regionu.

Link: https://old.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2020/11/2020.11.24-SPSWS_2020-2030.pdf

- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2030"

Aktualizacja wcześniejszej strategii, określająca cele i kierunki rozwoju regionu do 2030 roku, z naciskiem na zrównoważony rozwój, innowacyjność oraz poprawę jakości życia mieszkańców.

Link:

https://bip.slaskie.pl/wojewodztwo/programy_plany_i_strategie_wojewodztwa/strategia_rozwoju/strategia-rozwoju-wojewodztwa.html

- Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025

Plan mający na celu rozwój i modernizację usług społecznych w regionie, z naciskiem na deinstytucjonalizację i integrację społeczną.

Link: <https://rops-katowice.pl/strategie-programy-badania-raporty-i-analizy/>

12.3. Lista artykułów i publikacji dotyczących wdrażania zasad NEB:

- Implementacja idei Nowego Europejskiego Bauhausu w środowisku miejskim: Przykład modułowego osiedla mieszkaniowego we Lwowie

Artykuł opisuje próbę wdrożenia idei NEB na przykładzie projektu modułowego osiedla mieszkaniowego we Lwowie dla osób przesiedlonych, podkreślając zastosowanie zrównoważonych i innowacyjnych rozwiązań architektonicznych.

Link: <https://repo.pw.edu.pl/info/article/WUT9e002d0b10a84b77955236481fce31ff/>

- Katowicki Bauhaus - Uniwersytet Ekonomiczny na swoje 88-lecie wchodzi w europejski projekt

Artykuł opisuje zaangażowanie Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach w projekt inspirowany ideą Bauhausu, mający na celu wzmocnienie kreatywności, interdyscyplinarności i zrównoważonego rozwoju w regionie.

Link: <https://katowice.naszemiasto.pl/katowicki-bauhaus-uniwersytet-ekonomiczny-na-swoje-88-lecie-wchodzi-w-europejski-projekt/ar/c5p2-27166021>

- Nowy Europejski Bauhaus - FUNDUSZEUE - Województwo Śląskie

Publikacja przedstawia założenia NEB oraz relacjonuje konferencję "Nowy Europejski Bauhaus, czyli jak bardzo estetyczna, ekologiczna i partycypacyjna może być sprawiedliwa transformacja?", która odbyła się 21 listopada 2024 r. w Katowicach.

Link: <https://funduszeue.slaskie.pl/czytaj/neb>

- Nowy Europejski Bauhaus (NEB) w projektach z programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

Informacja o szkoleniu dotyczącym integracji założeń NEB w projektach realizowanych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027, obejmującym m.in. zasady zrównoważonego projektowania i budownictwa.

Link: https://funduszeue.slaskie.pl/czytaj/nowy_europejski_bauhaus

- Nowy Europejski Bauhaus – konferencja w Katowicach

Informacja o konferencji organizowanej przez Akademię Sztuk Pięknych w Katowicach, poświęconej integracji estetyki, ekologii i partycypacji w kontekście NEB.

Link: https://funduszeue.slaskie.pl/czytaj/neb_konf_transformujemy_slaskie_21112024

- Podcast #1: Natalia Gnoińska i Maciej Choiński (audiodeskrypcja)

Podcast z uczestnikami konferencji "Nowy Europejski Bauhaus, czyli jak bardzo estetyczna, ekologiczna i partycypacyjna może być sprawiedliwa transformacja?", omawiający aspekty wdrażania NEB w regionie.

Link:

[https://www.google.com/search?q=Podcast+%231%3A+Natalia+Gnoi%C5%84ska+i+Maciej+Choi%C5%84ski+\(audiodeskrypcja\)&oq=Podcast+%231%3A+Natalia+Gnoi%C5%84ska+i+Maciej+Choi%C5%84ski+\(audiodeskrypcja\)&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBBzYxOGowajSoAgCwAgA&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=Podcast+%231%3A+Natalia+Gnoi%C5%84ska+i+Maciej+Choi%C5%84ski+(audiodeskrypcja)&oq=Podcast+%231%3A+Natalia+Gnoi%C5%84ska+i+Maciej+Choi%C5%84ski+(audiodeskrypcja)&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBBzYxOGowajSoAgCwAgA&sourceid=chrome&ie=UTF-8)

- "Często zadawane pytania - Unia Europejska"

Oficjalna strona Unii Europejskiej zawierająca odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania dotyczące inicjatywy Nowy Europejski Bauhaus.

Link: https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/frequently-asked-questions_pl

- Nowy Europejski Bauhaus motywuje i inspirowuje! To powiedzieli uczestnicy dyskusji"

Relacja z dyskusji podczas 4 Design Days w Katowicach na temat wpływu NEB na transformację regionu i przekształcanie terenów poprzemysłowych.

Link: <https://www.4dd.pl/2020/pl/wiadomosci/4-design-days-nowy-europejski-bauhaus-motywuje-i-inspiruje-to-powiedzieli-uczestnicy-dyskusji%2C34721.html>

- "Nowy europejski Bauhaus - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego"

Strona Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego przedstawiająca założenia i cele inicjatywy Nowy Europejski Bauhaus.

Link: <https://www.gov.pl/web/kultura/nowy-europejski-bauhaus>

- "Przyjęto wytyczne inwestycyjne dla Nowego Europejskiego Bauhaus"

Informacja o opublikowaniu przez Komisję Europejską wytycznych inwestycyjnych dla NEB, mających na celu wspieranie projektów transformacyjnych.

Link: <https://www.kpk.gov.pl/przyjeto-wytyczne-inwestycyjne-dla-nowego-europejskiego-bauhaus>

13. Załącznik nr 1

Podstawy przygotowanie rozdziału 6.5

Wnioski zawarte w rozdziale 6.5. **Wyzwania związane z implementacją NEB** zostały przygotowane na podstawie szczegółowej analizy uwarunkowań społeczno-gospodarczych, prawnych, finansowych i przestrzennych województwa śląskiego. Odnosiły się one do dostępnych danych statystycznych, opracowań naukowych, raportów oraz istniejących analiz regionalnych. Poniżej przedstawiam szczegóły, na których oparto przygotowane wnioski:

1. **Dane demograficzne i społeczne** – Z danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy wynika, że województwo śląskie zmaga się z problemem depopulacji oraz starzejącego się społeczeństwa, co stanowi istotne wyzwanie w kontekście wdrażania zasad NEB. Zgodnie z danymi, w latach 2014-2023 województwo śląskie odnotowało ujemne saldo migracji wynoszące 44 tys. osób, co stanowi drugi najgorszy wynik w Polsce. Depopulacja, w połączeniu z rosnącym wiekiem mieszkańców, wpływa na adaptację do nowych idei i technologii, co utrudnia pełną implementację zasad Nowego Europejskiego Bauhausu w regionie.
2. **Dane gospodarcze** – Raporty dotyczące struktury gospodarki regionu wskazują na spadek udziału województwa w krajowym PKB, z 13,7% w 2004 r. do 12,3% w 2018 r. Zmniejszenie udziału przemysłu w gospodarce oraz rosnące wyzwania związane z jego modernizacją wpływają na trudności związane z finansowaniem i wdrażaniem nowoczesnych projektów w ramach NEB.
3. **Wyzwania legislacyjne** – Brak jednoznacznych przepisów prawnych w polskim systemie prawnym dotyczących implementacji zasad NEB jest wskazany na podstawie analizy obowiązujących aktów prawnych oraz konsultacji z samorządami i ekspertami z zakresu planowania przestrzennego. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, pojawiają się trudności w dostosowaniu lokalnych planów zagospodarowania przestrzennego do nowych standardów estetycznych i ekologicznych. Opóźnienia w procesie uzyskiwania pozwoleń na inwestycje związane z nowymi technologiami, jak zielone dachy czy inteligentne systemy zarządzania energią, są również wynikiem braku spójnych wytycznych prawnych.
4. **Wyzwania finansowe** – Wnioski oparte są na analizach budżetów samorządów województwa śląskiego, które wskazują na ograniczone zasoby finansowe, utrudniające realizację kosztownych inwestycji związanych z NEB. Choć dostępne są fundusze unijne, ich absorpcja jest utrudniona z powodu skomplikowanych procedur aplikacyjnych oraz konieczności wkładu własnego. Dodatkowo, raporty dotyczące wydatków samorządów i przedsiębiorstw wskazują na niewystarczającą liczbę programów wspierających lokalnych przedsiębiorców i start-upy, które mogłyby wdrażać innowacyjne rozwiązania zgodne z NEB.
5. **Technologiczne wyzwania** – Na podstawie analiz dostępności nowoczesnych technologii w regionie, w tym raportów i badań branżowych dotyczących sektora budownictwa i technologii ekologicznych, stwierdzono, że istnieje ograniczona dostępność innowacyjnych materiałów budowlanych oraz technologii zgodnych z NEB. Przemiany w tym zakresie wymagają znacznych inwestycji w sektorze prywatnym, jak i publicznym, a także szerokiego przeszkolenia specjalistów. Istnieje również potrzeba intensyfikacji badań i rozwoju w zakresie

nowych technologii, takich jak materiały o niskim śladzie węglowym czy systemy efektywności energetycznej.

6. **Wyzwania przestrzenne i urbanistyczne** – Z danych dotyczących struktury przestrzennej województwa oraz raportów o stanie zagospodarowania przestrzennego wynika, że region charakteryzuje się dużą gęstością zabudowy oraz licznymi terenami przemysłowymi, które wymagają rewitalizacji. Wiele miast boryka się z problemem niekontrolowanej suburbanizacji, a także chaotyczną zabudową, co wpływa na trudności w realizacji spójnych planów zagospodarowania przestrzennego. Z kolei rewitalizacja terenów zdegradowanych wymaga ogromnych nakładów finansowych, co stanowi dodatkową barierę w realizacji projektów zgodnych z NEB.
7. **Wyzwania społeczne** – Wnioski te oparte są również na badaniach dotyczących świadomości społecznej i postaw mieszkańców województwa śląskiego. Badania przeprowadzone przez instytucje edukacyjne oraz organizacje pozarządowe wskazują na niski poziom świadomości mieszkańców o zasadach Nowego Europejskiego Bauhausu oraz o korzyściach płynących z wdrażania zrównoważonych rozwiązań. Istnieje również opór przed zmianami, zwłaszcza wśród starszych mieszkańców regionu, co wymaga długoterminowej edukacji i działań informacyjnych.
8. **Integracja nowych technologii z istniejącą infrastrukturą** – Na podstawie analiz infrastrukturalnych i raportów dotyczących stanu technicznego systemów transportowych, energetycznych i wodociągowych w województwie śląskim, zidentyfikowano trudności związane z integracją nowych rozwiązań z przestarzałą infrastrukturą. Konieczność modernizacji infrastruktury, aby była kompatybilna z nowymi technologiami (np. inteligentne zarządzanie energią, zrównoważony transport) stanowi istotne wyzwanie technologiczne i logistyczne.

Niektóre przeanalizowane dokumenty:

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym: Aktualny jednolity tekst tej ustawy został opublikowany w Dzienniku Ustaw w 2024 roku pod pozycją 1130¹¹⁸.

Raport Najwyższej Izby Kontroli (NIK) dotyczący rewitalizacji terenów przemysłowych w województwie śląskim: Raport z tego badania został opracowany w maju 2020 roku i zawiera analizę działań podejmowanych w zakresie rewitalizacji tych terenów.

Wojewódzki Program Przekształceń Terenów Przemysłowych i Zdegradowanych: Dokument ten zawiera narzędzia wspierające gminy oraz administrację powiatową w podejmowaniu decyzji dotyczących przekształcania konkretnych terenów oraz tworzenia planów i programów rewitalizacji¹¹⁹.

Artykuł Elżbiety Zagórskiej o działaniach podejmowanych w województwie śląskim w dziedzinie rewitalizacji terenów przemysłowych: Artykuł omawia działania podejmowane w województwie

¹¹⁸ <https://pom.piib.org.pl/2024/07/30/opublikowano-jednolity-tekst-ustawy-o-planowaniu-i-zagospodarowaniu-przestrzennym/>

¹¹⁹ <https://bip.slaskie.pl/resource/44247/42218/1231160067.pdf>

śląskim w zakresie rewitalizacji terenów przemysłowych, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z zanieczyszczeniami oraz podejmowanymi działaniami¹²⁰.

Artykuł o kierunkach przekształceń terenów przemysłowych w subregionie centralnym województwa śląskiego: Artykuł analizuje kierunki przekształceń tych terenów oraz strukturę ich własności w latach 2014–2019, opierając się na danych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego¹²¹.

Ekspertyza dotycząca modelu funkcjonowania instytucji inżyniera rewitalizacji: Ekspertyza przedstawia model funkcjonowania instytucji inżyniera rewitalizacji, mającej na celu wsparcie procesów rewitalizacji terenów przemysłowych¹²².

Raport o stanie polskich miast w kontekście rewitalizacji: Raport zawiera analizę działań rewitalizacyjnych, w tym tych dotyczących terenów przemysłowych, powojennych oraz pokolejowych, oraz przedstawia rekomendacje dotyczące dalszych działań w tym zakresie.¹²³

¹²⁰

https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/8_E.Zagorska_Wojewodzkie_bazy_danych....pdf

¹²¹ <https://journals.umcs.pl/b/article/view/11901>

¹²²

https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/121785/Ekspertyza_inzynier_rewitalizacji_wersja_dostepna_cyfrowo.pdf

¹²³ https://obserwatorium.miasta.pl/wp-content/uploads/2019/05/Rewitalizacja_raport_o_stanie_polskich_miast_Jarczewski_Kulaczowska_Obserwatorium-irmir.pdf